

Хагска конференция по международно частно право

Конвенция от 30 юни 2005 година за споразуменията относно избор на съд

Текст, приет на двадесетата сесия

Обяснителен доклад от

Trevor Hartley & Masato Dogauchi

Редактиран от Постоянното бюро на Хагската конференция
Churchillplein 6b, Хага, Нидерландия

Хагска конференция по международно частно право

Конвенция от 30 юни 2005 година за споразуменията относно избор на съд

Текст, приет на двадесетата сесия

Обяснителен доклад от

Trevor Hartley & Masato Dogauchi

Редактиран от Постоянното бюро на Хагската конференция
Churchillplein 6b, Хага, Нидерландия

Публикация на
Хагската конференция по международно частно право
Постоянното бюро
Churchillplein 6b
2517 JW The Hague/Хага
The Netherlands/Нидерландия

Телефон: +31 70 363 3303
Факс: +31 70 360 4867
Електронна поща: secretariat@hcch.net
Уебсайт: www.hcch.net

© Хагска конференция по международно частно право, 2013 г.

Всички права запазени. Никая от частите от настоящото издание не може да бъде възпроизвеждана, съхранявана в система за обработване на информация или предавана по какъвто и да било начин или с каквито и да било средства, включително фотокопиране или запис, без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

Благодарение на щедростта на Европейската комисия/ГД „Правосъдие“, обяснителният доклад относно *Хагската конвенция от 30 юни 2005 г. за споразуменията относно избор на съд*, изготвен от Trevor Hartley & Masato Dogauchi, беше преведен на всички официални езици на Европейския съюз, с изключение на английски, френски, испански и немски език, тъй като тези езикови версии вече съществуваха. Преводът на испански език на тази публикация беше любезно осигурен от Министерството на външните работи на Испания, а преводът на немски език е резултат от сътрудничеството между властите на Австрия, Германия и Швейцария. Преводите на тази публикация на други езици (с изключение на испански език) не са редактирани от Постоянното бюро на Хагската конференция по международно частно право.

Официалните версии на тази публикация на английски и френски език могат да бъдат намерени на уебсайта на Хагската конференция по международно частно право (www.hcch.net).

ISBN 978-92-79-58149-6

Отпечатано в Белгия

Въведение

1. Съдържанието на настоящата публикация е изготвено въз основа на том III от Сборника на Двадесетата сесия. Тази публикация съдържа освен обяснителния доклад, възпроизведен по-долу, най-важните документи и протоколи от обсъжданията на Двадесетата сесия на Хагската конференция по международно частно право, посветена на Конвенцията за споразуменията относно избор на съд. Пълният обем от документи може да бъде поръчан или на издателя Intersentia, или чрез професионалните търговци на книги. Публикации на Хагската конференция по международно частно право могат да бъдат намерени на уебсайта на Конференцията (< www.hcch.net >, под рубриката „Publications“).
2. Обяснителният доклад на Trevor Hartley и Masato Dogauchi служи като коментар на Конвенцията, приета на Двадесетата сесия на Хагската конференция и утвърдена в Заключителния акт от 30 юни 2005 г.

Хага, октомври 2013 г.

Конвенция

Извадка от окончателния акт
на двадесетата сесия,
подписан на 30 юни 2005 г.

КОНВЕНЦИЯ ЗА СПОРАЗУМЕНИЯТА ОТНОСНО ИЗБОР НА СЪД

Държавите, страни по настоящата конвенция,

като желаят да насърчават международната търговия и
инвестиции чрез засилено съдебно сътрудничество,

уверени, че това сътрудничество може да бъде
засилено чрез единни правила относно
компетентността и относно признаването и
изпълнението на чуждестранни съдебни решения по
граждански и търговски дела,

уверени, че това засилено сътрудничество изисква по-
специално установяване на международен правен
режим, който дава сигурност и гарантира
ефективността на споразумения между страните по
търговски сделки за избор на съд с изключителна
компетентност и който урежда признаването и
изпълнението на съдебни решения, постановени в
рамките на производства, основаващи се на такива
споразумения,

решиха да сключат настоящата конвенция и се
споразумяха за следното:

ГЛАВА I — ПРИЛОЖНО ПОЛЕ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

Член 1 Приложно поле

1. Настоящата конвенция се прилага в хипотези с
международен елемент към споразуменията за съд с
изключителна компетентност по граждански или
търговски дела.

2. За целите на глава II хипотезата е с международен
елемент, освен ако страните пребивават в една и съща
договаряща държава и ако отношенията между страните
и всички елементи, които се отнасят до спора,
независимо от местонахождението на избрания съд, са
свързани единствено с тази държава.

3. За целите на глава III хипотезата е с
международен елемент, ако се търси признаване или
изпълнение на чуждо съдебно решение.

Член 2 Изключения от приложното поле

1. Настоящата конвенция не се прилага към
споразумения за избор на съд с изключителна
компетентност:

а) по които страна е физическо лице, чиито
действия са насочени основно за постигане на цели от
личен, семеен или битов характер (потребител);

б) свързани с трудови договори, включително и
колективни трудови договори.

2. Настоящата конвенция не се прилага към
следните въпроси:

а) статус или право- или дееспособност на
физически лица;

б) задължения за издръжка;

в) други семейноправни въпроси, включително
режима на собственост на съпрузите и други права или
задължения, произтичащи от брак или подобни
взаимоотношения;

г) завещания и наследяване;

д) неплатежоспособност, споразумения с
кредиторите и подобни въпроси;

е) превоз на пътници и товари;

ж) замърсяване на морските води, ограничаване на
отговорността при морски искиове, общи аварии и
спешни операции по теглене и спасяване;

з) нарушаване на конкуренцията;

и) отговорност за вреди от използването на ядрена
енергия;

й) искиове, свързани с телесни повреди и
произтичащите от тях неимуществени вреди,
предявени от физически лица или от тяхно име;

к) искиове с извъндоговорно основание и които се
основават на отговорност за вреди от непозволено
увреждане на вещи;

л) вещни права върху недвижимо имущество и
наеми от недвижимо имущество;

м) действителност, недействителност или
прекратяване на юридически лица и действителност на
решенията на техните органи;

н) действителност на права върху интелектуална
собственост, различни от авторското право и сродните
му права;

o) нарушение на права върху интелектуална собственост, различни от авторското право и сродните му права, освен при спорове относно нарушение, при които основанията на иска е нарушение на договор между страните, който има за предмет такива права, или при които основанията на иска би могло да бъде такова нарушение на договора;

п) действителност на вписванията в публичните регистри.

3. Независимо от разпоредбите на параграф 2 от приложното поле на настоящата конвенция не се изключват спорове, в рамките на които се разглеждат въпроси, изключени от приложното поле съгласно посочения параграф, които имат само преюдициален характер и не са предмет на спора. По-специално фактът, че въпрос, изключен съгласно параграф 2, има характер на средство за защита, не води до изключване на спора от приложното поле на конвенцията, ако този въпрос не е предмет на спора.

4. Настоящата конвенция не се прилага към арбитраж и свързаните с него производства.

5. Фактът, че държава, включително правителство, правителствена агенция или всяко друго лице, което действа от името на държавата, е страна по спор, не води до изключване на спора от приложното поле на настоящата конвенция.

6. Настоящата конвенция не засяга по никакъв начин привилегиите и имунитетите, от които се ползват държавите или международните организации по отношение на тях самите и на тяхното имущество.

Член 3 Споразумения за избор на съд с изключителна компетентност

За целите на настоящата конвенция:

a) „споразумение за избор на съд с изключителна компетентност“ означава споразумение, сключено между две или повече страни, което отговаря на изискванията на буква в) и което посочва за решаването на спорове, които са възникнали или могат да възникнат във връзка с определено правоотношение, съдилищата на една договаряща държава или едно или няколко определени съдилища на една договаряща държава, като по този начин изключва компетентността на всеки друг съд;

б) споразумение за избор на съд, в което се посочват съдилищата на една договаряща държава или едно или няколко определени съдилища на една договаряща държава, се счита за споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, освен ако страните изрично не са посочили друго;

в) всяко споразумение за избор на съд с изключителна компетентност трябва да бъде сключено или документирано:

i) писмено; или

ii) чрез всяко друго средство за комуникация, което позволява последващо ползване на информацията;

г) споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, което съставлява част от договор, се счита за споразумение, което е независимо от останалите разпоредби на договора. Действителността на споразумение за избор на съд с изключителна компетентност не може да бъде оспорвана единствено на основание недействителността на договора.

Член 4 Други определения

1. По смисъла на настоящата конвенция понятието „съдебно решение“ означава всяко решение по същество, постановено от съд, независимо от наименованието му като решение или постановление, както и определянето на съдебните разноски, включително от служител на съда, при условие че определянето е свързано с решение по същество, което може да бъде признато или изпълнено по силата на настоящата конвенция. Привременните и обезпечителните мерки не представляват съдебни решения.

2. За целите на настоящата конвенция образувание или лице, различно от физическо лице, се считат за пребиваващи в държавата:

a) в която се намира седалището им по устав;

б) съобразно със законодателството на която са учредени или създадени;

в) в която се намира централното им управление; или

г) в която се намира основното им място на дейност.

ГЛАВА II — КОМПЕТЕНТНОСТ

Член 5 Компетентност на избрания съд

1. Съдът или съдилищата на договаряща държава, посочени в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, са компетентни за решаването на спор, по отношение на който се прилага това споразумение, освен ако споразумението е нищожно съгласно правото на тази държава.

2. Съд, който е компетентен съгласно параграф 1, не може да откаже да упражни компетентността си на основанията, че спорът би трябвало да се разгледа от съд на друга държава.

3. Предходните параграфи не засягат правилата за:

- а) подсъдността, произтичаща от предмета или от цената на иска;
- б) вътрешното разпределяне на подсъдността между съдилищата на договаряща държава. Когато обаче избраният съд има право на преценка дали да прехвърли делото на друг съд, изборът на страните се взема надлежно предвид.

Член 6 Задължения на съд, който не е избран

Съд на договаряща държава, различен от избрания от страните, спира или прекратява производството на основание липса на компетентност, ако бъде сезиран по спор, спрямо който се прилага споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, освен ако:

- а) споразумението е нищожно съгласно правото на държавата на избрания съд;
- б) една от страните е била неспособна да сключи споразумението съгласно правото на държавата на сезирания съд;
- в) придаването на правно действие на споразумението би довело до очевидна несправедливост или очевидно би противоречало на общественения ред на държавата на сезирания съд;
- г) поради извънредни причини, които са извън контрола на страните, споразумението не може да бъде разумно изпълнено; или
- д) избраният съд реши да не разглежда спора.

Член 7 Привременни и обезпечителни мерки

Настоящата конвенция не урежда привременните и обезпечителните мерки. Тя нито изисква, нито пречи налагането, отказа за налагане или прекратяването на привременни и обезпечителни мерки от съд на договаряща държава. Тя не засяга възможността една от страните да поиска налагането на такива мерки, нито правомощията на съда да наложи, откаже налагането или прекрати такива мерки.

ГЛАВА III — ПРИЗНАВАНЕ И ИЗПЪЛНЕНИЕ

Член 8 Признаване и изпълнение

1. Съдебно решение, постановено от съд на договаряща държава, посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, се признава и изпълнява в другите договарящи държави в съответствие с настоящата глава. Признаване или изпълнение може да бъде отказано единствено на основанията, посочени в настоящата конвенция.

2. Без да се засягат мерките, необходими за прилагане на разпоредбите на настоящата глава, не се допуска преразглеждане по същество на съдебно решение, постановено от съда по произход. Сезираният съд е обвързан от фактическите констатации, въз основа на които съдът по произход е основал своята компетентност, освен ако решението не е постановено неприсъствено.

3. Съдебно решение се признава единствено ако то поражда действие в държавата по произход и се изпълнява единствено ако подлежи на изпълнение в държавата по произход.

4. Признаването или изпълнението може да бъдат отложени или отказани, ако съдебното решение се обжалва в държавата по произход или ако срокът за обжалване по общия ред не е изтекъл. Отказът не пречи на последващо подаване на молба за признаване или за изпълнение на съдебното решение.

5. Настоящият член се прилага също и към съдебни решения, постановени от съд на договаряща държава след прехвърляне на делото от избрания съд в тази договаряща държава, както е предвидено в член 5, параграф 3. Когато обаче избраният съд има право на преценка дали да прехвърли делото на друг съд, може да бъде отказано признаването или изпълнението на съдебно решение срещу страна, която своевременно се е противопоставила на прехвърлянето в държавата по произход.

Член 9 Отказ за признаване или изпълнение

Признаване или изпълнение може да бъде отказано, ако:

- а) споразумението е нищожно съгласно правото на държавата на избрания съд, освен ако избраният съд не е постановил, че споразумението е действително;
- б) една от страните е била неспособна да сключи споразумението съгласно правото на замолената държава;
- в) документът за образуване на производството или равносвоен документ, съдържащ основните елементи на иска:

i) не е бил връчен на ответника в необходимия срок и по начин, който би му позволил да организира своята защита, освен ако ответникът се е явил и е представил своята защита, без да оспорва уведомяването пред съда по произход, при условие че законодателството на държавата на произход позволява уведомяването да бъде оспорвано; или

ii) е бил връчен на ответника в замолената държава по начин, несъвместим с основните принципи за връчването на документи в тази държава;

г) съдебното решение е постановено вследствие на измама, свързана с производството;

д) признаването или изпълнението би било очевидно несъвместимо с обществения ред на замолената държава, по-специално в случаите, в които конкретното производство, по което е постановено съдебното решение, е несъвместимо с основните принципи на процесуална справедливост на тази държава;

е) съдебното решение е несъвместимо със съдебно решение, постановено в замолената държава по спор между същите страни; или

ж) съдебното решение е несъвместимо със съдебно решение, постановено по-рано в друга държава между същите страни по спор със същия предмет и същото основание, ако първото съдебно решение отговаря на условията, необходими за признаването му в замолената държава.

Член 10 Предварителни въпроси

1. Когато въпрос, изключен в съответствие с член 2, параграф 2 или член 21, се поставя като предварителен въпрос, постановеният по този въпрос акт не се признава или изпълнява съгласно настоящата конвенция.

2. Може да бъде отказано признаване или изпълнение на съдебно решение, ако и доколкото това съдебно решение се основава на съдебен акт по въпрос, изключен съгласно член 2, параграф 2.

3. Въпреки това когато има решение на съд относно действителността на право върху интелектуална собственост, различно от авторско право и сродните му права, признаването или изпълнението на съдебното решение може да бъде отказано или отложено съгласно предходния параграф единствено когато:

а) този акт е несъвместим със съдебно решение или решение на компетентен по този въпрос орган, постановено в държавата, съобразно правото на която е възникнало правото на интелектуална собственост; или

б) в тази държава има висящо производство относно действителността на това право върху интелектуална собственост.

4. Може да бъде отказано признаване или изпълнение на съдебно решение, ако и доколкото това съдебно решение се основава на съдебен акт по въпрос, изключен в резултат на декларация на замолената държава съгласно член 21.

Член 11 Обезщетения

1. Може да бъде отказано признаване или изпълнение на съдебно решение, ако и доколкото това съдебно решение присъжда обезщетение, включително

обезщетение с наказателен или назидателен характер, което не обезщетява страната за действително претърпените щети или понесените болки и страдание.

2. Сезираният съд отчита дали и доколко присъденото от съда по произход обезщетение за вреди покрива съдебните разноски.

Член 12 Съдебни спогодби

Спогодби, одобрени от съд на договаряща държава, посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, или сключени пред такъв съд по време на производството и които подлежат на изпълнение по същия ред като съдебно решение в държавата по произход, се изпълняват по силата на настоящата конвенция по същия ред като съдебното решение.

Член 13 Документи, които трябва да бъдат представени

1. Страната, която иска признаване или изпълнение, представя:

а) пълно и заверено копие от съдебното решение;

б) споразумението за избор на съд с изключителна компетентност, заверено копие от него или друго доказателство за неговото съществуване;

в) ако съдебното решение е постановено неприсъствено — оригинала или заверено копие на документ, който удостоверява, че на неучаствалата страна е бил връчен документът за образуване на производството или равностойният документ;

г) всички необходими документи, за да се удостовери, че съдебното решение поражда действие в държавата по произход или, където е приложимо, че подлежи на изпълнение в тази държава;

д) в предвидения в член 12 случай — удостоверение от съд на държавата по произход, че съдебната спогодба или част от нея подлежи на изпълнение по същия ред като съдебно решение в държавата по произход.

2. Ако съдържанието на съдебното решение не позволява на замоления съд да провери дали са спазени условията на настоящата глава, този съд може да изиска всякакви други необходими документи.

3. Молбата за признаване или изпълнение може да бъде придружена от документ, издаден от съд (включително от назначено от съда лице) на държавата по произход във формата, установена и публикувана от Хагската конференция по международно частно право.

4. Ако посочените в настоящия член документи не са съставени на официалния език на държавата, до която е отправена молбата, те се придружават от легализиран превод на официалния език, освен ако правото на

замолената държава не предвижда друго.

Член 14 Процедура

Процедурата за признаване, декларацията за изпълняемост или регистрацията за изпълнение, както и изпълнението на съдебното решение, се уреждат от законодателството на замолената държава, освен ако настоящата конвенция не предвижда друго. Сезираният съд действа без забавяне.

Член 15 Делимост

Допуска се признаване или изпълнение на обособяема част от съдебно решение, когато се иска признаването или изпълнението на тази част или когато само част от съдебното решение може да бъде призната или изпълнена съгласно настоящата конвенция.

ГЛАВА IV — ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Член 16 Преходни разпоредби

1. Настоящата конвенция се прилага за споразумения за избор на съд с изключителна компетентност, сключени след нейното влизане в сила за държавата на избора съд.

2. Настоящата конвенция не се прилага за производства по спорове, които са започнали преди нейното влизане в сила за държавата на сезирания съд.

Член 17 Застрахователни и презастрахователни договори

1. Производствата, свързани със застрахователен или презастрахователен договор, не се изключват от приложното поле на настоящата конвенция на основание, че застрахователният или презастрахователният договор е свързан с въпрос, по отношение на който не се прилага настоящата конвенция.

2. Не може да бъде ограничено или отказано признаване и изпълнение на съдебно решение по отношение на отговорността, произтичаща от застрахователен или презастрахователен договор на основание, че отговорността по този договор включва отговорност за обезщетяване на застрахованото или презастрахованото лице по отношение на:

а) въпрос, по отношение на който не се прилага настоящата конвенция; или

б) акт, с който се присъжда обезщетение за вреди, към което би могъл да се приложи член 11.

Член 18 Освобождаване от изискването за легализация

Всички документи, изпратени или връчени в съответствие с настоящата конвенция, се освобождават от изискването за легализация или друга подобна формалност, включително и апостил.

Член 19 Декларации за ограничаване на компетентността

Държава може да декларира, че нейните съдилища могат да откажат да разгледат спорове, за които се прилага споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, ако между тази държава и страните или спора няма друга връзка освен местонахождението на избрания съд.

Член 20 Декларации за ограничаване на признаването и изпълнението

Държава може да декларира, че нейните съдилища могат да откажат да признаят или да изпълнят съдебно решение, постановено от съд на друга договаряща държава, ако страните пребивават в държавата, до която е отправена молбата, и отношенията между страните, както и всички други отнасящи се до спора елементи, различни от местонахождението на избрания съд, са свързани единствено с държавата, до която е отправена молбата.

Член 21 Декларации по отношение на конкретни въпроси

1. Когато една държава има значителен интерес настоящата конвенция да не се прилага към конкретен въпрос, тази държава може да декларира, че няма да прилага конвенцията към този въпрос. Държавата, която прави такава декларация, гарантира, че обхватът на декларацията не надхвърля необходимото и конкретният въпрос, който се изключва, е ясно и точно определен.

2. По отношение на такъв въпрос конвенцията не се прилага:

а) в договарящата държава, направила декларацията;

б) в други договарящи държави, когато споразумение за избор на съд с изключителна компетентност посочва съдилищата или едно или няколко определени съдилища на направилата декларация държава.

Член 22 Реципрочни декларации по отношения на споразумения за избор на съд без изключителна компетентност

1. Договаряща държава може да декларира, че нейните съдилища ще признават и изпълняват съдебни решения, постановени от съдилища на други договарящи държави, посочени в споразумение за избор

на съд, сключено от две или повече страни, което отговаря на изискванията на член 3, буква в) и в което за целите на решаване на спорове, които са възникнали или могат да възникнат във връзка с дадено правоотношение, се посочват съдът или съдилищата на една или повече договарящи държави (споразумения за избор на съд без изключителна компетентност).

2. Когато признаване или изпълнение на съдебно решение, постановено в договаряща държава, направила такава декларация, се иска в друга договаряща държава, направила такава декларация, съдебното решение се признава и изпълнява съгласно настоящата конвенция, ако:

а) съдът по произход е бил посочен в споразумение за избор на съд без изключителна компетентност;

б) не съществува съдебно решение, постановено от друг съд, в който може да започне производство в съответствие със споразумение за избор на съд без изключителна компетентност, нито висящо производство между същите страни пред друг такъв съд със същия предмет и на същото основание; и

в) съдът по произход е бил сезиран пръв.

Член 23 Еднакво тълкуване

При тълкуването на настоящата конвенция се държи сметка за нейния международен характер и за необходимостта да се насърчава еднаквото ѝ прилагане.

Член 24 Преглед на действието на конвенцията

Генералният секретар на Хагската конференция по международно частно право взема периодично мерки за:

а) преглед на действието на настоящата конвенция на практика, включително на всички декларации; и

б) разглеждане на необходимостта от изменение на настоящата конвенция.

Член 25 Неединни правни системи

1. По отношение на договаряща държава, в която се прилагат две или повече правни системи в различни териториални единици във връзка с какъвто и да е въпрос, уреден от настоящата конвенция:

а) всяко позоваване на законодателството или на процесуалните правила на държавата се разбира като позоваване на законодателството или процесуалните правила в сила за съответната териториална единица, когато е уместно;

б) всяко позоваване на пребиваване в държавата се разбира като позоваване на пребиваване в съответната териториална единица, когато е уместно;

в) всяко позоваване на съд или на съдилища на държавата се разбира като позоваване на съд или на съдилища на съответната териториална единица, когато е уместно;

г) всяко позоваване на връзка с държавата се разбира като позоваване на връзка със съответната териториална единица, когато е уместно.

2. Независимо от разпоредбите на предходния параграф договаряща държава с две или повече териториални единици, в които се прилагат различни правни системи, не е обвързана от прилагането на настоящата конвенция към случаи, които засягат единствено такива различни териториални единици.

3. Съд в териториална единица на договаряща държава с две или повече териториални единици, в които се прилагат различни правни системи, няма да бъде обвързан от признаването или изпълнението на съдебно решение на друга договаряща държава единствено въз основа на обстоятелството, че съдебното решение е било признато или изпълнено в друга териториална единица на същата договаряща държава съгласно настоящата конвенция.

4. Настоящият член не се прилага по отношение на регионални организации за икономическа интеграция.

Член 26 Отношение с други международни инструменти

1. Настоящата конвенция се тълкува, доколкото е възможно, в съответствие с други международни договори, които са в сила за договарящите държави, независимо дали са сключени преди или след настоящата конвенция.

2. Настоящата конвенция не засяга прилагането от договаряща държава на международен договор, независимо дали е сключен преди или след настоящата конвенция, ако никоя от страните не пребивава в договаряща държава, която не е страна по международния договор.

3. Настоящата конвенция не засяга прилагането от договаряща държава на международен договор, сключен преди влизането в сила на настоящата конвенция за тази договаряща държава, ако прилагането на настоящата конвенция би било несъвместимо със задълженията на тази договаряща държава към която и да е друга недоговаряща държава. Настоящият параграф се прилага също така към международни договори, които изменят или заменят международен договор, сключен преди влизането в сила на настоящата конвенция за тази договаряща държава, освен ако изменението или заменянето не води до нови противоречия с настоящата конвенция.

4. Настоящата конвенция не засяга прилагането от договаряща държава на международен договор, независимо дали е сключен преди или след настоящата конвенция, за целите на получаване на признаване или

изпълнение на съдебно решение, постановено от съд на договаряща държава, която също е страна по този международен договор. Въпреки това, не трябва съдебното решение да бъде признато или изпълнено в по-малка степен, отколкото съгласно настоящата конвенция.

5. Настоящата конвенция не засяга прилагането от договаряща държава на международен договор, който във връзка с конкретен въпрос урежда компетентността или признаването и изпълнението на съдебни решения, дори ако този договор е сключен след настоящата конвенция и ако всички засегнати държави са страни по тази конвенция. Настоящият параграф се прилага единствено ако договарящата държава е направила декларация по отношение на съответния международен договор съгласно настоящия параграф. При наличие на такава декларация другите договарящи държави не са задължени да прилагат настоящата конвенция към този конкретен въпрос, доколкото съществува противоречие, когато в споразумението за избор на съд с изключителна компетентност се посочват съдилищата или едно или няколко определени съдилища на договарящата държава, направила декларацията.

6. Настоящата конвенция не засяга прилагането на правилата на регионални организации за икономическа интеграция, които са страни по настоящата конвенция, независимо дали тези правила са приети преди или след настоящата конвенция:

а) когато никоя от страните не пребивава постоянно в договаряща държава, която не е държава — членка на регионалната организация за икономическа интеграция;

б) по отношение на признаването и изпълнението на съдебни решения между държавите — членки на регионалната организация за икономическа интеграция.

ГЛАВА V — ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Член 27 Подписване, ратификация, приемане, утвърждаване или присъединяване

1. Настоящата конвенция е открита за подписване от всички държави.

2. Настоящата конвенция подлежи на ратификация, приемане или утвърждаване от държавите, които са я подписали.

3. Настоящата конвенция е открита за присъединяване от всички държави.

4. Инструментите за ратификация, приемане, утвърждаване или присъединяване се депозират в Министерството на външните работи на Кралство Нидерландия, депозитар на конвенцията.

Член 28 Декларации относно неединни правни системи

1. Ако някоя държава има две или повече териториални единици, в които се прилагат различни правни системи във връзка с въпроси, уредени от настоящата конвенция, тя може да декларира при подписването, ратификацията, приемането, утвърждаването или присъединяването, че конвенцията се прилага за всичките ѝ териториални единици или единствено за една или повече от тях и може по всяко време да измени тази декларация чрез нова декларация.

2. Декларацията се връчва на депозитаря, като в нея се изброяват изрично териториалните единици, за които се прилага конвенцията.

3. Ако някоя държава не направи декларация в съответствие с настоящия член, конвенцията се прилага за всички териториални единици на тази държава.

4. Настоящият член не се прилага по отношение на регионални организации за икономическа интеграция.

Член 29 Регионални организации за икономическа интеграция

1. Регионална организация за икономическа интеграция, която е съставена само от суверенни държави и има компетентност по някои или по всички въпроси, уредени от настоящата конвенция, може също така да подпише, приеме, утвърди или да се присъедини към настоящата конвенция. В такъв случай такава регионална организация за икономическа интеграция има права и задължения на договаряща държава, доколкото тази организация има компетентност по въпроси, уредени от настоящата конвенция.

2. При подписването, приемането, утвърждаването или присъединяването регионалната организация за икономическа интеграция уведомява писмено депозитаря относно въпросите, уредени от настоящата конвенция, по отношение на които ѝ е била прехвърлена компетентност от нейните държави членки. Организацията уведомява своевременно депозитаря в писмена форма относно промените в компетентността ѝ така, както тя е определена в последното по време уведомяване, извършено съгласно настоящия параграф.

3. За целите на влизането в сила на настоящата конвенция не се вземат предвид при определянето на общия брой депозирани инструменти тези, които са депозирани от страна на регионалната организация за икономическа интеграция, освен ако регионалната организация за икономическа интеграция декларира в съответствие с член 30, че нейните държави членки няма да бъдат страни по настоящата конвенция.

4. Всяко позоваване на „договаряща държава“ или „държава“ в настоящата конвенция се отнася също така, когато е уместно, и към регионална организация за икономическа интеграция, която е страна по нея.

Член 30 Присъединяване на регионална организация за икономическа интеграция без нейните държави членки

1. При подписването, приемането, утвърждаването или присъединяването регионалната организация за икономическа интеграция може да декларира, че притежава компетентност по всички въпроси, уредени от настоящата конвенция, и че нейните държави членки няма да бъдат страни по настоящата конвенция, но ще бъдат правно обвързани от нея по силата на подписването, приемането, утвърждаването или присъединяването на организацията.

2. При наличие на декларация от страна на регионалната организация за икономическа интеграция в съответствие с параграф 1 всяко позоваване на „договаряща държава“ или „държава“ в настоящата конвенция се отнася също така, когато е уместно, и към държавите — членки на организацията.

Член 31 Влизане в сила

1. Настоящата конвенция влиза в сила на първия ден от месеца след изтичането на срок от три месеца от депозирането на втория инструмент за ратификация, приемане, утвърждаване или присъединяване, посочен в член 27.

2. Впоследствие настоящата конвенция влиза в сила:

а) за всяка държава или регионална организация за икономическа интеграция, която я ратифицира, приема, утвърждава или се присъединява към нея — на първия ден от месеца след изтичането на срок от три месеца от депозирането на нейния инструмент за ратификация, приемане, утвърждаване или присъединяване;

б) за териториални единици, за които настоящата конвенция се прилага в съответствие с член 28, параграф 1 — на първия ден от месеца след изтичането на срок от три месеца от нотификацията на декларацията, посочена в споменатия член.

Член 32 Декларации

1. Декларациите, посочени в членове 19, 20, 21, 22 и 26, могат да бъдат направени при подписването, ратификацията, приемането, утвърждаването или присъединяването или по всяко време след това и могат да бъдат изменени или оттеглени по всяко време.

2. Декларациите, измененията и оттеглянията се нотифицират на депозитаря.

3. Декларация, направена при подписването, ратификацията, приемането, утвърждаването или присъединяването, влиза в действие едновременно с влизането в сила на настоящата конвенция за съответната държава.

4. Декларация, направена впоследствие, както и всяко изменение и оттегляне на декларация, влизат в действие на първия ден от месеца след изтичането на срок от три месеца след датата на получаването на нотификацията от депозитаря.

5. Декларацията по членове 19, 20, 21 и 26 не се прилага към споразумения за избор на съд с изключителна компетентност, сключени преди тя да е породила действие.

Член 33 Денонсиране

1. Настоящата конвенция може да бъде денонсирана чрез писмено уведомление до депозитаря. Денонсирането може да бъде ограничено до някои териториални единици на неединна правна система, към които се прилага настоящата конвенция.

2. Денонсирането влиза в действие на първия ден от месеца след изтичането на срок от дванадесет месеца след датата на получаване на нотификацията от депозитаря. Когато в нотификацията е посочен по-дълъг срок за поражение на действие на денонсирането, денонсирането поражда действие след изтичането на съответния по-дълъг срок след датата на получаване на нотификацията от депозитаря.

Член 34 Нотификации от страна на депозитаря

Депозитарят уведомява членовете на Хагската конференция по международно частно право и други държави и регионални организации за икономическа интеграция, които са подписали, ратифицирали, приели, утвърдили или са се присъединили в съответствие с членове 27, 29 и 30 за следните:

а) подписвания, ратификации, приемания, утвърждавания или присъединявания съгласно членове 27, 29 и 30;

б) датата, на която настоящата конвенция влиза в сила в съответствие с член 31;

в) уведомления, декларации, изменения и оттегляния съгласно членове 19, 20, 21, 22, 26, 28, 29 и 30;

г) денонсираня съгласно член 33.

В потвърждение на посоченото долуподписаните надлежно упълномощени лица подписаха настоящата конвенция.

Съставено в Хага на 30 юни 2005 г. на английски и френски език, като и двата текста са еднакво автентични, в единствен екземпляр, който ще бъде съхраняван в архивите на правителството на Кралство Нидерландия и от който ще бъде изпратено заверено копие по дипломатически път на всяка от държавите — членки на Хагската конференция по международно частно право, на датата на нейната двадесета сесия, и на всяка държава, която е взела участие в тази сесия.

Препоръчва на държавите — страни по *Конвенцията за споразуменията относно избор на съд*, да използват следния формуляр за потвърждаване на издаването и съдържанието на съдебно решение, постановено от съда по произход, с цел признаване и изпълнение съгласно Конвенцията:

(Примерен текст, потвърждаващ издаването и съдържанието на съдебно решение, постановено от съда по
произход,
с цел признаване и изпълнение съгласно Конвенцията)

ЕЛЕКТРОННА ПОЩА

НЕ Е В СЪСТОЯНИЕ ДА ПОТВЪРДИ $\square$

6. Ако отговорът е „да“, споразумението за избор на съд с изключителна компетентност е било сключено или документирано по следния начин:

7. Съдът присъди изплащането на следната сума (моля, посочете, където е приложимо, всички съответни категории обезщетения, които се включват):

8. Съдът присъди плащането на следната лихва (моля, посочете лихвения процент, дяла от обезщетението, върху който се начислява лихва, датата, от която се начислява лихва, и всякаква допълнителна информация относно лихвата, която ще бъде от полза за сезирания съд):

9. Съдът включи в съдебното решение следните разходи и разноси, свързани с производството (моля, посочете размера на тези суми, включително, където е приложимо, всички парични суми за покриване на разходи и разноси, свързани с производството):

10. Съдът присъди следното непарично обезщетение (моля, опишете естеството на обезщетението):

11. Съдебното решение е изпълняемо в държавата по произход:

ДА ☐ НЕ ☐

НЕ Е В СЪСТОЯНИЕ ДА ПОТВЪРДИ ☐

12. Съдебното решение (или част от него) понастоящем се преразглежда в държавата по произход:

ДА ☐ НЕ ☐

НЕ Е В СЪСТОЯНИЕ ДА ПОТВЪРДИ ☐

Ако отговорът е „да“, моля, посочете естеството и статуса на преразглеждането:

13. Всяка друга информация от значение:

14. Към формуляра се прилагат документите, посочени в следния списък *(ако са налични)*:

- ☐ пълно и заверено копие от съдебното решение;
- ☐ споразумението за избор на съд с изключителна компетентност, заверено копие от него или друго доказателство за неговото съществуване;
- ☐ ако съдебното решение е постановено неприсъствено — оригиналът или заверено копие на документ, който удостоверява, че на неучаствалата страна е бил връчен документът за образуване на производството или равностоен документ;
- ☐ всички необходими документи, за да се удостовери, че съдебното решение поражда действие в държавата по произход или, където е приложимо, че подлежи на изпълнение в тази държава;

(да се посочат, ако е приложимо):

- ☐ в предвидения в член 12 от Конвенцията случай — удостоверение от съд на държавата по произход, че съдебната спогодба или част от нея подлежи на изпълнение по същия ред като съдебно решение в държавата по произход;
- ☐ други документи:

15. Дата: 20... г. в

16. Подпис и/или печат на съда или служител на съда:

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ:

ТЕЛ.:

ФАКС:

ЕЛЕКТРОННА ПОЩА:

Доклад

Съдържание	Страница
ЧАСТ I: ПРЕДГОВОР	18
Документи	20
Благодарности	21
Терминология	21
ЧАСТ II: ОБЩ ПРЕГЛЕД	22
ЧАСТ III: КОМЕНТАР ПО ОТДЕЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ	28
Член 1 - Приложно поле	28
Член 2 - Изключения от приложното поле	30
Член 3 - Споразумения за избор на съд с изключителна компетентност	35
Член 4 - Други определения	39
Член 5 - Компетентност на избрания съд	40
Член 6 - Задължения на съд, който не е избран	42
Член 7 - Привременни и обезпечителни мерки	45
Член 8 - Признаване и изпълнение	46
Член 9 - Отказ за признаване или изпълнение	49
Член 10 - Предварителни въпроси	51
Член 11 - Обезщетения	53
Член 12 - Съдебни спогодби	54
Член 13 - Документи, които трябва да бъдат представени	55
Член 14 - Процедура	56
Член 15 - Делимост	56
Член 16 - Преходни разпоредби	56
Член 17 - Застрахователни и презастрахователни договори	57
Член 18 - Освобождаване от изискването за легализация	58
Член 19 - Декларации за ограничаване на компетентността	58
Член 20 - Декларации за ограничаване на признаването и изпълнението	58
Член 21 - Декларации по отношение на конкретни въпроси	59

Член 22 - Реципрочни декларации по отношения на споразумения за избор на съд без изключителна компетентност	60
Член 23 - Еднакво тълкуване	62
Член 24 - Преглед на действието на Конвенцията	62
Член 25 - Неединни правни системи	62
Член 26 - Отношение с други международни инструменти	63
Член 27 - Подписване, ратификация, приемане, утвърждаване или присъединяване	70
Член 28 - Декларации относно неединни правни системи	71
Член 29 - Регионални организации за икономическа интеграция	71
Член 30 - Присъединяване на регионална организация за икономическа интеграция без нейните държави членки	71
Член 31 - Влизане в сила	71
Резерви	72
Член 32 - Декларации	72
Член 33 - Денонсиране	72
Член 34 - Нотификации от страна на депозитаря	72

ЧАСТ I: ПРЕДГОВОР

Приемане на Конвенцията

Окончателният текст на Конвенцията беше съставен на двадесетата сесия на Хагската конференция по международно частно право от нейната Комисия II на 14—30 юни 2005 г. Окончателният акт беше приет от пленарната сесия на 30 юни 2005 г. и Конвенцията беше открита за подписване на тази дата.

Създаване на Конвенцията

Интелектуалният замисъл на проекта, който в крайна сметка доведе до създаването на Конвенцията, може да бъде проследен до предложения, представени от покойния Arthur T. von Mehren от Harvard Law School¹. Именно той предложи Съединените американски щати да сключат конвенции за признаване на съдебни решения с други държави, по-специално от Европа. След първоначалните дискусии бе заключено, че най-добрият вариант е да се проведат преговори за международна конвенция относно компетентността и съдебните решения в рамките на Хагската конференция по международно частно право. След провеждането на предварителни проучвания с начало 1994 г., през 1996 г. бе взето решение за стартиране на проекта².

Оригиналният проект: „смесена“ конвенция. Първоначално професор von Mehren предложи проектът да приеме формата на „смесена“ конвенция³.

¹ Arthur von Mehren доживя да види завършването на проекта, на който бе отдал толкова много енергия, но почина през януари 2006 г.

² Що се отнася до историческия произход на Конвенцията, вж. доклада на Nygh/Pocar (по-долу, бележка под линия 11), стр. 25 и следващите. За повече подробности вж. F. Pocar и C. Honorati (eds), *The Hague Preliminary Draft Convention on Jurisdiction and Judgments (Предварителен проект на Хагска конвенция относно*

компетентността и съдебните решения), CEDAM, Милано, Италия, 2005 г. Последният труд съдържа и доклада на Nygh/Pocar.

³ Вж. A.T. von Mehren, „Recognition and Enforcement of Foreign Judgments: A New Approach for the Hague Conference?“ („Признаване и изпълнение на чуждестранни съдебни решения: нов подход за Хагската конференция?“), *Law & Contemporary Problems*, брой 57, стр. 271 (1994 г.); пак там, „The Case for a Convention-mixte Approach to Jurisdiction to Adjudicate and Recognition and Enforcement of Foreign Judgments“ („Защита на тезата за приемане на подход на смесена

Това е конвенция, в която основанията за компетентност са разделени в три категории. Посочват се списъци с допустими основания за компетентност и недопустими основания за компетентност. Всички останали основания за компетентност попадат в т. нар. „сива зона“. Идеята е, че когато съдът е компетентен съгласно допустимо основание за компетентност, той може да разгледа спора и постановеното съдебно решение се признава и изпълнява в други договарящи държави съгласно Конвенцията (при условие че са спазени определени други изисквания). Не може да се установи компетентност на съд на договаряща държава съгласно недопустимо основание за компетентност. Може да се установи компетентност на съдилища съгласно основания от „сивата зона“, но разпоредбите на Конвенцията по отношение на признаването и изпълнението не се прилагат към постановеното в този случай съдебно решение⁴.

Въпреки че този подход беше подкрепен от първоначалната работна група по проекта⁵, с напредъка по работата стана ясно, че няма да бъде възможно да се състави удовлетворителен текст за „смесена“ конвенция в рамките на разумен срок. Причините за това включват голямото разнообразие от съществуващи правила за компетентността в отделните държави и непредвидимите последици от развитието на технологиите, включително интернет, върху правилата за компетентността, които могат да бъдат определени в Конвенцията. В края на първата част от деветнадесетата сесия, проведена през юни 2001 г., беше решено да се отложи вземането на решение дали да се предприеме допълнителна работа по предварителния проект на конвенцията. За да се определи следващата стъпка, на своето заседание през април 2002 г. Комисията по общите въпроси и политика на Хагската конференция взе решение Постоянното бюро, подпомагано от неформална работна група, да изготви текст, който да бъде предаден на специална комисия. Беше взето решение отправната точка за този процес да бъдат основни области като компетентността въз основа на споразумения относно избор на съд по дела между стопански субекти, съгласието, съда на ответника, насрещните искове, доверителното управление, материалните вреди и някои други възможни основания.

След като бяха проведени три заседания, неформалната работна група предложи заложената цел да бъде сведена до конвенция за споразуменията

относно избор на съд по търговски дела. Като цяло държавите членки заключиха, че по отношение на тези споразумения и произтичащите от тях съдебни решения предложената конвенция постига това, което *Конвенцията за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения*, съставена през 1958 г. в Ню Йорк, постигна по отношение на споразуменията за арбитраж и произтичащите от тях решения. След като бяха получени положителни реакции от държавите — членки на Хагската конференция, през декември 2003 г. беше проведено заседание на специалната комисия за обсъждане на проекта, съставен от неформалната работна група. На това заседание на специалната комисия бе изготвен проект на текст (*проект на Конвенцията от 2003 г.*), който беше публикуван като преразгледан работен документ № 49. През април 2004 г. беше проведено още едно заседание, на което този документ беше преработен и оставащите въпроси бяха решени. На заседанието през април 2004 г. беше изготвен преразгледан проект (*проект на Конвенцията от 2004 г.*), който беше публикуван като преразгледан работен документ № 110. Той залегна в основата на текста, използван от дипломатическата конференция през юни 2005 г., която изготви окончателния текст на Конвенцията. Следните документи бележат най-важните етапи от напредъка по съставянето на Конвенцията:

1. предложение от специална работна група под формата на проект на Конвенция („проект на неформалната работна група“), публикуван като предварителен документ № 8 (март 2003 г.)⁶;
2. проект на Конвенцията, изготвен през 2003 г. („проект на Конвенцията от 2003 г.“), който се основава на проекта на неформалната работна група, публикуван като преразгледан работен документ № 49 през декември 2003 г.;
3. преработена и завършена версия на проекта на Конвенцията от 2003 г., изготвена през 2004 г. („проект на Конвенцията от 2004 г.“), публикувана като преразгледан работен документ № 110 през април 2004 г.; и
4. окончателният текст, изготвен през 2005 г.

Съставени са два доклада относно по-ранните проекти на Конвенцията: един относно проекта на Конвенцията от 2003 г. и един относно проекта на Конвенцията от 2004 г.

конвенция по отношение на компетентността за произнасяне със съдебно решение и признаването и изпълнението на чуждестранни съдебни решения“), *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, брой 61, № 1, стр. 86 (1997 г.).

⁴ Европейските инструменти в тази област (Брюкселският регламент, Брюкселската конвенция и Конвенцията от Лугано) се основават на малко по-различна идея. Няма сива зона, когато ответникът е с местоживее в друга държава, по отношение на която се прилага инструментът: може да се упражнява компетентност само съгласно определените в инструмента основания. Когато ответникът не е с местоживее в такава държава обаче, компетентност може да се упражнява съгласно всички основания, разрешени от националното законодателство, като се спазват определени изключения;

независимо от това постановеното съдебно решение задължително се признава и изпълнява в останалите държави.

⁵ Вж. „Conclusions of the Working Group meeting on enforcement of judgments“ („Заключения от заседанието на работната група относно изпълнението на съдебни решения“), предварителен документ № 19 от ноември 1992 г., документи от седемнадесетата сесия, брой I, стр. 257 и следващите, точки 5 и 6.

⁶ „Preliminary result of the work of the Informal Working Group on the Judgments Project“ („Предварителен резултат от дейността на неформалната работна група по проекта относно съдебните решения“), предварителен документ № 8 от март 2003 г. на вниманието на специалната комисия по общите въпроси и политика на Хагската конференция, чието заседание беше проведено през април 2003 г.

Длъжностни лица

През първата фаза (1997—2001 г.) бяха определени следните лица:

Председател: г-н T. Bradbrooke Smith (Канада);
Заместник-председатели:
г-н Andreas Bucher (Швейцария);
г-н Masato Dogauchi (Япония);
г-н Jeffrey D. Kovar (Съединени американски щати);
г-н José Luis Siqueiros (Мексико);
Съвместни докладчици:
г-н Peter Nygh (Австралия)⁷;
г-н Fausto Pocar (Италия);
Председател на комисията за изготвяне на проекта:
г-н Gustaf Möller (Финландия).

Тогавашният заместник-генерален секретар г-жа Catherine Kessedjian състави няколко предварителни документа.

През втората фаза (2002—2005 г.) бяха определени следните лица:

Председател:
г-н Allan Philip (Дания) (2003—2004 г.)⁸;
г-н Andreas Bucher (Швейцария) (2005 г.);
Заместник-председатели:
г-н David Goddard (Нова Зеландия);
г-н Jeffrey D. Kovar (Съединени американски щати);
г-н Alexander Matveev (Руска федерация);
г-жа Kathryn Sabo (Канада);
г-н Jin Sun (Китай);
Съвместни докладчици:
г-н Trevor C. Hartley (Обединено кралство);
г-н Masato Dogauchi (Япония);

Председател на комисията за изготвянето на проект:

г-н Gottfried Musger (Австрия).

Първият секретар г-жа Andrea Schulz състави няколко предварителни документа и осъществи и други дейности.

Документи

По-долу е представен списък на най-важните документи, които бяха разгледани по време на преговорите и се цитират в настоящия доклад. Те са разделени на две категории: документи, касаещи първата фаза от проекта, и документи, касаещи втората фаза. Позоваването на тях става със съкращенията, посочени по-долу.

Документите, касаещи втората фаза, са най-тясно свързани с Конвенцията: те представляват важни контекстуални материали. Документите, касаещи първата фаза, са от значение само доколкото разпоредбите от по-ранните версии на Конвенцията са запазени в окончателната версия.

а) Първа фаза

„Предварителен проект на Конвенцията от 1999 г.“: Предварителен проект на Конвенция относно компетентността и чуждестранните съдебни решения по граждански и търговски дела от 1999 г. Този проект беше изготвен в рамките на Хагската конференция по международно частно право през 1999 г. Като цяло той обхваща същата сфера като Брюкселската конвенция⁹ и Конвенцията от Лугано¹⁰. Работата по него бе преустановена, когато се стана ясно, че към онзи момент би било трудно да се постигне общо съгласие. Неговият текст, заедно с доклад от покойния г-н Peter Nygh и г-н Fausto Pocar, беше публикуван от Постоянното бюро на Хагската конференция през август 2000 г.¹¹

„Доклад на Nygh/Pocar“: Доклад относно предварителния проект на Конвенцията от 1999 г. (вж. бележка под линия 11).

⁷ За съжаление Peter Nygh почина през юни 2002 г. Неговата кончина е трагична загуба.

⁸ За голямо съжаление на всички, участвали в създаването на Конвенцията, Allan Philip почина през септември 2004 г.

⁹ „Брюкселска конвенция“: *Конвенция от 27 септември 1968 г. относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право*. Консолидираният текст може да бъде намерен в *Официален вестник на Европейските общности* („ОВ“), 1998 г., брой 27, серия С, стр. 1. През 1999 г. тя до голяма степен бе заменена от Брюкселския регламент (вж. по-долу, бележка под линия 50). Дотогава тя се прилагаше към държавите — членки на Европейския съюз. Докладът на Paul Jenard относно първоначалната Брюкселска конвенция е публикуван в ОВ С 59, 1979 г., стр. 1.

¹⁰ „Конвенция от Лугано“: *Конвенция от 16 септември 1988 г. относно компетентността и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела* (ОВ L 319, 1988 г., стр. 9). Тя съдържа сходни разпоредби на тези в Брюкселската конвенция, но двете конвенции не са идентични. Договарящите държави по Конвенцията от Лугано са 15-те „стари“ държави — членки на ЕС, и някои други европейски държави. Към момента на съставянето на документа тези

държави са Исландия, Норвегия, Полша и Швейцария. Разликата между Брюкселската конвенция и Конвенцията от Лугано се съдържа в член 54В от Конвенцията от Лугано. Тя се основава на принципа, че Конвенцията от Лугано не се прилага към отношения между 15-те „стари“ държави — членки на ЕС, а към ситуации, в които е засегната една от другите горепосочени държави (с изключение на Полша). Официалният доклад е съставен от Paul Jenard и Gustaf Möller; той е публикуван в ОВ С 189, 1990 г., стр. 57.

¹¹ „Preliminary draft Convention on jurisdiction and foreign judgments in civil and commercial matters, adopted by the Special Commission and Report by Peter Nygh & Fausto Pocar“ („Предварителен проект на Конвенцията относно компетентността и чуждестранните съдебни решения по граждански и търговски дела, приет от специалната комисия, и доклад на Peter Nygh & Fausto Pocar“), предварителен документ № 11 от август 2000 г., съставен за представяне на вниманието на деветнадесетата сесия от юни 2001 г. Освен ако изрично е посочено друго, всички предварителни документи, посочени в настоящия доклад, са достъпни на < www.hcch.net > в раздел „Conventions“ — „№ 37“ — „Preliminary Documents“.

„Междинен текст от 2001 г.“: Обобщение на резултатите от дискусията в Комисия II по време на първата част от дипломатическата конференция от 6—20 юни 2001 г.¹² Големият брой квадратни скоби в текста показва, че делегатите не са успели да постигнат съгласие по редица точки.

б) *Втора фаза*

„Проект на неформалната работна група“: Проект на Конвенцията, изготвен от неформалната работна група и публикуван като предварителен документ № 8 на вниманието на специалната комисия по общите въпроси и политика на Хагската конференция (март 2003 г.)¹³.

„Първи доклад на Schulz“: Доклад на г-жа Andrea Schulz относно проекта на неформалната работна група, публикуван през юни 2003 г. като предварителен документ № 22¹⁴.

„Проект на Конвенцията от 2003 г.“: Проект на текст на Конвенцията, изготвен от специалната комисия по компетентността, признаването и изпълнението на чуждестранни съдебни решения по граждански и търговски дела през декември 2003 г. (преразгледан работен документ № 49). Той се основава на проекта на неформалната работна група¹⁵.

„Първи доклад“: Доклад относно предварителния проект на Конвенцията от 2003 г., изготвен под формата на коментар през март 2004 г. и публикуван като предварителен документ № 25¹⁶.

„Проект на Конвенцията от 2004 г.“: Предварителен проект на Конвенцията, официално известен като проект относно споразумения за избор на съд с изключителна компетентност. Той представлява преработена версия на проекта на Конвенцията от 2003 г. и беше изготвен през април 2004 г. Този проект беше публикуван като преразгледан работен документ № 110¹⁷.

„Втори доклад“: Доклад относно предварителния проект на Конвенцията от 2004 г., изготвен под формата на коментар през декември 2004 г. Той беше публикуван като предварителен документ № 26¹⁸.

„Проект от април 2005 г.“: Възможни изменения на проекта на Конвенцията от 2004 г., изготвени от комисията за изготвянето на проект по време на нейното заседание от 18—20 април 2005 г. Текст на проекта на Конвенцията от 2004 г., който включва проекта от април 2005 г., беше публикуван като работен документ № 1 на двадесетата сесия на Конференцията.

„Втори доклад на Schulz“: „Доклад относно заседанието на комисията за изготвянето на проект от 18—20 април 2005 г. за подготовката за двадесетата сесия през юни 2005 г.“ Този доклад съдържа коментари относно проекта от април 2005 г. и беше публикуван през май 2005 г. като предварителен документ № 28¹⁹.

Благодарности

Авторите на настоящия доклад желаят да отдадат дължимото на авторите на предходните доклади, и по-специално на авторите на доклада Nygh/Pocar — покойният г-н Peter Nygh и г-н Fausto Pocar.

Те желаят да благодарят на националните делегации, които споделиха коментари относно по-ранните проекти на доклада. Тези коментари бяха от голяма полза и допринесоха значително за окончателната версия.

Те също така желаят да благодарят за съдействието на г-жа Andrea Schulz от Постоянното бюро и на г-н Gottfried Musger, председател на комисията за изготвянето на проект. Тези двама души отделиха изключително много време на доклада. Те отстраниха редица грешки и предложиха множество подобрения. Без тяхната помощ докладът щеше да има сериозни недостатъци. Всички ние им дължим огромни благодарности.

Терминология

В Конвенцията се използва следната терминология:

„съд по произход“: съдът, постановил съдебното решение;

„държава по произход“: държавата, в която е разположен съдът по произход;

„сезиран съд“: съдът, сезиран с искане за признаване или изпълнение на решението;

„замолена държава“: държавата, в която е разположен сезираният съд²⁰;

В настоящия доклад:

„Страна“ (с главна буква) означава Страна по Конвенцията или, когато е целесъобразно, държава, обвързана от Конвенцията съгласно член 30;

¹² Достъпен на: < www.hcch.net >.

¹³ Достъпен на: < www.hcch.net >.

¹⁴ A. Schulz, „Report on the work of the Informal Working Group on the Judgments Project, in particular on the preliminary text achieved at its third meeting – 25–28 March 2003“ („Доклад относно дейността на неформалната работна група по проекта относно съдебните решения, и по-специално относно предварителния текст, съставен на третото ѝ заседание от 25—28 март 2003 г.“), предварителен документ № 22 от юни 2003 г., достъпен на: < www.hcch.net >.

¹⁵ Достъпен на: < www.hcch.net >.

¹⁶ Достъпен на: < www.hcch.net >.

¹⁷ Достъпен на: < www.hcch.net >.

¹⁸ Достъпен на: < www.hcch.net >.

¹⁹ Достъпен на: < www.hcch.net >.

²⁰ В английската версия на предварителния проект на Конвенцията от 1999 г. се използва понятието „сезирана държава“ вместо „замолена държава“, както е в настоящия доклад.

„страна“ (с малка буква) означава страна по договор или съдебно производство;

„държава“ означава държава в международния смисъл;

„щат“ означава териториална единица на федерална държава (например щат от Съединените американски щати).

Структура на доклада

След настоящата част от доклада (част I) следват още две части. Целта на част II („Общ преглед“) е да изясни структурата на Конвенцията. Поставя се акцент върху функцията на отделните разпоредби и как те са свързани помежду си. В част III („Коментар по отделните членове“) се анализира всеки отделен член, за да се поясни неговото значение.

Примери

В примерите по-долу се приема (освен ако е посочено обратното), че Конвенцията е в сила и че посочените държави са Страни²¹ по нея.

ЧАСТ II: ОБЩ ПРЕГЛЕД²²

1. **Цел.** За да може Конвенцията да постигне своята цел за възможно най-ефективни споразумения за избор на съд, тя трябва да гарантира три неща. Първо, избраният съд трябва да разгледа спора, когато пред него бъде предявен иск; второ, всеки друг съд, пред който бъде предявен иск, трябва да откаже да разгледа спора; и трето, съдебното решение на избрания съд трябва да се признае и изпълни. Тези три задължения са включени в Конвенцията и представляват нейни ключови разпоредби. Идеята е по отношение на споразуменията за избор на съд Конвенцията да постигне това, което *Конвенцията за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения*, съставена на 10 юни 1958 г. в Ню Йорк, постигна по отношение на споразуменията за арбитраж²³.

2. **Изключения.** Въпреки че тези задължения са от решаващо значение, те не могат да се налагат по изключителен начин. Като цяло се признава, че може да възникнат ситуации, обикновено извънредни, при които желанието за придаване на правно действие на споразумение за избор на съд може да отстъпи пред други съображения. Поради тази причина в Конвенцията се предвиждат изключения по всяко от

трите ключови задължения. Ако тези изключения са твърде широкообхватни и неясни, няма да има голяма полза от Конвенцията. Поради това установяването на баланс между гъвкавост и сигурност беше една от най-важните задачи на дипломатическата сесия, която изготви Конвенцията.

3. **Избраният съд трябва да разгледа спора.** Съгласно член 5 съдът, определен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, трябва да разгледа спора, когато бъде сезиран²⁴. Той не може да откаже да го разгледа на основание, че е по-подходящ съд на друга държава (*forum non conveniens*) или че другият съд е бил сезиран пръв (*lis pendens*). Основното изключение в член 5²⁵ е, че избраният съд не е задължен да разгледа спора, когато споразумението за избор на съд е нищожно съгласно законодателството на държавата на избрания съд, включително съгласно правилата за избор на съд²⁶.

4. **Други съдилища нямат право да разгледат спора.** Съгласно член 6 съд на договаряща държава, различен от избрания от страните, трябва да спре или да прекрати производството на основание липса на компетентност, ако бъде сезиран по спор, спрямо който се прилага споразумение за избор на съд с изключителна компетентност²⁷. Съществуват обаче пет конкретни изключения, определени в член 6, букви а)–д). Първото изключение, определено в буква а), е аналогично на изключението в член 5, а именно когато споразумението за избор на съд е нищожно съгласно законодателството на държавата на избрания съд, включително съгласно правилата за избор на съд. Най-важното от останалите четири изключения по член 6 вероятно е това в буква в), което се прилага, когато придаването на правно действие на споразумението би довело до очевидна несправедливост или очевидно би противоречало на общественения ред на държавата на сезирания съд²⁸. Важно е да се оцени разликата в подхода между тези две изключения в букви а) и в). Съгласно буква а) съдът (различен от избрания съд), пред който е предявен иск, трябва да прилага законите на държавата на избрания съд (включително правилата за избор на съд); от друга страна, съгласно буква в) прилага своите определения на понятията „очевидна несправедливост“ и „обществен ред“. В това отношение Конвенцията се различава от *Конвенцията за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения*, съставена през 1958 г. в Ню Йорк, в която не се посочва приложимото законодателство в тези обстоятелства.

5. **Признаване и изпълнение.** Споразумението за избор на съд ще има по-голяма стойност, ако

²¹ Вж. по-горе за значението на „Страна“.

²² Целта на общия преглед в тази част от доклада е да се изгради обща представа за Конвенцията, което ще бъде от полза за тези, които не са запознати с нея. В него не се разглеждат изчерпателно разпоредбите на Конвенцията. Много членове изобщо не се споменават; други се разглеждат само отчасти; и невинаги се посочват условията и изключенията. Пълният коментар се съдържа в част III от доклада.

²³ Разбира се, в Конвенцията се уредени по-подробно редица въпроси в сравнение с Конвенцията от Ню Йорк, които ще бъдат обсъдени по-подробно във връзка със съответните членове по-долу.

²⁴ За подробно обсъждане вж. точка 124 и следващите по-долу.

²⁵ За друго възможно изключение вж. член 19.

²⁶ Член 5, параграф 3 съдържа специални разпоредби, които позволяват на избрания съд да прилага своите правила относно компетентността по предмета на спора и относно разпределението на правомощията сред съдилищата на договаряща държава.

²⁷ За подробно обсъждане вж. точка 141 и следващите по-долу.

²⁸ Другите изключения са: б) една от страните е била неспособна да сключи споразумението съгласно правото на държавата на сезирания съд; г) поради извънредни причини, които са извън контрола на страните, споразумението не може да бъде разумно изпълнено; и д) избраният съд реши да не разглежда спора.

произтичащото съдебно решение се признава и изпълнява²⁹ във възможно най-много други държави. Тази цел се изпълнява с член 8, параграф 1³⁰. И тук има изключения, повечето от които са посочени в член 9³¹. Някои от тях са същите като тези в член 6 — например изключението, което се прилага, когато споразумението за избор на съд е нищожно съгласно законодателството на държавата на избрания съд, включително съгласно правилата за избор на съд³². Призоваване или изпълнение може да бъде отказано и когато то би било очевидно несъвместимо с общественения ред на замолената държава³³. Други изключения са свързани с връчването на документа за образуване на производството или равностойния документ³⁴ и измама, свързана с производството³⁵.

6. **Противоречащи си съдебни решения.** В член 9 също така се разглежда ситуацията, когато друг съд е постановил съдебно решение между същите страни (наричано по-долу „противоречащо съдебно решение“), което е несъвместимо със съдебното решение на избрания съд. В члена се третира по различен начин случаите на противоречащо съдебно решение от *същата държава* като тази, в която е предявен иск за изпълнение на съдебното решение на избрания съд, и случаите на противоречащо съдебно решение от *друга държава*. В първия случай наличието на противоречащо съдебно решение само по себе си представлява основание за отказ от признаване на съдебното решение на избрания съд. Във втория случай противоречащото съдебно решение трябва да е било постановено преди съдебното решение на избрания съд; освен това то трябва да касае същия предмет и да отговаря на условията за признаването му в замолената държава. Съдът обаче в нито един от двата случая не е *длъжен* да признае противоречащото съдебно решение или да откаже да признае съдебното решение на избрания съд.

7. **Обезщетения.** В член 11 се посочва допълнително изключение. Съгласно това изключение може да бъде отказано признаване или изпълнение на съдебно решение, ако и доколкото това съдебно решение присъжда обезщетение, включително обезщетение с наказателен или назидателен характер, което не обезщетява страната за действително претърпените щети или понесените болки и страдание³⁶.

8. **Други разпоредби.** Горепосочените основни разпоредби представляват същността на Конвенцията. Те обаче съставляват относително малка част от общия брой членове. Останалите разпоредби в известен смисъл са допълнителни: някои са свързани с обхвата

на Конвенцията; в други се определят допълнителни изключения и условия към основните разпоредби; а някои съдържат правила на международното публично право във връзка с прилагането на Конвенцията. В настоящия преглед ще бъдат разгледани само най-важните.

9. **Какви споразумения за избор на съд са обхванати от Конвенцията?** В членове 1 и 3 се обяснява какво означава споразумение за избор на съд с изключителна компетентност за целите на Конвенцията. Единствено споразумения за избор на съд, които попадат в приложното поле на тези разпоредбите, са обхванати от глава II от Конвенцията³⁷.

10. **Член 1.** Член 1 ограничава приложното поле на Конвенцията в три основни насоки. Първо, в него се посочва, че Конвенцията се прилага само по международни спорове. Второ, в него се предвижда, че Конвенцията се прилага само по отношение на споразумения за избор на съд с *изключителна компетентност*. Това ограничение обаче подлежи на две условия: първо, съгласно правилото, определено в член 3, буква б), споразуменията за избор на съд, в които се посочват съдилищата на една договаряща държава или едно или няколко определени съдилища на една договаряща държава, се считат за споразумения за избор на съд с изключителна компетентност, освен ако страните изрично не са посочили друго; второ, член 22 съдържа разпоредба за включване в приложното поле, съгласно която разпоредбите на Конвенцията относно признаването и изпълнението обхващат и съдебни решения, постановени от съд, определен в споразумение за избор на съд без изключителна компетентност. Съгласно третото ограничение в член 1 споразумението за избор на съд трябва да бъде сключено по гражданско или търговско дело. В член 2, параграф 5 обаче се предвижда, че фактът, че държава, включително правителство, правителствена агенция или всяко друго лице, което действа от името на държавата, е страна по спор, не води до изключване на спора от приложното поле на Конвенцията.

11. **Значение на понятието „международен“.** Тъй като Конвенцията се прилага единствено към спорове с международен елемент, трябва да се включи определение на понятието „международен“. Това определение е посочено в член 1, параграфи 2 и 3³⁸. Параграф 2 гласи, че за целите на компетентността хипотезата е с международен елемент, освен ако страните пребивават в една и съща договаряща държава и ако всички елементи, които се отнасят до

²⁹ В Конвенцията „признаване“ означава приемане на това как съдът по произход е определил съответните права и задължения. „Изпълнение“ означава, че длъжникът, срещу когото е произнесено съдебно решение, се подчинява на постановлението на съда по произход.

³⁰ За подробно обсъждане вж. точка 164 и следващите по-долу.

³¹ За други възможни изключения вж. членове 10 и 20.

³² Член 6, буква а) е отразен в член 9, буква а); член 6, буква б) е отразен в член 9, буква б); а член 6, буква в) е отразен в член 9, буква д).

³³ Член 9, буква д).

³⁴ Член 9, буква в).

³⁵ Член 9, буква г). Изматата по съществото на иска може да бъде обхваната от други разпоредби, например — в изключителни случаи — от разпоредбите относно обществения ред.

³⁶ Сезираният съд обаче трябва да отчете дали и доколко присъденото от съда по произход обезщетение за вреди покрива съдебните разходи.

³⁷ Член 22 позволява глава III от Конвенцията в някои обстоятелства да се прилага и към споразумения за избор на съд без изключителна компетентност.

³⁸ Вж. също член 25, параграф 2.

спора, с изключение на местонахождението на избрания съд, са свързани единствено с тази държава. С други думи, ако във всяко друго отношение спорът е с изцяло национален характер, изборът на чуждестранен съд не променя характера му на международен. За целите на признаването и изпълнението се прилага различно определение (параграф 3). В този случай е достатъчно съдебното решение да бъде постановено от чуждестранен съд. Това означава, че спор, който не е бил с международен характер при постановяването на първоначалното съдебно решение, може да придобие международен елемент, ако възникне въпрос за неговото признаване или изпълнение в друга държава. (Това е свързано с възможността да се подаде декларация съгласно член 20, която позволява на дадена държава да декларира, че нейните съдилища могат да откажат да признаят или да изпълнят съдебно решение, постановено от избрания съд, ако, с изключение на местонахождението на избрания съд, спорът е с изцяло национален характер за държавата, сезирана с искане за признаване и изпълнение.)³⁹

12. Определение за „споразумение за избор на съд с изключителна компетентност“. Член 3 съдържа определение за споразумение за избор на съд с изключителна компетентност. Съгласно това определение Конвенцията се прилага само по отношение на споразумения за избор на съд в полза на договарящи държави. Споразумението за избор на съд може да се прилага както към минали, така и към бъдещи спорове. То може да се отнася общо за съдилищата на договаряща държава („съдилищата на Франция“); може да се отнася за конкретен съд в договаряща държава („Федералния районен съд за южния район на Ню Йорк“); или може да се отнася за две или повече конкретни съдилища в една и съща договаряща държава („районния съд на Токио или районния съд на Кобе“). Компетентността на всички други съдилища трябва да бъде изключена; тя се счита за изключена, освен ако страните изрично не предвиждат друго.

13. Изисквания по отношение на формата. В член 3, буква в) се определят формалните изисквания, които трябва да изпълнява споразумението за избор на съд, за да попада в приложното поле на Конвенцията. То трябва да бъде сключено или документирано i) в писмена форма или ii) чрез всяко друго средство за комуникация, което позволява последващо ползване на информацията⁴⁰. Ако не отговаря на тези изисквания, споразумението няма да бъде обхванато от Конвенцията. Конвенцията обаче не възпрепятства договарящите държави да изпълнят такова споразумение или произтичащото от него съдебно решение съгласно своето законодателство.

14. Значение на „държава“. В редица разпоредби на Конвенцията се посочва „държава“ или „договаряща държава“. Значението на тези понятия обаче не лесно за определяне, както се демонстрира в членове 25, 28, 29 и 30.

15. Неединни правни системи. Някои държави са съставени от две или повече единици, всяка със своя собствена правна система. Такъв често е случаят с федерациите. Например Съединените щати са съставени от щати, а Канада е съставена от провинции и територии. Такъв може да бъде случаят и с някои нефедерални държави, например Китай или Обединеното кралство. Последното е съставено от три единици: Англия и Уелс (една единица), Шотландия и Северна Ирландия. Това, което се прави с член 25, параграф 1, е да се предвиди, че при такива държави думата „държава“ в Конвенцията може да се прилага, когато е целесъобразно, или за по-голямото образувание — например Обединеното кралство — или за единица, която е част от това образувание — например Шотландия⁴¹. Кое понятие е подходящо ще зависи от редица фактори, включително отношенията между голямото образувание и съставляващите го единици съгласно правната система на въпросната държава, както и условията на споразумението за избор на съд. За да се демонстрира как се прилага член 25, параграф 1, може да се използва примерът на член 3, който *inter alia* касае споразумение, в което се посочват „съдилищата на една договаряща държава“. Ако страните изберат съдилищата на Албърта, „договаряща държава“ в член 3 ще означава Албърта; по този начин споразумението за избор на съд ще бъде обхванато от условията на Конвенцията. Ако от друга страна те посочат съдилищата на Канада, „договаряща държава“ в член 3 ще означава Канада; по този начин споразумението за избор на съд отново е обхванато от Конвенцията.

16. Ратификацията или присъединяването са ограничени до определени единици. В член 28 също така се разглеждат държавите от вида, описан в предходната точка. Неговата цел обаче е различна. Той позволява на такава държава да декларира, че Конвенцията ще се прилага само към някои от съставляващите я единици. Това например би позволило на Канада да декларира, че Конвенцията ще обхваща само провинцията Албърта. В такъв случай споразумение за избор на съд, в което се посочват съдилищата на друга канадска провинция, няма да се обхваща от Конвенцията.

17. Регионални организации за икономическа интеграция. Регионалните организации за икономическа интеграция като Европейската общност са разгледани в членове 29 и 30⁴². Освен че позволяват на такива организации да станат Страни по

съставляващите я държави членки, докато вторият се отнася за ситуация, в която тя става страна *без* съставляващите я държави членки. В случая с Европейската общност това зависи от въпроса дали Общността има споделена компетентност или изключителна компетентност. В това отношение вж. становището на Съда на Европейските общности от 7 февруари 2006 г. относно компетентността на Общността да сключи новата Конвенция от Лусано относно компетентността, признаването и изпълнението

³⁹ Вж. точки 231—233 по-долу.

⁴⁰ Текстът на тази разпоредба следва член 6, параграф 1 от Закона образец на UNCITRAL относно електронната търговия от 1996 г.

⁴¹ В член 25, параграф 2 обаче се предвижда, че такава държава не е длъжна да прилага Конвенцията между такива единици.

⁴² Разликата между членове 29 и 30 се изразява в това, че първият се отнася за ситуация, в която регионалната организация за икономическа интеграция става страна по Конвенцията *заедно* със

Конвенцията при определени обстоятелства, членове 29 и 30 също така предвиждат, че всяко позоваване на „държава“ или „договаряща държава“ в Конвенцията се отнася също така, когато е целесъобразно, за регионална организация за икономическа интеграция, която е страна по нея⁴³. Това означава, че в зависимост от случая „държава“ в европейския контекст може да означава или Европейската общност, или една от държавите — членки на Европейската общност (например Обединеното кралство), или териториална единица на такава държава членка (например Шотландия). От това следва, че споразумение за избор на съд, в което се посочват „сдилищата на Европейската общност“ или се посочва конкретно „Съда на Европейските общности (Първоинстанционният съд)“⁴⁴, ще бъде обхванато от Конвенцията.

18. Изключения от приложното поле. В член 2 се разглеждат изключенията от приложното поле на Конвенцията. Конвенцията беше изготвена с цел да се прилага в търговската сфера и много изключения придават правно действие на тази политика, макар че се изключват и някои търговски дела, при които се прилагат специални съображения. Член 2, параграф 1 гласи, че Конвенцията не се прилага към потребителски или трудови договори. В параграф 2 се предвижда, че Конвенцията не се прилага към редица конкретни дела, изброени в шестнадесет подточки. Те обхващат различни дела от семейното право като издръжка и собственост на съпрузите и разнородна група от дела, които варират от отговорност за вреди от използването на ядрена енергия до действителност на вписванията в публичните регистри. Някои от тях ще бъдат обсъдени по-долу, когато се разглеждат конкретни клонове на правото.

19. Преюдициални заключения. В член 2, параграф 3 се определя важният принцип, че спорове, в рамките на които се разглеждат въпроси, обхванати от приложното поле на Конвенцията, не се изключват от нея само защото съдът трябва да постанови преюдициално заключение по един от изключените въпроси. В член 10, параграф 1 обаче се посочва ясно, че постановеният акт по изключения въпрос не подлежи на независимо признаване и изпълнение съгласно Конвенцията. Освен това член 10, параграф 2 позволява (но не налага) на сезирания съд да откаже да признае или изпълни самото съдебно решение, доколкото е основано на съдебния акт. Това правомощие обаче не следва да се упражнява, ако преюдициалното заключение би било същото като постановено от съд в замолената държава.

на съдебни решения по граждански и търговски дела (Становище 01/03), достъпно на: < <http://curia.europa.eu/> >.

⁴³ В определени членове обаче, например в член 28, изрично се посочва, че не се прилагат към регионални организации за икономическа интеграция.

⁴⁴ Съгласно член 238 от Договора за създаване на Европейска общност (Договора за ЕО) Съдът на Европейските общности е компетентен да правораздава на основата на „арбитражна клауза“ (по същество клауза за избор на съд), съдържаща се в договор, сключен от самата Общност или за нейна сметка. Тази компетентност се упражнява от Първоинстанционния съд: член 225, параграф 1 от Договора за ЕО. Следователно, ако Европейската

20. Преюдициални заключения във връзка с интелектуална собственост. Прилагането на член 10, параграф 2 подлежи на важни ограничения, когато преюдициалното заключение касае действителността на право върху интелектуална собственост (член 10, параграф 3). Това е обяснено по-долу при обсъждането на интелектуалната собственост.

21. Декларации по отношение на конкретни въпроси. Член 21 позволява на договарящите държави да разширят списъка с изключените въпроси чрез декларация, в която се посочва въпросът, който държавата желае да изключи, при условие че е определен ясно и точно. В такъв случай Конвенцията няма да се прилага по отношение на този въпрос в държавата, подала декларацията⁴⁵.

22. Прозрачност и забрана на обратното действие Член 21 позволява по изключение дадена договаряща държава да посочи определени въпроси, по отношение на които няма да прилага Конвенцията. Съгласно член 32 обаче тази декларация трябва да се нотифицира на депозитаря (Министерството на външните работи на Кралство Нидерландия), който информира другите държави (принцип на прозрачност). Освен това се предвижда декларациите да се публикуват на уебсайта на Хагската конференция по международно частно право⁴⁶. Ако декларацията бъде направена след като Конвенцията влезе в сила за държавата, която подава декларацията, тя няма да започне да поражда действие в продължение на поне три месеца⁴⁷. Тъй като тя няма да се прилага към споразумения за избор на съд, сключени преди да породи действие (принцип за забрана на обратното действие)⁴⁸, страните ще могат да разберат предварително дали тяхното правоотношение ще бъде засегнато.

23. Реципрочност. В член 21, параграф 2 се предвижда, че когато една държава направи такава декларация, другите държави няма да бъдат длъжни да прилагат Конвенцията по отношение на този въпрос, когато избраният съд е разположен в държавата, направила декларацията (принцип на реципрочност).

24. Съдебни спогодби. Изпълнението на съдебни спогодби, наричани на френски „*transactions judiciaires*“, е обхванато от Конвенцията, при условие че съществува подходящо споразумение за избор на съд и съдебната спогодба се придружава от удостоверение от съд в държавата по произход⁴⁹. Съдебни спогодби в този смисъл не съществуват в общото право. Те се различават от извънсъдебните споразумения; различават се и от решения на съда в

комисия сключи търговски договор с дружество, установено извън Европейската общност, клаузата за избор на съд в този договор в полза на Съда на Европейските общности (Първоинстанционния съд) ще бъде обхваната от Конвенцията.

⁴⁵ Що се отнася до позицията, когато въпрос, обхванат от декларация съгласно член 21, се постави като предварителен въпрос, вж. член 10, параграф 4.

⁴⁶ Уебсайтът е < www.hcch.net >.

⁴⁷ Член 32, параграф 4.

⁴⁸ Член 32, параграф 5.

⁴⁹ Член 12 и член 13, параграф 1, буква д).

съответствие с постигнато между страните споразумение (consent judgments), макар че изпълняват същата функция. Решенията на съда в съответствие с постигнато между страните споразумение са обхванати от Конвенцията по същия начин като други съдебни решения.

25. **Противоречия с други конвенции.** Това е един от най-трудните въпроси за решаване в Конвенцията. Отправната точка трябва да бъдат общите правила на международното публично право, за които като цяло се приема, че са отразени в член 30 от *Виенската конвенция за правото на договорите* от 1969 г. В член 30, параграф 2 от Виенската конвенция се предвижда, че когато в договор се посочва, че е подчинен на друг договор (независимо дали предишния или последващ), предимство имат разпоредбите на този друг договор. В член 26 от Хагската конвенция се посочват четири случая (член 26, параграфи 2—5), в които предимство имат разпоредбите на друга конвенция. В член 26, параграф 6 се разглежда малко по-различен въпрос: противоречия между Конвенцията и правилата на регионална организация за икономическа интеграция, която е Страна по конвенцията.

26. **Брюкселски регламент**⁵⁰. Определените в член 26 правила са твърде сложни, за да бъдат обсъдени подробно в настоящия кратък преглед. Може обаче да е от полза да се обобщат тяхното прилагане по отношение на Брюкселския регламент. Ако е налице противоречие по отношение на компетентността, Брюкселският регламент ще има предимство пред Конвенцията, когато никоя от страните не пребивава в договаряща държава, която не е държава — членка на Европейската общност. Конвенцията ще има предимство, когато една от страните пребивава в договаряща държава, която не е държава — членка на Европейската общност⁵¹. Следователно, ако например⁵² американско дружество и германско дружество изберат районния съд в Ротердам, Конвенцията ще има предимство; от друга страна, ако белгийско дружество и германско дружество изберат съда в Ротердам, Брюкселският регламент ще има предимство. На практика противоречията по отношение на компетентността между два инструмента вероятно ще бъдат редки. Най-важното изключение е свързано с правилото *lis pendens*, което има предимство пред споразумение за избор на съд

съгласно Брюкселския регламент⁵³, но не и съгласно Конвенцията.

27. По отношение на признаването и изпълнението на съдебни решения Брюкселският регламент има предимство, когато както съдът, който е постановил съдебното решение, така и съдът, който е сезиран с искане за признаване, се намират в Европейската общност. Това означава, че като цяло по-ограничените основания за отказ за признаване, определени в член 34 от Брюкселския регламент, ще се прилагат вместо по-широкообхватните основания в член 9 от Конвенцията; по-специално, че сезираният съд обикновено не може да проучи дали съдът по произход е компетентен. В повечето случаи така се улеснява изпълнението на съдебното решение.

28. **Споразумения за избор на съд без изключителна компетентност.** Като цяло Конвенцията се прилага само по отношение на споразумения за избор на съд с изключителна компетентност. В член 22 обаче се предвижда система на реципрочни декларации, с които разпоредбите на Конвенцията по отношение на признаването и изпълнението обхващат и споразумения за избор на съд без изключителна компетентност. Съдебните решения, постановени съгласно такива споразумения, ще се признават и изпълняват, ако държавата по произход и замолената държава направят такава декларация, при положение че са спазени условията, определени в член 22, параграф 2.

29. **Конкретни клонове на правото.** Може да е от полза този преглед да приключи с проучване на въздействието на Конвенцията върху някои конкретни клонове на правото. Ще бъдат проучени само ограничен брой такива клонове.

30. **Спедиция и транспорт.** Член 2, параграф 2, буква е) изключва превоза на пътници и товари от приложното поле на Конвенцията. Тук се включват както превоз по море, така и превоз по суша и по въздух. С член 2, параграф 2, буква ж) се изключват замърсяването на морските води, ограничаването на отговорността при морски искиове, общите аварии и спешните операции по теглене и спасяване. Обхванати са други области на правото в областта на спедицията⁵⁴.

⁵⁰ Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1). Правилото се прилага сред всички държави — членки на ЕС, с изключение на Дания, и заменя Брюкселската конвенция във взаимоотношенията между държавите, по отношение на които се прилага. Същите разпоредби се прилагат по отношение на Дания по силата на Споразумението между Европейската общност и Кралство Дания относно компетентността и признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 299, 2005 г., стр. 61 и 62). Споразумението беше подписано през 2005 г. в Брюксел и влезе в сила на 1 юли 2007 г.

⁵¹ В член 4, параграф 2 от Конвенцията се предвижда, че образувание се счита за пребиваващо във всяка от следните държави: държавата, в която се намира седалището му по устав; държавата, съобразно законодателството на която е учредено или създадено; държавата, в която се намира централното му управление; и държавата, в която се намира основното му място на дейност. От това следва, че едно

дружество на теория може да пребивава в четири държави. Ако една от тези държави е страна по Хагската конвенция, но не е държава — членка на Европейската общност, Хагската конвенция ще има предимство пред Брюкселския регламент по отношение на компетентността.

⁵² Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са Страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

⁵³ Съгласно Брюкселския регламент, ако съд на друга държава — членка на Европейската общност, бъде сезиран преди избрания съд, последният трябва да спре разглеждането на делото служебно, докато съда, който е сезиран пръв, се откаже от компетентност: Решение на Съда на Европейските общности от 9 декември 2003 г. по дело *Gasser/MISAT*, C-116/02, Recueil, стр. I-14721, достъпно на < <http://curia.europa.eu/> >. Съгласно Конвенцията важи обратното. Вж. по-долу, точки 295—301.

⁵⁴ Вж. по-долу, точка 59.

31. **Застраховане.** Застраховането (включително морското застраховане) е обхванато изцяло от Конвенцията. В конвенцията изрично се посочва, че застрахователен (или презастрахователен) договор не попада извън приложното поле на конвенцията само защото е свързан с изключен въпрос⁵⁵. Например, макар че превозът на стоки по море е изключен, не се изключва договор за застраховане на стоки, превозвани по море. Освен това изрично се предвижда⁵⁶, че не може да бъде ограничено или отказано признаване и изпълнение на съдебно решение по отношение на отговорността, произтичаща от застрахователен или презастрахователен договор, на основание, че отговорността по този договор е свързана с въпрос, по отношение на който конвенцията не се прилага. Освен това, ако застрахователят се съгласи да обезщети застрахованото лице по отношение на отговорност за изплащане на обезщетение с назидателен характер, не може да бъде отказано изпълнение на съдебното решение само защото самото присъждане на обезщетения с назидателен характер не може да бъде изпълнено по силата на член 11.

32. **Банкиране и финанси.** Банкирането и финансите попадат изцяло в приложното поле на Конвенцията. Международните споразумения за отпускане на заем обаче често са обвързани с клауза за избор на съд без изключителна компетентност. В такъв случай Конвенцията няма да се прилага, освен ако съответните държави са направили декларация съгласно член 22. Асиметричното споразумение за избор на съд (споразумение за избор на съд, при което една страна може да предявява иск единствено в посочения съд, докато другата страна може да заведе дело и в други съдилища) не се счита за споразумение за избор на съд с изключителна компетентност за целите на Конвенцията.

33. **Интелектуална собственост.** Бяха проведени интензивни преговори относно прилагането на Конвенцията към интелектуалната собственост. В резултат на тези преговори се прави разграничение между авторското право и сродните му права, от една страна, и други права върху интелектуална собственост (като патенти, търговски марки и дизайни), от друга страна. Тези два класа права ще бъдат разгледани отделно.

34. **Авторско право и сродните му права.** Авторското право и сродните му права (свързани права) са обхванати изцяло от Конвенцията. Такъв е случаят дори по отношение на спорове по отношение на действителността. При все това, тъй като съдебното решение подлежи на изпълнение съгласно Конвенцията единствено срещу лица, обвързани от споразумението за избор на съд, съдебно решение по

действителността при никакви обстоятелства не може да породи ефект *in rem*⁵⁷ съгласно Конвенцията; в съответствие с това съгласно Конвенцията съдебно решение, с което се постановява, че дадено авторско право е недействително, няма обвързващо правни последици за трети страни⁵⁸.

35. **Права върху интелектуална собственост, различни от авторското право и сродните му права.** Член 2, параграф 2, буква н) изключва от приложното поле на Конвенцията действителността на права върху интелектуална собственост, различни от авторското право и сродните му права. Поради това производствата по отмяна или обявяване на недействителност не са обхванати от Конвенцията.

36. **Лицензионни споразумения.** Конвенцията се прилага по отношение на лицензионни споразумения и други договори, свързани с интелектуална собственост. Ако споразумението съдържа клауза за избор на съд, съдебното решение на избрания съд, с което се разпорежда заплащане на лицензионно възнаграждение, ще подлежи на изпълнение съгласно Конвенцията.

37. **Оспорване на действителността като защита**⁵⁹. Ако лицензодателят съди лицензополучателя за заплащане на лицензионно възнаграждение, последният може да се защити, като изтъкне, че правото върху интелектуална собственост е недействително. Това може да представлява защита срещу подадения иск, освен ако лицензионното споразумение съдържа клауза, съгласно която лицензионното възнаграждение е дължимо независимо от оспорването на действителността на правото върху интелектуална собственост (ако се приеме, че тази клауза е законна). Ако задължението за заплащане на лицензионно възнаграждение съществува само ако правото е действително, съдът, който разглежда иска за заплащане на лицензионно възнаграждение, ще трябва да се произнесе по въпроса относно действителността на правото. Това не означава, че искът за заплащане на лицензионно възнаграждение вече няма да бъде обхванат от Конвенцията⁶⁰. При все това преюдициалното заключение относно действителността няма да подлежи на признаване съгласно Конвенцията⁶¹.

38. **Изпълнение на съдебно решение въз основа на преюдициалното заключение.** Ако бъде предявен иск за изпълнение на съдебното решение за заплащане на лицензионно възнаграждение и това решение се основава на преюдициалното заключение относно действителността на правото върху интелектуална собственост, сезираният съд може да откаже да изпълни съдебното решение, ако преюдициалното заключение е несъвместимо със съдебно решение⁶²

⁵⁵ Член 17, параграф 1.

⁵⁶ Член 17, параграф 2.

⁵⁷ Ефектът *in rem* понякога се нарича също така действие „*erga omnes*“.

⁵⁸ Това важи по същия начин и за други права върху собственост. Например съдебно решение относно собствеността върху стоки не може да породи ефект *in rem* съгласно Конвенцията. Във всички

случаи обаче решението може да породи ефект *in rem* на друго основание.

⁵⁹ Вж. точка 77 по-долу.

⁶⁰ Член 2, параграф 3. Същото важи и ако лицензополучателят предяви насрещен иск за отмяна.

⁶¹ Член 10, параграф 1.

⁶² Това включва решението на патентното ведомство или друг компетентен орган.

относно действителността на правото върху интелектуална собственост, постановено от компетентния съд в държавата, съгласно законодателството на която е възникнало правото върху интелектуална собственост (обикновено държавата на регистрация)⁶³. Освен това, ако производството по действителността на правото е висящо в тази държава, сезираният съд може да спре производството по изпълнение, за да изчака решението от производството по действителността. Ако производството не може да бъде спряно, съдът може да го прекрати, при условие че може да бъде образувано ново производство след уреждане на въпроса с действителността⁶⁴.

39. **Производства за нарушение.** Член 2, параграф 2, буква о) изключва от приложното поле на Конвенцията производства за нарушение на права върху интелектуална собственост, различни от авторското право и сродните му права. Това обаче подлежи на едно важно изключение. Производствата за нарушение, които се образуват или могат да се образуват за нарушаване на договор между страните, не са изключени от приложното поле на Конвенцията. Това важи за производства след предполагаемо нарушение на лицензионно споразумение, но не се ограничава само до такива споразумения. Ако лицензионното споразумение позволява на лицензополучателя да използва правото по определени начини, но не и по други, лицензополучателят ще наруши договора, ако използва правото по забранен начин. Тъй като обаче лицензополучателят вече няма да бъде защитен от лицензията, той може да бъде подведен под отговорност и за нарушение на правото върху интелектуална собственост. С изключението в член 2, параграф 2, буква о) се предвижда, че това действие е обхванато от Конвенцията. Това важи дори когато бъде предявен иск за непозволено увреждане, а не за договорно нарушение: исковете за установяване на нарушение са обхванати от Конвенцията дори когато касаят непозволено увреждане, при условие че *биха могли* да касаят договорно нарушение.

⁶³ Член 10, параграф 3, буква а). Признаването и изпълнението обаче могат да бъдат отказани само *доколкото* съдебното решение се основава на съдебния акт относно действителността. Причината за това е фактът, че член 10, параграф 3 не създава независимо основание за отказ от признаване, а просто посочва условия за основанието, определено в член 10, параграф 2. Вж. в допълнение по-долу, точка 197 и следващите.

⁶⁴ Член 10, параграф 3, буква б). Уводната част на член 10, параграф 3 касае както отказ, така и отлагане на признаване или изпълнение. Отказът обикновено се прилага съгласно буква а), а отлагането — съгласно буква б).

⁶⁵ Правилата за определяне на пребиваването на образувание или лице, различно от физическо лице, са посочени в член 4, параграф 2.

ЧАСТ III: КОМЕНТАР ПО ОТДЕЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ

Член 1 Приложно поле

40. **Три ограничения.** В член 1, параграф 1 се посочва ясно, че приложното поле на Конвенцията е ограничено в три насоки: тя се прилага единствено към спорове с международен елемент; прилага се единствено към споразумения за избор на съд с изключителна компетентност (макар че това е обвързано с условията на член 22); и се прилага единствено по отношение на граждански или търговски дела.

41. **Определение на понятието „международен“ по отношение на компетентността.** В член 1, параграф 2 се посочва определение на понятието „международен“ за целите на правилата относно компетентността (глава II от Конвенцията). В него се посочва, че хипотезата е с международен елемент само ако са спазени следните две условия: първо, страните пребивават⁶⁵ в една и съща договаряща държава; и второ, отношенията между страните и всички елементи, които се отнасят до спора (независимо от местонахождението на избрания съд), са свързани единствено с тази държава. Това означава, че правилата на Конвенцията по отношение на компетентността ще се прилагат, ако страните не пребивават в една и съща държава или ако някой друг елемент, който се отнася до спора (различен от местонахождението на избрания съд), е свързан с друга държава.

42. Ефектът на това правило ще стане по-ясен с помощта на пример. Нека приемем, че и двете страни по договора пребивават в Португалия⁶⁶. Договорът е сключен в Португалия и следва да се изпълнява там. Страните избират съд в Япония. Нито един друг елемент, който се отнася до спора (освен местонахождението на избрания съд), не е свързан с държава, различна от Португалия. Спорът няма да има международен елемент за целите на правилата на Конвенцията по отношение на компетентността. В резултат на това, ако една от страните по договора съди другата страна в Португалия, Конвенцията няма да задължава португалския съд да приложи член 6 (за да установи дали има право да разгледа иска). Ако бъде предявен иск пред избрания съд в Япония, японският съд няма да бъде задължен да разгледа иска съгласно Конвенцията⁶⁷. (Разбира се, възможно е при прилагането на съответното национално законодателство двете съдилища да достигнат до

⁶⁶ Във всички примери в настоящия доклад се приема, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са Страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

⁶⁷ Тъй като спорът няма да бъде обхванат от Конвенцията, няма да бъде нужно Япония да е направила декларация съгласно член 19. Декларация съгласно член 19 ще бъде необходима единствено когато спорът има чуждестранен елемент, който надхвърля връзките с Португалия, но не е свързан с Япония (например една от страните пребивава в Китай). В такъв случай Конвенцията ще се прилага съгласно член 1, параграф 2; поради това японският съд ще бъде длъжен да разгледа иска. Япония може да избегне това задължение, като направи декларация съгласно член 19.

резултат, който да бъде сходен с резултата съгласно Конвенцията, ако тя се прилагаше.)

43. Друго последствие от същото правило се изразява в това, че ако страните по спор с изцяло национален за Португалия характер са избрали португалски съд и една от страните предяви иск в друга договаряща държава, съдилищата на втората държава няма да бъдат длъжни да прекратят производството съгласно Конвенцията. Такава ситуация обаче най-вероятно няма да възникне, тъй като е малко вероятно съд, различен от португалски съд, да бъде компетентен по такъв спор.

44. **Определение на понятието „международен“ по отношение на признаването и изпълнението.** В член 1, параграф 3 се посочва определение на понятието „международен“ за целите на признаването и изпълнението (глава III от Конвенцията). В него се посочва просто, че спорът е с международен елемент за тези цели, ако съдебното решение, за което се отправя искане за признаване или изпълнение, е постановено от чуждестранен съд. В резултат на това спор без международен елемент съгласно член 1, параграф 2 при постановяването на първоначалното съдебно решение може да придобие международен елемент, ако трябва да бъде признато или изпълнено в друга договаряща държава.

45. Поради това, ако в примера в точка 42 избраният съд се намира в Португалия, всяко негово съдебно решение ще подлежи на признаване и изпълнение в други договарящи държави дори ако ситуацията е с изцяло национален за Португалия характер. Този подход за определяне на понятието „международен“ може да се окаже важен в практиката, тъй като ответникът може да премести своите активи извън Португалия. Двете различни определения на понятието „международен“ бяха приети именно за да се гарантира този резултат.

46. Правилото обаче води и до други последици. Ако (в ситуацията, която във всяко друго отношение е с изцяло национален за Португалия характер) две лица, пребиваващи в Португалия, изберат японски съд и едно от тях съди другото там и получи съдебно решение, спорът придобива международен елемент, ако бъде предявен иск за изпълнение на съдебното решение в друга договаряща държава. Съгласно Конвенцията Португалия ще бъде длъжна да изпълни японското съдебно решение, освен ако португалски съд не е постановил несъвместимо съдебно решение по производство между същите страни⁶⁸ или ако Португалия е направила декларация съгласно член 20⁶⁹.

⁶⁸ Член 9, буква е). Не е нужно португалското съдебно решение да бъде постановено преди японското.

⁶⁹ Вж. точка 231 и следващите по-долу.

⁷⁰ Вж. точка 240 и следващите по-долу.

⁷¹ При все това фактът, че държава, включително правителство, правителствена агенция или всяко друго лице, което действа от името на държавата, е страна по спор, не води до изключване на спора от приложното поле на Конвенцията: член 2, параграф 5, обсъден в точки 85 и 86 по-долу.

47. **Споразумения за избор на съд с изключителна компетентност.** Едно съществено съображение Конвенцията да бъде ограничена до споразумения за избор на съд с изключителна компетентност беше да се избегнат проблеми, които биха възникнали в противен случай във връзка с *lis pendens*.

48. Член 5 (съгласно който избраният съд е длъжен да разгледа иска) не можеше да се прилага в този си вид към споразумения за избор на съд без изключителна компетентност, тъй като съд, различен от избрания съд, може да бъде сезиран пръв и освен това може да има право да разгледа иска, ако в споразумението за избор на съд не се определяше съд с изключителна компетентност. Това би довело до проблеми, свързани с *lis pendens* и *forum non conveniens*, които трудно могат да се решат по приемлив начин. Освен това член 6 (с който се забранява на съдилища, различни от избрания съд, да разглеждат иска) не можеше да се прилага, ако в споразумението за избор на съд се определяше съд без изключителна компетентност. Тези аргументи не важат в една и съща степен във фазата на признаване и изпълнение. В съответствие с това при спазване на определени условия член 22 позволява на договарящите държави да правят реципрочни декларации, с които разпоредбите на Конвенцията по отношение на признаването и изпълнението обхващат и споразумения за избор на съд без изключителна компетентност⁷⁰.

49. **Граждански или търговски дела.** Подобно на други концепции, използвани в Конвенцията, „граждански или търговски дела“ има самостоятелно значение: не се прави позоваване на националното законодателство или други инструменти. Ограничението до граждански или търговски дела е обичайно в международните конвенции от този вид. Неговата основна цел е да се изключи публичното и наказателното право⁷¹. Причината да се използват думите „търговски“ и „граждански“ е, че в някои правни системи „търговски“ и „граждански“ се разглеждат като отделни и взаимно изключващи се категории. Използването на двете понятия е от полза за тези правни системи. То не наврежда на системите, в които търговските производства представляват подкатегория на гражданските производства⁷². Някои дела обаче, които очевидно попадат в категорията на гражданските или търговските дела, все пак са изключени от приложното поле на Конвенцията съгласно член 2⁷³.

⁷² За по-задълбочено обсъждане на „граждански или търговски дела“ вж. стр. 29—31 от доклада на Nygh/Pocar (по-горе, бележка под линия 11).

⁷³ Вж. точка 50 и следващите по-долу. Член 1, параграф 1 от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. съдържахше допълнителна разпоредба, в която изрично се посочваше, че конвенцията няма да се прилага към данъчни, митнически или административни дела. Тази разпоредба не бе включена в следващите проекти, защото бе сметена за ненужна: беше заключено, че тези дела не могат да бъдат граждански или търговски.

50. **Потребителски договори.** В член 2, параграф 1, буква а) се предвижда, че Конвенцията не се прилага към споразумения за избор на съд с изключителна компетентност, по които страна е физическо лице, чиито действия са насочени основно за постигане на цели от личен, семеен или битов характер (потребител). Това изключение обхваща споразумения между потребител и лице, различно от потребител, както и споразумения между двама потребители⁷⁴.

51. **Трудови договори.** С член 2, параграф 1, буква б) се изключват от приложното поле на Конвенцията споразумения за избор на съд, свързани с индивидуални или колективни трудови договори. Индивидуален трудов договор се сключва между работодателят и отделен служител; колективен трудов договор се сключва между работодателят и група служители или организация, например синдикална организация (профсъюз), която ги представлява. Изключението се прилага и по отношение на искове за деликтна отговорност, произтичащи от трудовото правоотношение — например ако служителът получи телесни увреждания по време на работа⁷⁵.

52. **Други изключени въпроси.** Член 2, параграф 2 гласи, че Конвенцията не се прилага към въпросите, изброени в букви а) — н)⁷⁶. При все това, както е посочено ясно в член 2, параграф 3, това изключение се прилага само когато един от въпросите, посочени в параграф 2 е „обект“ (предмет или един от предметите)⁷⁷ на производството.⁷⁸ Това означава, че производството не се изключва от приложното поле на Конвенцията, ако един от тези въпроси бъде поставен като предварителен въпрос в производство, чийто обект/предмет е друг въпрос⁷⁹.

53. Съществуват разнообразни причини за изключването на въпросите, посочени в член 2, параграф 2. В някои случаи става въпрос за обществен интерес или интерес на трети страни, поради което страните нямат право да уредят въпроса помежду си. В такива случаи конкретен съд често има изключителна компетентност, която не може да бъде изместена чрез

споразумение за избор на съд. В други случаи се прилагат други многостранни правни режими; тогава Конвенцията не е необходима и освен това понякога е трудно да се реши кой инструмент би имал предимство, ако Конвенцията обхващаше съответната област⁸⁰.

54. **Статус и право- или дееспособност.** Буква а) касае статуса или право- или дееспособността на физически лица. Това включва бракоразводни дела, унищожаване на брак или установяване на бащинство.

55. **Семейно право и наследяване.** Букви б) — г) касаят семейното право и наследяването⁸¹. Понятието „издръжка“ в буква б) включва издръжка на деца. Понятието „собственост на съпрузите“ в буква в) включва специалните права на съпрузите по отношение на семейното жилище в някои юрисдикции; докато „подобни взаимоотношения“ обхваща отношения между несклучили брак двойки, доколкото те се признават правно⁸².

56. **Неплатежоспособност.** Буква д) изключва неплатежоспособност, споразумения с кредиторите и подобни въпроси. Терминът „неплатежоспособност“ обхваща обявяването на отделни лица в несъстоятелност, както и закриването или ликвидацията на неплатежоспособни дружества, но не обхваща закриването или ликвидацията на неплатежоспособни дружества по причини, различни от неплатежоспособност, които се разглеждат в буква м). Терминът „споразумения с кредиторите“ е свързан с процедури, при които длъжникът може да сключи споразумение с кредиторите за налагане на мораториум върху плащането на задълженията или за тяхното опрощаване. Терминът „подобни въпроси“ обхваща широка група от други методи, съгласно които неплатежоспособни лица или образувания могат да бъдат подпомогнати да възвърнат платежоспособността си, като същевременно продължат да търгуват, например глава 11 от

⁷⁴ Някои споразумения, по които физическо лице е страна, не са изключени съгласно член 2, параграф 1, буква а) — например търговски споразумения, една от страните по които е едноличен търговец (физическо лице, което действа в рамките на стопанската си дейност). Когато споразумението е сключено от юридическо лице, то не трябва непременно да действа в рамките на стопанската дейност. С член 2, параграф 1, буква а) не се изключват споразумения за избор на съд, сключени от държавен орган или благотворителна организация.

⁷⁵ Тези производства също ще попаднат извън приложното поле на Конвенцията по силата на член 2, параграф 2, буква й). В някои държави законът позволява на служител да предяви пряк иск срещу застрахователя на работодателя по отношение на искове за неимуществени вреди, когато работодателят е изпаднал в неплатежоспособност. В тези държави Конвенцията няма да се прилага и по отношение на прекия иск на служителя срещу застрахователя на работодателя, дори ако между работодателя и служителя е сключено споразумение за избор на съд с изключителна компетентност. В този случай член 17 няма да се прилага, тъй като производството няма да бъде обхванато от застрахователен договор. При все това член 2, параграф 1, буква б) и член 2, параграф 2, буква й) няма да засегнат отношението между работодателя и застрахователя: вж. член 17.

⁷⁶ В предварителния проект на конвенцията от 1999 г. някои от тези въпроси са посочени в член 12; в този проект обаче те не са изключени от приложното поле на конвенцията, а са обвързани с правила за изключителна компетентност. Независимо от това някои от коментарите по член 12 в доклада на Nygh/Pocar са от полза за разбирането на окончателния текст на Конвенцията.

⁷⁷ Подобно на френския текст („*objet*“), в английския текст се използва думата „обект“, като тази дума преди това е използвана в някои конвенции от този вид (вж. член 16 от Брюкселската конвенция на английски език), но всъщност може да се използва „предмет“, както е по-обичайно в системите на общото право. Идеята е да се обозначи въпрос, с който производството е пряко свързано.

⁷⁸ Като пример вж. по-долу точки 75 и 77.

⁷⁹ При все това самото преюдициално заключение не подлежи на признаване или изпълнение съгласно Конвенцията: член 10, параграф 1.

⁸⁰ Като примери вж. по-долу точки 58 и 64.

⁸¹ Някои от тези въпроси са разглеждани в други хагски конвенции.

⁸² Тези разпоредби са взети най-вече от член 1, параграф 2, букви а) — г) от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. и тяхното приложно поле се разглежда допълнително на стр. 32—34 от доклада на Nygh/Pocar.

Федералния закон за несъстоятелността, приет от Съединените щати⁸³.

57. Производствата се изключват от приложното поле на Конвенцията съгласно буква д), ако са пряко свързани с неплатежоспособност. Нека приемем например, че А (лице, пребиваващо в държава Х) и Б (лице, пребиваващо в държава У) сключат договор, съгласно който Б дължи пари на А.⁸⁴ Договорът включва споразумение за избор на съд в полза на съдилищата на държава Z. Впоследствие А е обявено в несъстоятелност в резултат на производство в държава Х. Конвенцията ще се прилага към всички производства срещу Б за събиране на задълженията дори ако бъдат образувани от лицето, назначено да администрира масата на несъстоятелността на А: при условие че назначението съгласно законодателството на държава Х в областта на несъстоятелността се признава в държава Z, това лице ще действа на мястото на А и ще бъде обвързано от споразумението за избор на съд. При все това Конвенцията не се прилага по отношение на въпроси, касаещи администрацията на масата на несъстоятелността — например реда на различните кредитори.

58. **Превоз на пътници или стоки.** Буква е) изключва договори за национални и международни превози на пътници или стоки⁸⁵. Това включва превоз по море, суша и въздух, както и всяка комбинация от трите. Международният превоз на пътници или стоки е обхванат от редица други конвенции, например Брюкселската конвенция за уеднаквяване на някои правила относно международни превози на товари по море с коносамент (Хагските правила)⁸⁶. С изключването на тези въпроси се избягва евентуалното противоречие между конвенциите.

59. **Въпроси от областта на морското дело.** Буква ж) изключва пет въпроса в областта на морското дело: замърсяване на морските води, ограничаване на отговорността при морски искиове, общи аварии и спешни операции по теглене и спасяване. Прилагането на споразумения за избор на съд към тези въпроси ще породят проблеми за някои държави. Включени са други въпроси от областта на морското дело (спедицията), например морско застраховане, неспешни операции по теглене и спасяване, корабостроене, ипотеки и залози върху кораби⁸⁷.

⁸³ Съществува идентична разпоредба в член 1, параграф 2, буква д) от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. и нейното приложно поле се разглежда допълнително на стр. 34—35 от доклада на Nygh/Rosag.

⁸⁴ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са Страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

⁸⁵ В настоящия доклад „стоки“ включва багажа на пътниците.

⁸⁶ Правилата бяха приети през 1924 г. и бяха изменени с Брюкселския протокол от 1968 г. Понякога те се наричат „правилата Хага-Висби“.

⁸⁷ Вж. точка 30 по-горе.

⁸⁸ Протокол на специалната комисия по компетентността, признаването и изпълнението на чуждестранни съдебни решения по граждански и търговски дела (1—9 декември 2003 г.), Протокол

60. **Нарушаване на конкуренцията.** Нарушаването на конкуренцията е изключено съгласно буква з). Изключението е формулирано като „конкуренция“, тъй като в отделните държави и правни системи се използват различни термини за правила със сходно (макар не непременно идентично) съдържание по същество (в английската версия на Конвенцията — „anti-trust/competition“). Стандартният термин в Съединените щати е „anti-trust law“; в Европа се употребява „competition law“. Поради това в Конвенцията се използват и двата термина. Буква з) не обхваща явлението, което понякога се нарича „нелоялна конкуренция“ („*concurrance déloyale*“ на френски език) — например заблуждаващи реклами или представяне на собствените стоки като стоки на конкурент⁸⁸.

61. Наказателните производства в областта на конкуренцията не представляват граждански или търговски дела; поради това те остават извън приложното поле на Конвенцията по силата на член 1, параграф 1⁸⁹.

62. При все това нарушаването на конкуренцията може да бъде предмет на частноправни производства. Такива спорове могат да възникнат от договорно отношение — например когато ищец, който е страна по антиконкурентно споразумение, се позовава на недействителността на споразумението или когато купувач иска възстановяване на прекомерно високи цени, заплатени на продавача, тъй като последният е част от споразумение за определяне на цените или е злоупотребил със своето господстващо положение.⁹⁰ Типичен пример за това е иск за непозволено увреждане, с който се претендира за обезщетение за нарушение на правото в областта на конкуренцията, което е възможно както в Съединените щати, така и в Европейския съюз. Тези искиове, дори когато се предявяват в рамките на споразумение за избор на съд, са изключени от член 2, параграф 2, буква з), въпреки че са между частни лица.

63. От друга страна, ако едно лице съди друго съгласно договор и ответникът претендира, че договорът е недействителен, защото нарушава правото в областта на конкуренцията, производството не остава извън приложното поле на Конвенцията, тъй като нарушаването на правото в областта на конкуренцията не е обектът/предметът на производството, а се поставя само като предварителен въпрос⁹¹.

№ 13, стр. 2 (изявление на председателя на комисията за изготвянето на проект, с което се въвежда работен документ № 39 от 2003 г., член 1, параграф 3, буква ж) от който е идентичен с член 2, параграф 2, буква з) от окончателния текст на Конвенцията); освен това вж. Протокол № 1, стр. 9 (първи секретар); стр. 10 (експерт от Съединените американски щати); Протокол № 4, стр. 1 (експерт от Нова Зеландия); и стр. 2 (експерт от Швейцария). По този начин идеята на английския текст беше да е същият като френския текст, където се използва изразът „*les entraves à la concurrence*“, който не обхваща нелоялната конкуренция.

⁸⁹ Това важи и за квазинаказателни производства съгласно членове 81 и 82 от Договора за създаване на Европейска общност от 2002 г.

⁹⁰ Вж. L. Radicati di Brozolo, „Antitrust Claims: Why exclude them from the Hague Jurisdiction and Judgments Convention“, *European Competition Law Review* 2004, брой 25, № 12, стр. 780, на стр. 782.

⁹¹ Вж. член 2, параграф 3.

Обектът/предметът на производството е искът съгласно договора; принципният въпрос за съда е дали следва да постанови решение спрямо ответника, тъй като е нарушил договора.

64. Отговорност за вреди от използването на ядрена енергия. Буква *и*) изключва отговорност за вреди от използването на ядрена енергия. Тази област е предмет на разнообразни международни конвенции, в които се предвижда, че държавата, в която настъпва ядрената авария, има изключителна компетентност по отношение на искове за обезщетение поради отговорност за вреди в резултат на аварията⁹². В някои случаи в член 26 може да се отдава приоритет на тези конвенции пред настоящата конвенция. При все това съществуват държави с ядрени централи, които не са страни по нито една от конвенциите за отговорност за вреди от използването на ядрена енергия⁹³. Тези държави няма да бъдат склонни да позволят образуването на производство в друга държава по силата на споразумение за избор на съд, тъй като, докато операторите на ядрените централи се ползват от ограничена отговорност съгласно законодателството на въпросната държава или докато обезщетението се изплаща с публични средства, съгласно вътрешното законодателство на тази държава ще е необходима единна колективна процедура за постановяването на общо решение по отношение на отговорността и за справедливо разпределение на ограничените средства сред жертвите.

65. Телесни повреди и произтичащите от тях неимуществени вреди. Буква *й*) изключва искове, свързани с телесни повреди и произтичащите от тях неимуществени вреди, предявени от физически лица или от тяхно име. Споразуменията за избор на съд вероятно ще бъдат редки в такива случаи. На дипломатическата сесия беше представено становището, че „телесни повреди“ включва психически шок (дори без да е придружен от телесна повреда), например ако лицето стане свидетел на смъртта на член на семейството му, но не включва чувство на унижение или обида, например нарушаване на неприкосновеността на личния живот или дискредитиране⁹⁴.

66. Отговорност за вреди от непозволено увреждане на вещи. Буква *к*) изключва искове с извъндоговорно основание и които се основават на отговорност⁹⁵ за вреди от непозволено увреждане на

вещи. Това изключение не се прилага по отношение на договорни искове (независимо от ситуацията); освен това не се прилага към искове за непозволено увреждане или деликт, които произтичат от договорно отношение. Поради това неговото въздействие в практиката е ограничено.

67. Недвижимо имущество. Буква *л*) изключва вещни права върху недвижимо имущество и наеми от недвижимо имущество. Посочването на вещни права следва да се тълкува като свързано единствено с производства относно собственост, или с други думи вещни права върху недвижимо имущество, а не с производства относно недвижимо имущество, чийто обект/предмет не е вещно право. Следователно то не обхваща производства за отговорност за увреждане на недвижимо имущество (макар че такива производства могат да бъдат изключени съгласно буква *к*)) и не обхваща искове за обезщетение поради нарушаване на договор за продажба на земя⁹⁶.

68. Наемите от недвижимо имущество се изключват поради няколко причини. Първо, в някои държави те са обхванати от специално законодателство, чиято цел е защита на наемателя. Наемателят ще представлява потребител съгласно член 2, параграф 1, буква *а*), доколкото това законодателство се прилага по отношение на частни жилища, и споразумението ще бъде изключено съгласно тази разпоредба. Законодателството обаче може да се прилага и в други ситуации. Второ, в рамките на дискусиите на дипломатическата сесия стана ясно, че някои видове наеми се считат за вещни права в някои юрисдикции и поради това ще бъдат изключени от приложното поле на Конвенцията по силата на първата част от буква *л*). Беше заключено, че е желателно всички наеми да се третира по един и същи начин съгласно Конвенцията, независимо от правната квалификация в националното право⁹⁷.

69. Производствата не се изключват от Конвенцията, когато са свързани само непряко с недвижимо имущество — например производства относно правата и задълженията на купувача и продавача съгласно договор за продажба на стопанска дейност, дори когато това включва ангажимент за прехвърляне на отдадените под наем помещения. От друга страна се изключват производства между наемодател и наемател по условията за отдаване под наем.

⁹² Парижка конвенция за отговорността на трети страни в областта на ядрената енергетика от 1960 г. и изменението ѝ от 2004 г.; Допълнителната Брюкселска конвенция от 1963 г. и изменението ѝ от 2004 г.; Виенска конвенция за гражданска отговорност за ядрена вреда от 1963 г. и изменението ѝ от 1997 г.; Конвенция за допълнително обезщетяване за щети в областта на атомната енергия от 1997 г.; Съвместен протокол за прилагането на Виенската конвенция и Парижката конвенция от 1988 г.

⁹³ Например Канада, Китай, Япония, Корея и Съединените американски щати.

⁹⁴ Вж. протокола от двадесетата сесия, комисия II: Протокол № 20, точки 3—7 и Протокол № 24, точки 16—18. Дипломатическата сесия беше наясно, че изразът във френския текст („*les dommages corporels et moraux y afférents*“) може да изглежда по-ограничен, тъй като обхваща психически шок само когато се придружава от телесна повреда. Дипломатическата сесия не успя да намери френски

термин, който да изразява по-ясно, че изключението в буква *й*) обхваща психически шок дори когато това е единствената телесна повреда, като отново не се обхваща обида или увреждане на репутацията (например дискредитиране), които щяха да бъдат обхванати, ако беше използван самостоятелно терминът „*dommages moraux*“. Поради това бе отправено искане в доклада ясно да бъде посочено намерението на сесията, а не да се разшири изключението във френския текст отвъд изключението в английския текст.

⁹⁵ Деликт е концепция от римското право, аналогична на „непозволено увреждане“ в правните системи на общото право.

⁹⁶ Фактът, че може да се наложи съдът да се произнесе по предварителен въпрос относно собствеността върху земята няма да засегне това: вж. член 2, параграф 3.

⁹⁷ Вж. Протокол № 13 от двадесетата, комисия II, точки 46—87, и по-специално точки 56, 76, 84 и 86.

70. **Юридически лица.** Буква *м*) изключва действителност, недействителност или прекратяване на юридически лица и действителност на решенията на техните органи⁹⁸. Беше заключено, че не е желателно такива въпроси, които често включват правата на трети лица, да бъдат изключени от компетентността на съдилищата, които обичайно са компетентни да ги разгледат, особено с оглед на факта, че компетентността често е изключителна.

71. **Интелектуална собственост.** Букви *н*) и *о*) се прилагат към интелектуалната собственост. В двете букви се прави разграничение между авторското право и сродните му права, от една страна, и всички други права върху интелектуална собственост, от друга страна. Те ще бъдат обсъдени поотделно.

72. **Авторско право и сродните му права.** Авторското право и сродните му права са обхванати изцяло от Конвенцията. Това включва производства относно действителността или нарушаването на такива права. При все това, тъй като дадено съдебно решение може да бъде признато или изпълнено съгласно Конвенцията само по отношение на лица, обвързани от споразумение за избор на съд, съдебното решение относно действителността не може да породя ефект *in rem* съгласно Конвенцията⁹⁹.

73. **Сродни права.** Сродните права понякога се наричат също така свързани права. Примерите за сродни права включват¹⁰⁰: права на изпълнителни (като актьори и музиканти) върху техните изпълнения, права на продуценти на звукозаписи (например записи на касети и компактдискове) върху техните записи и права на излъчващите организации върху техните радио- и телевизионни предавания¹⁰¹.

74. **Други права върху интелектуална собственост**¹⁰². Букви *н*) и *о*) се прилагат само по отношение на права върху интелектуална собственост, различни от авторското право и сродните му права. Буква *н*) изключва действителността на такива права от приложното поле на Конвенцията. Буква *о*) изключва нарушаването на такива права, въпреки че в тази връзка се прилага едно важно изключение. Тези два въпроса ще бъдат обсъдени поотделно.

75. **Действителност.** Производствата относно действителността на право върху интелектуална собственост, различно от авторското право и сродните му права, са изключени от Конвенцията. По този начин производствата за отмяна на право или за обявяване на действителност или недействителност на такова право не попадат в приложното поле на Конвенцията. В член

2, параграф 3 обаче се посочва ясно, че производствата относно въпрос, обхванат от Конвенцията, не се изключват само защото действителността на право върху интелектуална собственост се поставя като предварителен въпрос. В резултат на това производствата за изпълнение на лицензионно споразумение за право върху интелектуална собственост не се изключват само защото ответникът се позовава на недействителността на правото като защита. В член 10, параграф 1 обаче се предвижда, че преюдициалното заключение относно действителността не подлежи на независимо признаване в другите договарящи държави¹⁰³. От друга страна окончателното постановление¹⁰⁴ на съда по производството съгласно споразумението за избор на съд във връзка с лицензионното споразумение — например за изплащане на определена парична сума — може да бъде признато и изпълнено съгласно Конвенцията¹⁰⁵.

76. **Договори за интелектуална собственост.** Конвенцията се прилага по отношение на договори, свързани с права върху интелектуална собственост, например лицензионни споразумения, споразумения за разпространение, споразумения за съвместно предприятие, споразумения за представителство и споразумения за развитие на право върху интелектуална собственост. Образованите производства във връзка с такива договори — например производства за заплащане на лицензионно възнаграждение съгласно лицензионно споразумение — са обхванати от Конвенцията.

77. **Недействителност като защита**¹⁰⁶. По производство във връзка с договор ответникът може да претендира, че правото върху интелектуална собственост е недействително. Ако правото на ищеца съгласно договора — например правото да получава заплащане на лицензионно възнаграждение — зависи от действителността на правото върху интелектуална собственост, съдът ще трябва да се произнесе по действителността като предварителен въпрос преди да се произнесе по основния въпрос. Както беше обяснено по-горе, това не означава, че производството вече не е обхванато от Конвенцията. В член 10, параграф 3 се определят специални правила за признаването и изпълнението на съдебното решение¹⁰⁷.

78. **Насрещен иск за отмяна.** Вместо да се позове на недействителност като защита, ответникът може да предяви насрещен иск за отмяна на правото върху интелектуална собственост. Този иск ще остане извън

⁹⁸ Същата фраза (с някои разлики в словесната формулировка) се употребява в член 12, параграф 2 от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. Коментарът по нея се намира на стр. 65 и 66 от доклада на Nygh/Rosag.

⁹⁹ Ефектът *in rem* ефект понякога се нарича също така действие „*erga omnes*“.

¹⁰⁰ Вж. Споразумение за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост (ТРИПС) от 1994 г., част II, раздел 1, както и Договор на Световната организация за интелектуална собственост за изпълненията и звукозаписите (WPPT) от 1996 г.; Конвенция за защита на продуцентите на звукозаписи срещу неразрешено копиране на техните звукозаписи (Женева, 1971 г.); и Международна конвенция за закрила на

артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи и излъчващите организации (Рим, 1961 г.).

¹⁰¹ Вж. ТРИПС, член 14.

¹⁰² В следващите точки в настоящия доклад се обсъждат само правата върху интелектуална собственост, различни от авторското право и сродните му права.

¹⁰³ Вж. точки 194—196 по-долу.

¹⁰⁴ За разликата между „окончателното постановление“ и преюдициалното заключение вж. точки 194 и 195 по-долу.

¹⁰⁵ Вж. обаче също така член 10, параграф 3, който се обсъжда по-долу, точки 197—201.

¹⁰⁶ Вж. също така по-горе, точка 37.

¹⁰⁷ Вж. точки 197 и следващите по-долу.

приложното поле на Конвенцията, защото неговият предмет е действителността на правото. Самият факт, че е предявен такъв иск, обаче не означава, че искът по договора вече няма да бъде обхванат от Конвенцията.

79. **Нарушения.** Производствата за нарушение (на права върху интелектуална собственост, различни от авторското право и сродните му права) са изключени, освен когато основанието на иска е нарушение на договор между страните, който има за предмет такива права, или при които основанието на иска би могло да бъде такова нарушение на договора¹⁰⁸. Това означава преди всичко, че трябва да съществува договор между страните, който да е свързан с правото. Обичайно този договор ще включва споразумението за избор на съд. Второ, производството трябва да е свързано с нарушение на договора или трябва да бъде производство, което може да бъде образувано за нарушение на договора, дори ако бъде предявен иск за непозволено увреждане¹⁰⁹.

80. **Пример.** Най-добрият пример е лицензионно споразумение. Нека приемем, че споразумението позволява на лицензополучателя да използва правото върху интелектуална собственост по определени начини, но не и по други начини. Ако той използва правото по забранен от споразумението начин, той може да бъде подведен под отговорност за нарушение на договора. Ако лицензодателят го съди за нарушение на договора, производството ще бъде обхванато от Конвенцията. Ако обаче лицензополучателят предпочита да предяви иск за непозволено увреждане, производството отново ще попадне в приложното поле на Конвенцията, защото е можело да се образува и за нарушение на договора.

81. Това правило е важно поради редица причини. В някои държави страните са длъжни единствено да представят фактите: съдът сам определя подходящата правна квалификация. Въпросът дали съдът ще избере нарушение на договор или непозволено увреждане може да зависи от това кое се установява по-лесно. В други държави самите страни решават дали да предявят иск за нарушение на договор или за непозволено увреждане. Те могат да имат основателни причини (например възможност да бъде присъдено по-голямо обезщетение) да изберат едното или другото. Въпросът дали даден иск е обхванат от Конвенцията не следва да зависи от такива случайни съображения.

¹⁰⁸ Производствата за нарушение по смисъла на член 2, параграф 2, буква о) включват предявени иски за обезщетение за действия, настъпили между публикуването на заявлението и на регистрацията на право върху интелектуална собственост, предявени иски за констатиране на ненарушение, както и предявени иски за установяване или потвърждаване на преимуществено право на ползвател да използва дадено изобретение. Вж. Протокол № 7 от двадесетата сесия, комисия II, точки 39 и 40.

¹⁰⁹ Буква о) изключва въпроси, които обичайно са включени в приложното поле, единствено когато споразумението за избор на съд се прилага към нарушения, които не представляват нарушение на договора, в който е включено споразумението, или друг договор между страните, или когато страните са сключили споразумение за избор на съд във връзка с вече настъпило нарушение, което не е свързано с договор между страните. Такива споразумения са рядкост.

82. **Публични регистри.** Буква п) изключва действителност на вписванията в публичните регистри¹¹⁰. Възможно е някои лица да не считат тези дела за граждански или търговски дела. При все това, тъй като в някои международни инструменти¹¹¹ се предвижда изключителна компетентност по отношение на производства с предмет действителността на такива вписвания, беше заключено, че е по-добре да се изключат изрично, за да се избегнат всякакви съмнения.

83. **Застраховане.** Застрахователните (или презастрахователните) договори не остават извън приложното поле на Конвенцията само защото са свързани с един от въпросите, посочени в параграф 2. Фактът, че покритият риск остава извън приложното поле на Конвенцията, не означава, че застрахователният договор остава извън приложното поле на Конвенцията. Следователно застраховането на товар, превозван по море, не е изключено по силата на член 2, параграф 2, буква е) и застраховането срещу вреди от използването на ядрена енергия не е изключено по силата на член 2, параграф 2, буква и). Това се пояснява в член 17¹¹².

84. **Арбитраж.** Параграф 4 изключва арбитраж и свързаните с него производства¹¹³. Този параграф следва да се тълкува разширително и да обхваща всички производства, в които съдът подпомага арбитражния процес — например като постанови дали дадено арбитражно споразумение е действително или не; като постанови страните да пристъпят към арбитраж или прекрати арбитражно производство; като отмени, измени, признае или изпълни арбитражно решение; като назначи или отстрани арбитри; като определи мястото на арбитража; или като удължи срока за постановяване на арбитражното решение. Целта на тази разпоредба е да се гарантира, че настоящата Конвенция не възпрепятства съществуващите инструменти в областта на арбитража¹¹⁴.

85. **Правителства.** В член 2, параграф 5 се предвижда, че фактът, че държава, включително правителство, правителствена агенция или всяко друго лице, което действа от името на държавата, е страна по спор, не води до изключване на спора от приложното поле на Конвенцията¹¹⁵. Производството обаче ще остане извън приложното поле на Конвенцията, ако

¹¹⁰ Същата фраза (с някои словни разлики) се употребява в член 12, параграф 3 от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. Коментарът по нея се намира на стр. 66 от доклада на Nygh/Pocar.

¹¹¹ Например член 22, параграф 3 от Брюкселския регламент.

¹¹² Вж. точки 221 — 227 по-долу.

¹¹³ Идентична разпоредба е включена в член 1, параграф 2, буква ж) от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. Съответният пасаж се намира на стр. 35 от доклада на Nygh/Pocar.

¹¹⁴ За обсъждане на връзката между някои договори в областта на арбитража и Конвенцията за споразуменията относно избор на съд вж. A. Schulz, „The Future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements and Arbitration“ („Бъдещата Хагска конвенция за споразуменията относно избор на съд“), предварителен документ № 32 от август 2005 г., на вниманието от двадесетата от юни 2005 г.

¹¹⁵ Тази разпоредба (с някои словни разлики) е взета от член 1, параграф 3 от предварителния проект на конвенцията от 1999 г.

произтича от споразумение за избор на съд, сключено по въпрос, различен от граждански или търговски въпрос¹¹⁶. Следователно публичен орган може да се възползва от Конвенцията и да поема свързани с нея задължения, когато е страна по търговски сделки, но не и когато действа в рамките на суверенитета си¹¹⁷. Като цяло може да се приеме, че ако публичен орган извършва действие, което може да извърши и обикновен гражданин, спорът вероятно е от областта на гражданските или търговските дела. Ако от друга страна той упражнява публична власт, с каквато обикновените граждани не разполагат, делото вероятно не е свързано с граждански или търговски въпрос.

86. Идеята може да се представи по-ясно с два примера. Ако държавен орган (министерство) обяви покана за представяне на тръжни оферти за доставяне на хартия за печатане на документи и договорът (който включва споразумение за избор на съд) бъде възложен на чуждестранно дружество, производство по този договор почти със сигурност ще бъде обхванато от Конвенцията. От друга страна, ако при влизането си в държавата чуждестранно лице сключи договор (който включва споразумение за избор на съд), съгласно който се съгласява да заплати всички глоби (наказателни санкции), които може да му бъдат наложени в резултат от дейността му там, производството почти със сигурност ще остане извън приложното поле на Конвенцията¹¹⁸.

87. **Имунитети на държавите.** Член 2, параграф 6 гласи, че Конвенцията не засяга по никакъв начин привилегиите и имунитетите, от които се ползват държавите или международните организации по отношение на тях самите и на тяхното имущество¹¹⁹. Причината за включването на тази разпоредба в Конвенцията беше, че някои делегати счетоха, че може да се изтълкува погрешно, че член 2, параграф 5 засяга тези въпроси: целта на член 2, параграф 6 бе да поясни, че това не е така¹²⁰.

88. **Процесуално право.** Конвенцията не следва да засяга процесуалното право на договарящите държави, освен когато това е предвидено изрично. Извън тези области националното процесуално право се прилага както преди, дори по производства, обхванати от Конвенцията¹²¹. В следващите точки са дадени някои примери, които съвсем не са изчерпателни.

89. Съгласно Конвенцията не се изисква договаряща държава да предостави средство за правна защита, което не е достъпно съгласно нейното право, дори когато бъде призвана да изпълни чуждестранно съдебно решение, в което се предоставя такова

средство за правна защита. Договарящите държави не са длъжни да създават нови видове средства за правна защита за целите на Конвенцията. Те обаче следва да прилагат мерките за изпълнение, достъпни съгласно тяхното национално право, за да придадат възможно най-голямо правно действие на чуждестранното съдебно решение.

90. Сроковете за образуване на производство или предприемане на други стъпки съгласно националното право не се засягат от Конвенцията. Производствата съгласно споразумение за избор на съд или производствата за изпълнение на съдебно решение съгласно такова споразумение трябва да бъдат образувани в сроковете, определени от националното право. Това важи независимо дали сроковете са определени като въпроси по същество или като процесуални елементи.

91. Националните разпоредби относно процесуалната легитимация на ищец или ответник не са засегнати от Конвенцията. Следователно, ако съгласно правото на замолената държава образуване, лишено от всякаква правосубектност, не разполага с процесуална легитимация да участва в спор, то не може да предяви иск за изпълнението на съдебно решение съгласно Конвенцията дори когато постановилият решението съд счита, че образуването може да направи това.

92. Националното право определя дали и при какви обстоятелства се допуска обжалване и сходни средства за правна защита. Примерите включват: обжалване пред по-висш съд в същата държава; запитвания до Съда на Европейските общности за тълкуване на разпоредбите на общностното право, включително конвенции, по които Общността е страна; запитвания до специален съд за произнасяне по конституционни въпроси; и запитвания до патентно ведомство или друг орган за произнасяне по действителността на патент. Националните правила за доказване се прилагат дори във връзка с доказване на съществуването на споразумение за избор на съд и дали са били спазени изискванията на Конвенцията относно формата.

Член 3 Споразумения за избор на съд с изключителна компетентност

93. **Определение: пет изисквания.** Конвенцията се прилага само по отношение на споразумения за избор на съд с изключителна компетентност, освен когато държавата е декларирала друго съгласно член 22¹²². В член 3, буква а) се съдържа определение на такова споразумение. Определението включва следните

Коментарът по нея се намира на стр. 35 и 36 от доклада на Nygh/Pocar.

¹¹⁶ Вж. член 1, параграф 1 и дискусията в точка 49 по-горе.

¹¹⁷ Вж. Протокол № 15 от двадесетата сесия, комисия II, точка 58.

¹¹⁸ При проучването на такива въпроси следва да се напомни, че в Конвенцията „граждански или търговски дела“ се използва като самостоятелна концепция, чието значение не зависи от националното законодателство или други конвенции.

¹¹⁹ Тази разпоредба е взета от член 1, параграф 4 от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. Коментарът по нея се намира на стр. 36 от доклада на Nygh/Pocar.

¹²⁰ Пак там.

¹²¹ По отношение на признаването и изпълнението това се пояснява от член 14, който гласи, че процедурата за признаване и изпълнение на съдебното решение се урежда от законодателството на замолената държава.

¹²² Член 22 позволява на дадена държава да направи декларация, с която да разшири на реципрочна основа прилагането на главата относно признаване и изпълнение по отношение на съдебни решения, постановени от съд, който е определен в споразумение за избор на съд без изключителна компетентност. Вж. в допълнение по-долу, точка 240 и следващите.

изисквания: първо, трябва да съществува споразумение, сключено между две или повече страни; второ, трябва да са изпълнени формалните изисквания на буква в); трето, в споразумението трябва да се определят съдилищата на една държава или едно или няколко определени съдилища на една държава, като по този начин се изключва компетентността на всеки друг съд; четвърто, определеният съд или съдилища трябва да бъдат разположени в договаряща държава; и последно, целта на определянето трябва да е свързана с решаването на спорове, които са възникнали или могат да възникнат във връзка с определено правоотношение¹²³.

94. **Първото изискване.** Споразумение за избор на съд не може да бъде сключено едностранно: трябва да съществува споразумение. Въпросът дали е налице съгласие обичайно се решава съгласно правото на държавата на избрания съд, включително разпоредбите относно избор на право¹²⁴, макар че при определени обстоятелства правоспособността се определя от други правни системи¹²⁵.

95. При все това Конвенцията като цяло се прилага само когато съществува споразумение за избор на съд и това предполага, че са налице основните фактически изисквания за съгласие. Ако те не са лице съгласно обичайните стандарти, съдът ще може да приеме, че Конвенцията не се прилага, без да е длъжен да проучва чуждестранното право.

96. Следва пример¹²⁶. Лицето Х, пребиваващо в Панама, изпраща нежелано електронно писмо до У, пребиваващо в Мексико, и отправя предложение с изключително неблагоприятни за У условия. Предложението включва клауза за избор на съд в полза на съдилищата на Руритания (несъществуваща държава), както и следната клауза: „Ако не отговорите в седемдневен срок, ще се счита, че приемате настоящото предложение.“ Електронното писмо е изтрито от софтуера на У за блокиране на спам и той така и не го прочита. След седем дни Х заявява, че е сключен договор със споразумение за избор на съд и предявява иск в съдилищата на Руритания. Ако, за разлика от правото на всяка друга държава по света, съгласно правото на Руритания се приема, че е налице договор и че „споразумението“ за избор на съд е действително, другите държави, включително Мексико, пак ще имат право да третират споразумението за избор на съд като недействително.

97. При условие че първоначалните страни се договорят относно споразумението за избор на съд, споразумението може да бъде обвързващо за трети страни, които не са изразили изрично съгласието по него, ако правото им на иск зависи от поемането от тях на правата и задълженията на една от първоначалните страни. Дали случаят е такъв ще се определя според националното право¹²⁷.

98. **Второто изискване.** Това изискване е свързано с формата на споразумението за избор на съд. Приложимите правила са определени в буква в), която се обсъжда по-долу.

99. **Третото изискване.** Съгласно това изискване изборът трябва да бъде свързан с изключителна компетентност: в споразумението за избор на съд трябва да се определя¹²⁸, че съдилищата на една държава или едно или няколко определени съдилища на една държава имат *изключителна* компетентност. Това ще бъде обсъдено по-долу във връзка с буква б), съгласно която споразумението за избор на съд се счита за споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, освен ако страните изрично не са посочили друго¹²⁹.

100. **Четвъртото изискване.** Конвенцията се прилага само по отношение на споразумения за избор на съд в полза на съдилища на договаряща държава: не са обхванати споразумения, в които се определят съдилищата (или едно или няколко определени съдилища) на недоговаряща държава. Например¹³⁰ нека приемем, че между страна, пребиваваща в Перу, и страна, пребиваваща във Венецуела, бъде сключено споразумение за избор на съд, с което се определят съдилищата на държава Х, която не е договаряща държава по Конвенцията. Ако перуанецът съди венецуелеца във Венецуела, венецуелският съд няма да бъде длъжен да прилага член 6 (съгласно който може да е длъжен да спре или да прекрати производството на основание липса на компетентност)¹³¹. Ако бъде предявен иск пред избрания съд в държава Х, Конвенцията няма да задължава съдилищата в Перу или Венецуела да признаят постановеното съдебно решение¹³².

101. **Петото изискване.** Това изискване гласи, че целта на определянето трябва да е свързана с решаването на спорове, които са възникнали или могат да възникнат във връзка с определено правоотношение. Така се пояснява, че споразумението за избор на съд може да бъде ограничено до или да

¹²³ Разбира се, споразумението за избор на съд трябва да е действително и приложимо в съответния момент. Ако то вече не е в сила — например защото страните се споразумели да го прекратят — то вече не представлява споразумение за избор на съд за целите на Конвенцията.

¹²⁴ Член 5, параграф 1, член 6, буква а) и член 9, буква а).

¹²⁵ Член 6, буква б) съдържа позоваване на правото на държавата на сезирания съд, а член 9, буква б) — на правото на замолената държава. Поради това правоспособността подлежи на две права: вж. точка 150.

¹²⁶ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са Страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

¹²⁷ Вж. Протокол № 2 от двадесетата сесия, комисия II, точки 2—10. Вж. точка 142 по-долу.

¹²⁸ Защитата на дело по същество, без да се оспорва компетентността, сама по себе си няма да направи съда компетентен съгласно Конвенцията, тъй като това не включва *определяне* на съда съгласно член 3.

¹²⁹ Вж. точки 102—104 по-долу.

¹³⁰ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са Страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

¹³¹ Той обаче може да спре или да прекрати производството съгласно националното право.

¹³² Те обаче могат да направят това съгласно националното право.

включва спорове, които вече са възникнали. Освен това то може да обхване бъдещи спорове, при условие че са свързани с определено правоотношение. Споразумението за избор на съд не е ограничено до искове за нарушение на договор, а може например да обхваща искове за непозволено увреждане, които произтичат от определено правоотношение. По този начин клаузата за избор на съд в споразумение за партньорство може да обхване искове за непозволено увреждане между партньорите във връзка с партньорството. Дали това ще бъде така в конкретния случай ще зависи от условията на споразумението.

102. Споразумения, които се считат за споразумения за избор на съд с изключителна компетентност. В член 3, буква б) се определя важното правило (което се загатва от третото изискване на буква а)), че споразумение за избор на съд, в което се посочват съдилищата на една договаряща държава или едно или няколко определени съдилища на една договаряща държава, се счита за споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, освен ако страните изрично не са посочили друго¹³³.

103. Първият елемент се изразява в това, че в споразумението за избор на съд може да се посочват или съдилищата на договаряща държава като цяло, или едно или няколко определени съдилища в една договаряща държава. Следователно споразумение, в което се посочват „съдилищата на Франция“, се счита за споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, въпреки че не посочва *кой* съд във Франция ще разгледа производството и въпреки че не изключва изрично компетентността на съдилища на други държави. В такъв случай френското право ще определи в кой съд или съдилища може да бъде предявен искът¹³⁴. Съгласно това правило ищецът може да избере всеки съд във Франция.

104. Споразумение, в което се посочва конкретен съд във Франция — например търговският съд в Париж — също ще бъде споразумение за избор на съд с изключителна компетентност¹³⁵. Същото важи и за споразумение, в което се посочват две или повече определени съдилища в една и съща договаряща държава — например „търговският съд в Париж или търговският съд в Лион“. То също ще бъде споразумение за избор на съд с изключителна компетентност. Споразумение, в което се посочва, че А може да съди Б само в търговския съд в Париж и че Б може да съди А само в търговския съд в Лион, също ще бъде споразумение за избор на съд с изключителна компетентност съгласно Конвенцията, защото изключва съдилищата на всички други държави. Споразумението обаче няма да се счита за споразумение за избор на съд с изключителна

компетентност съгласно Конвенцията, ако двете съдилища са разположени в различни държави.

105. Асиметрични споразумения. Понякога споразумението за избор на съд се изготвя така, че избраният съд е с изключителна компетентност по отношение на искове, предявени от една от страните, но не и по отношение на искове, предявени от другата страна. Международните споразумения за отпускане на заем често се изготвят по този начин. Клаузата за избор на съд в такова споразумение може да гласи: „Заемополучателят може да предявява искове срещу заемодателя само в съдилищата на държава Х; заемодателят може да предявява искове срещу заемополучателя в съдилищата на държава Х или в съдилищата на всяка друга държава, компетентни съгласно националното право.“

106. В рамките на дипломатическата сесия беше постигнато съгласие, че за да бъдат обхванати от Конвенцията, споразуменията трябва да представляват споразумения за избор на съд с изключителна компетентност, независимо от това коя страна предявява иск. По този начин споразуменията от вида, описан в предходната точка, не представляват споразумения за избор на съд с изключителна компетентност за целите на Конвенцията¹³⁶. Те обаче могат да бъдат обхванати от правилата на Конвенцията по отношение на признаването и изпълнението, ако съответните държави са направили декларации съгласно член 22¹³⁷.

107. Значение на „държава“ в случай на неединна правна система. Думата „държава“ може да има различни значения в случай на договаряща държава, в която по въпрос, обхванат от Конвенцията, се прилагат две или повече правни системи в отделните териториални единици — например Канада, Китай, Обединеното кралство или Съединените щати. В съответствие с член 25 тази дума по целесъобразност може да означава или държавата като цяло, например Канада, Китай, Обединеното кралство или Съединените щати, или териториална единица в рамките на тази държава — например Онтарио, Хонконг, Шотландия или Ню Джърси. В съответствие с това за споразумения за избор на съд с изключителна компетентност съгласно Конвенцията се считат както клауза, в която се посочват „съдилищата на Съединените щати“, така и клауза, в която се посочват „съдилищата на Ню Джърси“¹³⁸.

108. Примери за споразумения за избор на съд с изключителна компетентност. Член 3, буква б) гласи, че споразумение, в което се посочват съдилищата на една договаряща държава или едно или няколко определени съдилища на една договаряща държава, се счита за споразумение за избор на съд с

¹³³ За предполагаемо първото позоваване на Конвенцията по дело с постановено съдебно решение вж. *The Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited/Yusuf Suveiky*, 392 F. Supp. 2d 489 (EDNY 2005).

¹³⁴ Вж. член 5, параграф 3, буква б).

¹³⁵ По-долу са обсъдени проблемите, които възникват, когато избраният съд не може да разгледа иска съгласно националното право, вж. точка 135 и следващите.

¹³⁶ Вж. Протокол № 3 от двадесетата сесия, комисия II, точки 2—11.

¹³⁷ Вж. точка 240 и следващите. За примери за други споразумения, които няма да бъдат сметени за споразумения за избор на съд с изключителна компетентност за целите на Конвенцията, вж. точка 109.

¹³⁸ За споразумение за избор на съд с изключителна компетентност се счита и клауза, в която се посочват „щатските съдилища на щата Ню Джърси или федералните съдилища, разположени в този щат“.

изключителна компетентност, освен ако страните изрично не са посочили друго. В съответствие с това следните примери трябва да се считат за споразумения за избор на съд с изключителна компетентност¹³⁹:

- „Съдилищата на държава Х са компетентни да разглеждат спорове съгласно настоящия договор.“
- „Искове съгласно настоящия договор се предявяват пред съдилищата на държава Х.“

109. **Примери за споразумения за избор на съд без изключителна компетентност.** Следните примери не се считат за споразумения за избор на съд с изключителна компетентност¹⁴⁰:

- „Съдилищата на държава Х са без изключителна компетентност да разглеждат спорове съгласно настоящия договор.“
- „Искове съгласно настоящия договор могат да се предявяват пред съдилищата на държава Х, но това не изключва предявяването на искове пред съдилищата на всяка друга държава, компетентни съгласно националното право.“
- „Искове съгласно настоящия договор могат да се предявяват пред съд А на държава Х или съд Б на държава У, като се изключват всички други съдилища.“
- „Искове срещу А могат да се предявяват изключително по мястото на пребивава на А в държава А; искове срещу Б могат да се предявяват изключително по мястото на пребивава на Б в държава Б.“

110. **Формални изисквания.** Формалните изисквания са посочени в буква в). Те са както необходими, така и достатъчни съгласно Конвенцията: споразумение за избор на съд не е обхванато от Конвенцията, ако не отговаря на тях¹⁴¹, но ако отговоря, не могат да се налагат допълнителни формални изисквания съгласно националното право. Така например съд на договаряща държава не може да откаже да придаде правно действие на споразумение за избор на съд, защото:

- е написано на чуждестранен език¹⁴²;

- не е използван специален получер шрифт;
- използван е дребен шрифт; или
- не е подписано от страните отделно от основното споразумение¹⁴³.

111. Буква в) гласи, че споразумението за избор на съд трябва да бъде сключено или документирано i) „в писмена форма“ или ii) „чрез всяко друго средство за комуникация, което позволява последващо ползване на информацията“.

112. Когато споразумението е в писмена форма, неговата формална действителност не зависи от това дали е подписано, макар че липсата на подпис затруднява доказването, че споразумението действително съществува. Целта на другата възможна форма е да се обхванат електронни средства за прехвърляне или съхранение на данни. Това включва всички обичайни възможности, при условие че данните могат да бъдат извлечени, което позволява позоваване и разбиране на същите в бъдещи случаи. Тук се включват например електронни писма и факсове¹⁴⁴.

113. Споразумението трябва да бъде сключено в една от тези две форми или трябва да бъде *документирано* в една от тях. Конференцията отхвърли израза „доказан писмено“ в английския текст и го замени с „документиран писмено“ на основание, че „доказан писмено“ може да създаде впечатление, че член 3, буква в) представлява правило за доказване. Паралелно с това Конференцията отхвърли израза „*confirmé par écrit*“ във френския текст и го замени с „*documenté par écrit*“ на основание, че „*confirmé par écrit*“ може да създаде впечатление, че правилото е свързано с елемент на намерение.

114. Ако споразумението е устно и една от страните го изложи писмено, не е от значение дали именно тази страна се е възползвала от него — например защото избраният съд е в държавата на тази страна. Във всички случаи обаче трябва да е налице съгласие между двете страни по първоначалното устно споразумение.

115. Член 3, буква г) гласи, че споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, което съставлява част от договор, се счита за споразумение, което е независимо от останалите разпоредби на договора. В съответствие с това действителността на споразумението за избор на съд с изключителна компетентност не може да се оспорва само на основание, че договорът, от който съставлява част, е

¹³⁹ Този списък не е изчерпателен. За примери за споразумения за избор на съд без изключителна компетентност вж. по-горе точка 104 (последното изречение), точки 105, 106 и 109.

¹⁴⁰ Този списък не е изчерпателен.

¹⁴¹ В правото на някои договарящи държави може да се определят не толкова стриктни формални изисквания за споразумения за избор на съд. Възможно е дори да не се определят никакви формални изисквания. Конвенцията не възпрепятства съд в такава държава да придаде правно действие на споразумения за избор на съд, които не са действителни съгласно националното право, дори ако не отговарят на изискванията на член 3, буква в). Например ако споразумението за избор на съд е действителност съгласно

националното право на избрания съд, този съд може да разгледа иска дори ако не са спазени формалните изисквания на член 3, буква в). При все това съдилищата на други договарящи държави няма да бъдат длъжни съгласно член 6 от Конвенцията да се въздържат от разглеждане на иска, обхванат от такова споразумение за избор на съд, нито ще бъдат длъжни съгласно член 8 от Конвенцията да признаят и изпълнят съдебното решение.

¹⁴² При условие че все пак е налице съгласие.

¹⁴³ Тези примери могат да представляват изисквания на националното право в някои правни системи.

¹⁴⁴ Текстът на тази разпоредба следва член 6, параграф 1 от Закона образец на UNCITRAL относно електронната търговия от 1996 г.

недействителен: действителността на споразумението за избор на съд трябва да бъде определена самостоятелно в съответствие с критериите, определени в Конвенцията¹⁴⁵. По този начин е възможно определеният съд да постанови, че договорът е недействителен, без това да лиши споразумението за избор на съд от действителност. От друга страна, разбира се, също така е възможно основанието за недействителност на договора да се прилага по същия начин към споразумението за избор на съд: това зависи изцяло от обстоятелствата и приложимото право.

Член 4 Други определения

116. „Съдебно решение“. Член 4 съдържа две допълнителни определения. Първото определение, посочено в член 4, параграф 1, е на „съдебно решение“. Определението е широко с цел да се покрият всички решения по същество, независимо как се наричат, включително неприсъствени решения¹⁴⁶. То изключва решение относно процедурата, но включва постановление относно съдебните разноски (дори ако е постановено от служител на съда, а не от съдия), при условие че е свързано със съдебно решение, което може да бъде признато или изпълнено съгласно Конвенцията. Определението не обхваща решения, с които се постановяват привременни мерки (временни и обезпечителни мерки), тъй като те не представляват решения по същество¹⁴⁷.

117. „Пребиваване“. Член 4, параграф 2 съдържа определение на „пребиваване“ по отношение на образуване или лице, различно от физическо лице. Целта на определението е то да се прилага най-вече към дружества и ще бъде обяснено на тази основа¹⁴⁸.

118. Концепцията за пребиваване изпълнява определена роля в член 1, параграф 2 (определение на иск с международен елемент за целите на компетентността), член 20 (някои изключения във връзка с признаването и изпълнението) и член 26 (връзка с други международни инструменти). Освен това то изпълнява определена роля съгласно член 19.

119. Проблемът, който трябваше да реши дипломатическата сесия при определянето на пребиваването на образувания, различни от физически лица, беше да се съгласуват различните концепции на държавите, чиито системи се основават на общото право и съответно на римското право, както и концепциите в рамките на държавите, чиито системи се основават на римското право¹⁴⁹.

120. В рамките на общото право правото по мястото на учредяване традиционно се счита за важно за решаването на въпроси, свързани с вътрешните отношения на дружеството¹⁵⁰. То се създава и получава правосубектност именно в тази правна система. За целите на компетентността обаче са важни също така основното място на дейност и мястото на централното му управление¹⁵¹. Последното представлява административният център на дружеството — мястото, където се вземат най-важните решения. Основното място на дейност е центърът на икономическите му дейности. Макар че обичайно са разположени на едно и също място, възможно е и да бъдат различни места. Например миннодобивно дружество със седалище в Лондон (централна администрация) може да извършва своята миннодобивна дейност в Намибия (основно място на дейност). Тъй като в общото право са важни и трите концепции, в Конвенцията се предвижда, че дружеството е установено и на трите места.

121. Въпреки че в някои системи, основани на римското право, правото по мястото на учредяване също се разглежда като правото, с което е обвързано конкретно дружеството¹⁵², обичайно се предпочита правото на мястото на „главното управление“ (*siège social*). Мястото на „главното управление“ също така се счита за постоянния адрес на дружеството. При все това съществуват две мнения как следва да се определи мястото на главното управление. Според първото трябва да се отчете правният документ, съгласно който е учредено образуването (*statut* (учредителният акт) на дружеството). В него се посочва мястото на главното управление. Определеното по този начин място на главното управление се нарича „*siège statutaire*“.

122. „*Siège statutaire*“ обаче не може да представлява действителното седалище на дружеството. Съгласно втория начин трябва да се отчете мястото, където дружеството де факто е разположило своята централна администрация, наричано понякога „*siège réel*“. Това отговаря на концепцията от общото право за мястото на централната администрация.

123. С оглед да се обхванат всички варианти трябва да се включи и „*siège statutaire*“, което се превежда на английски език като „statutory seat“ (седалище по устав). Този термин обаче не е свързан със седалището на дружеството, както е определено по закон (*statute*)¹⁵³, а както е определено в т. нар. „*statut*“, документът, с който се учредява дружеството — например неговият устав. Най-близкият еквивалент в общото право е „регистрирано седалище“¹⁵⁴. На

¹⁴⁵ Вж. член 5, параграф 1 и членове 6 и 9.

¹⁴⁶ То обхваща решения на патентни ведомства, които изпълняват квазисъдебни функции.

¹⁴⁷ По отношение на привременните мерки вж. член 7.

¹⁴⁸ Щат или публичен орган на дадена държава трябва да се намира само на територията на тази държава.

¹⁴⁹ За съпоставителна дискусия по тези въпроси вж. S. Rammeloo, *Corporations in Private International Law*, Oxford University Press 2001, глави 4 и 5.

¹⁵⁰ За Англия вж. A. Dicey, J. Morris & L. Collins, *The Conflict of Laws*, 14th ed., by L. Collins & specialist editors, Sweet and Maxwell, London

2006, точка 160, параграф 1 и точка 161 (стр. 1335—1344); за Съединените щати вж. *First National City Bank/Banco Para El Comercio Exterior de Cuba*, 462 U.S. 611, 621; 103 S. Ct. 2591; 77 L. Ed. 2d 46 (1983).

¹⁵¹ За английското право вж. A. Dicey, J. Morris & L. Collins, *The Conflict of Laws*, 14th ed., by L. Collins & specialist editors, Sweet and Maxwell, London 2006, точка 160, параграф 2 (стр. 1336).

¹⁵² Например Япония и Нидерландия.

¹⁵³ Френската дума за „statute“ е „loi“.

¹⁵⁴ За Обединеното кралство и Ирландия вж. Брюкселския регламент, член 60, параграф 2.

практика държавата, в която е разположено седалището по устава на образуването, почти винаги е държавата, съгласно чието право е учредено или създадено то; докато държавата, в която е разположена неговата централна администрация, обикновено е държавата, в която се намира основното му място на дейност. От друга страна не е необичайно дадено дружество да бъде учредено в една държава — например Панама — и да разположи своята централна администрация и основното си място на дейност в друга държава.

Член 5 Компетентност на избрания съд

124. Член 5 съдържа една от основните разпоредби на Конвенцията. Споразумението за избор на съд няма да има никаква стойност, ако избраният съд не разгледа спора, когато пред него бъде предявен иск. Поради тази причина в член 5, параграф 1 се предвижда, че съдът, посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, е компетентен за решаването на спор, по отношение на който се прилага това споразумение, освен ако споразумението е нищожно съгласно правото на държавата на определения съд. Съгласно член 5, параграф 2 избраният съд не може да откаже да упражни компетентността си на основанието, че спорът би трябвало да се разгледа от съд¹⁵⁵ на друга държава¹⁵⁶.

125. **Нищожност.** Разпоредбата за нищожност е единственото общоприложимо изключение от правилото, че избраният съд трябва да разгледа спора¹⁵⁷. Дали споразумението е нищожно се определя съгласно правото на държавата на избрания съд. Изразът „правото на държавата“ включва правилата за избор на съд на тази държава¹⁵⁸. Следователно, ако избраният съд счита, че съгласно правилата за избор на съд би трябвало да се прилага правото на друга държава, той ще приложи това право. Такъв случай може да възникне например когато съгласно правилата на избрания съд относно избор на съд действителността на споразумението за избор на съд се преценява съгласно правото, което урежда договора като цяло — например правото, определено от страните в клауза за избор на съд.

126. Разпоредбата за нищожност се прилага единствено към основанията за недействителност по същество (не формални основания). Целта е да се

прави позоваване най-вече на общопризнати основания като измама, грешка, изопачаване на фактите, принуда и липса на правоспособност¹⁵⁹. Тя не добавя допълнителни условия към и не засяга изискванията относно формата в член 3, буква в), които определят споразуменията за избор на съд, обхванати от Конвенцията, и не предвиждат прилагане на националното право по отношение на формата.

127. **Отказ от компетентност.** В член 5, параграф 2 се предвижда, че избраният съд не може да откаже да упражни компетентността си на основанието, че спорът би трябвало да се разгледа от съд на друга държава. Тази разпоредба укрепва задължението, определено в член 5, параграф 1. Член 5, параграф 2 обаче се прилага само по отношение на съд на друга държава, а не съд на същата държава¹⁶⁰.

128. **Значение на „държава“ съгласно член 5, параграф 2.** Какво означава „държава“ в този контекст? В случай на държава, състояща се от само един правен район, проблем не съществува. От друга страна, когато държавата е съставена от множество територии, в които се прилагат различни правни системи, например Съединените американски щати, Канада или Обединеното кралство, отговорът не е толкова очевиден. Съгласно член 25, параграф 1, буква в) от Конвенцията позоваването на „съд или съдилища на държава“ по целесъобразност означава съда или съдилищата на съответната териториална единица¹⁶¹. От това следва, че позоваването в член 5, параграф 2 на „съд на друга държава“ може да се тълкува като позоваване на съд на друга териториална единица, когато това е целесъобразно.

129. Кога е подходящо да се прави позоваване на териториална единица в рамките на държава? Това може да зависи от редица фактори, включително връзката между по-голямото образуване (например Обединеното кралство) и съставляващите го единици (например Англия и Шотландия) съгласно правото на въпросната държава, но в контекста на член 5 най-важният фактор вероятно е споразумението за избор на съд. Ако в него се посочват „съдилищата на Англия“, Англия вероятно ще бъде съответната териториална единица и член 5, параграф 2 няма да позволи на английския съд да откаже да упражни компетентността си в полза на съд в Шотландия; за тази цел Шотландия ще представлява друга „държава“. Ако от друга страна в споразумението за избор на съд се посочват

¹⁵⁵ Изискването за разглеждане на спора не се нарушава, когато съдът отказва да упражни компетентността си на основанието, че спорът би трябвало да се разгледа от арбитър.

¹⁵⁶ В предишните проекти на конвенцията, и по-специално в тогавашния член 6 от проекта в предварителен документ № 1 от 2005 г. се посочва, че ако националното право предвижда така, избраният съд има право (но не е длъжен) да спре или да прекрати производството пред него, за да получи решение относно действителността на право върху интелектуална собственост от съд на държавата на регистрация. (Разпоредбата беше по-сложна от описаното тук и имаше различни версии, но то предава нейната същина.) Тя бе заличена, защото беше счтена за ненужна, а не поради промяна в политиката. Дипломатическата сесия поиска това да бъде пояснено в обяснителния доклад: вж. протокола от двадесетата сесия, комисия II: Протокол № 20, точки 29 и 30, Протокол № 24, точки 19, 21 и следващите.

¹⁵⁷ За друго изключение, което се прилага в специални случаи, вж. член 19.

¹⁵⁸ Ако намерението не беше такова, в текста щеше да се използва изразът „националното право на държавата“.

¹⁵⁹ Способността може да включва способността на публичните органи да сключват споразумения за избор на съд. Неспособността се разглежда отделно в член 6, буква б) и член 9, буква б), защото беше заключено, че е желателно да се прилагат *както* правото на сезирания съд, *така и* правото на избрания съд: вж. точка 150. От друга страна в член 5 сезираният съд е избраният съд; така че няма нужда да се разглежда отделно.

¹⁶⁰ По отношение на прехвърлянето на дела между съдилища в една и съща държава вж. член 5, параграф 3, буква б), която е разгледана в точка 139 по-долу.

¹⁶¹ За позицията по отношение на регионални организации за икономическа интеграция, като например Европейската общност, вж. член 29, параграф 4.

„сдилищата на Обединеното кралство“, „държава“ вероятно ще означава Обединеното кралство и даден съд в Англия няма да бъде възпрепятстван съгласно член 5, параграф 2 да откаже да упражни компетентността си в полза на съд в Шотландия.

130. Що се отнася до Съединените американски щати, позицията може да зависи от това дали избраният съд е щатски¹⁶² или федерален съд. Ако в споразумението за избор на съд се посочват „сдилищата на щата Ню Йорк“, думата „държава“ в член 5, параграф 2 вероятно ще означава щата Ню Йорк, а не Съединените американски щати, в който случай член 5, параграф 2 няма да позволи на съда в Ню Йорк да откаже да упражни компетентността си в полза на съд в Ню Джърси например.

131. Ако в споразумението се посочват „сдилищата на Съединените щати“, член 5, параграф 2 няма да възпрепятства прехвърляне на делото към федерален съд в друг щат на Съединените щати, тъй като „държава“ вероятно ще означава Съединените американски щати¹⁶³. Същото важи и ако се посочва определен федерален съд — например „Федералният районен съд за южния район на Ню Йорк“. И в този случай „държава“ ще означава Съединените американски щати; в съответствие с това член 5, параграф 2 няма да възпрепятства прехвърляне на делото към федерален съд в друг щат на Съединените американски щати¹⁶⁴.

132. *Forum non conveniens*. Има два правни принципа, въз основа на които спорът може да бъде решен в съд на друга държава. Първият от тях е *forum non conveniens*¹⁶⁵. Този принцип се прилага най-вече от държавите, чиито системи се основават на общото право¹⁶⁶. Точната формулировка се различава между отделните държави, но като цяло може да се приеме, че тя позволява на компетентен съд да спре или да прекрати производството, ако счита, че по-подходящ би бил друг съд¹⁶⁷. Спирането или прекратяването на производство е по преценка на съда и включва разглеждане на всички съответни фактори по конкретния спор. Този принцип се прилага независимо дали съдебното производство е започнало в другия съд

(макар че това е фактор, който може да се вземе предвид).

133. *Висящ процес (Lis pendens)*. Вторият принцип е свързан с *lis pendens*. Той се прилага най-вече от държавите, чиито системи се основават на римското право. Той изисква от съда да спре или прекрати производството, ако друг съд е бил сезиран пръв по спор между същите страни и със същия предмет¹⁶⁸. Този принцип не се прилага по преценка на съда, не включва разглеждането на съответните фактори, за да се определи по-подходящият съд, и се прилага само когато в другия съд вече е образувано съдебно производство.

134. Член 5, параграф 2 не позволява използването на нито един от тези принципи, ако съдът, в чиято полза се спира или прекратява производството, е в друга държава, тъй като съгласно който и да е от тях съдът ще откаже да упражни компетентността си на основание, че „спорът би трябвало да се разгледа от съд на друга държава“.

135. **Компетентност по предмета на спора.** В член 5, параграф 3, буква а) се предвижда, че член 5 не засяга вътрешните правила относно компетентността по предмета на спора или правилата по отношение на компетентността въз основа на цената на иска. Изразът „компетентност по предмета на спора“ може да има множество значения. Тук той се отнася до разделянето на компетентността между отделните сдилища на една и съща държава въз основа на предмета на спора. С него не се определя сдилищата на коя държава ще разгледат спора, а какъв вид съд *в рамките на* дадена държава ще го разгледа. Например могат да съществуват специализирани сдилища по дела, свързани с разводи, данъци или патенти. Следователно специализиран съд по данъчни въпроси няма да е компетентен по предмета на спора, когато става въпрос за иск за нарушение на договор. Така че дори страните да сключат споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, в което посочват такъв съд, той няма да бъде длъжен съгласно Конвенцията да разгледа спора.

136. В някои федерални държави като Австралия, Канада и Съединените американски щати

¹⁶² Следва да се напомни, че в Конвенцията и в настоящия доклад „щат“ означава териториална единица на федерална държава (например щат от Съединените американски щати); „държава“ означава държава в международен смисъл.

¹⁶³ Произтичащото съдебно решение ще подлежи на признаване и изпълнение съгласно Конвенцията, тъй като ще бъде съдебно решение, постановено от съд, който е определен в споразумението за избор на съд: вж. член 8, параграф 1.

¹⁶⁴ При все това изборът на страните ще трябва да се „вземе надлежно предвид“: вж. член 5, параграф 3, буква б). Що се отнася до въпроса дали произтичащото съдебно решение ще подлежи на признаване съгласно Конвенцията, вж. член 8, параграф 5.

¹⁶⁵ Вж. J. Fawcett (ed.), *Declining Jurisdiction in Private International Law*, Clarendon Press, Oxford 1995.

¹⁶⁶ Всъщност принципът произхожда от Шотландия, държава със смесена система, която се основава на общото/римското право. Той продължава да се прилага в Шотландия в днешно време и беше възприет в основани на римското право юрисдикции като Квебек. За прилагането на този принцип и други законоустановени заместващи принципи в контекста на клаузите за избор на съд вж. A. Schulz, „Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems“

(„Механизми за прехвърляне на спорове в рамките на федерални системи“), предварителен документ № 23 от август 2003 г., на вниманието на специалната комисия от декември 2003 г.

¹⁶⁷ За формулирането в английското право вж. A. Dicey, J. Morris & L. Collins, *The Conflict of Laws*, 14th ed., by L. Collins & specialist editors, Sweet and Maxwell, London 2006, точка 31, параграф 2 (стр. 461); за формулирането в Съединените американски щати вж. The American Law Institute, *Second Restatement on Conflict of Laws*, The American Law Institute Publishers, St Paul, Minn. 1971, член 84. За допълнително обсъждане на *forum non conveniens* със специален акцент върху неговото действие по отношение на споразуменията за избор на съд, вж. R. Brand, „Forum Selection and Forum Rejection in US Courts: One Rationale for a Global Choice of Court Convention“, в J. Fawcett (ed.), *Reform and Development of Private International Law: Essays in Honour of Sir Peter North*, Oxford University Press 2002, стр. 51.

¹⁶⁸ Вж. например член 27 от Брюкселския регламент, съгласно който всеки съд, различен от съда, който е сезиран пръв, трябва да спре производството служебно и да откаже да упражни компетентността си, ако бъде установена компетентността на съда, който е сезиран пръв.

компетентността по предмета на спора може да бъде свързана и с разпределянето на компетентността между щатските и федералните съдилища¹⁶⁹. По принцип може да се приеме, че щатските съдилища са компетентни по всички дела, освен ако съществува специално правило, което ги лишава от компетентност. Федералните съдилища, от друга страна, са компетентни само ако съществува специално правило, което им възлага компетентност по предмета на спора. Страните не могат да откажат да се съобразят с тези правила. Ако не притежава компетентност по предмета на спора, федералният съд не може да разгледа иска въпреки волята на страните да предоставят компетентност на съда.

137. В някои държави определени съдилища са компетентни само ако стойността на иска е по-голяма или по-малка от определена сума. Тъй като тук става въпрос за вътрешното разпределяне на компетентността в рамките на една и съща държава, се прилагат правилата за компетентност по предмета на спора, посочени по-горе. Някои държави обаче не използват тази терминология; така че в член 5, параграф 3, буква а) се посочва изрично компетентност на основата на цената на иска. Коментарите от предходната точка относно компетентността по предмета на спора важат и тук.

138. **Вътрешни процесуални правила.** Както беше посочено по-горе¹⁷⁰, целта на Конвенцията не е да засяга вътрешните процесуални правила (включително въведените от съдилищата правила), които не са свързани с международната компетентност или признаването и изпълнението на чуждестранни съдебни решения. Възможно е някои от тези правила да не позволят на даден съд да разглежда спорове при определени обстоятелства. Правилата относно компетентността по предмета на спора са само един пример. Другите примери включват: правила, които не позволяват на определени страни (например граждани на враждуващи държави по време на война) да предявяват искове; правила, които не позволяват предявяването на искове срещу определени страни (например правила относно имунитета на държавата/суверенния имунитет¹⁷¹); правила, които не позволяват на съдилищата да разглеждат определени спорове (например принципът на зачитане суверенитета на отделните щати и техните съдилища, както се прилага в Съединените американски щати);

правила, съгласно които искът трябва да бъде предявен в определен срок (независимо дали процесуален или по същество); и правила относно процесуалната правоспособност (например правила, съгласно които образуване, лишено от правосубектност, не може да образува съдебно производство). Някои от тези въпроси са посочени изрично в Конвенцията¹⁷², докато други не са. При все това, дори да не са посочени изрично — невъзможно е да се обхване всичко — целта на Конвенцията не е тези процесуални правила да бъдат засегнати от член 5.

139. **Вътрешно разпределяне на компетентността.** В член 5, параграф 3, буква б) се предвижда, че член 5, параграфи 1 и 2 не „засягат вътрешното разпределяне на подсъдността между съдилищата на договаряща държава“¹⁷³. Ако страните не посочат определен съд — например ако в споразумението за избор на съд се посочват единствено „съдилищата на Нидерландия“ или „съдилищата на щата Ню Джърси“ — няма причина да не се прилагат обичайните правила относно вътрешното разпределяне на компетентността¹⁷⁴.

140. **Определен съд.** Националните правила относно вътрешното разпределяне на компетентността ще се прилагат дори ако страните посочат определен съд — например Федералния районен съд за южния район на Ню Йорк¹⁷⁵ или районния съд на Токио. Това обаче е обвързано с последното изречение в буква б), която се прилага, когато съдът има право на преценка дали трябва да прехвърли делото или не¹⁷⁶. Тази разпоредба задължава избрания съд да вземе надлежно предвид избора на страните: когато те са избрали определен съд, съдът не трябва да отменя техния избор с лека ръка¹⁷⁷.

Член 6 **Задължения на съд, който не е избран**

141. Член 6 съдържа втората от основните разпоредби на Конвенцията. Подобно на други разпоредби, тя се прилага само когато споразумението е за избор на съд с изключителна компетентност и само ако избраният съд е в договаряща държава¹⁷⁸. Разпоредбата е насочена към съдилища в договарящи държави, различни от държавата на избрания съд, и ги задължава (освен в определени конкретни обстоятелства) да не разглеждат спора, т.е. да спрат или прекратят производството, дори когато са компетентни съгласно националното право. Това

¹⁶⁹ За подробно обсъждане на федералната и щатската компетентност в Австралия, Канада и Съединените американски щати, вж. A. Schulz, „Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems“, предварителен документ № 23 от октомври 2003 г.

¹⁷⁰ Точки 88—92.

¹⁷¹ Вж. член 2, параграф 6.

¹⁷² Вж. например член 2, параграф 6.

¹⁷³ Естествено, член 5, параграф 3, буква б) се прилага и при прехвърляне на дело от съд, заседаващ на едно място, към същия съд, заседаващ на друго място. Такъв случай може да възникне в някои държави, например Канада и Австралия.

¹⁷⁴ За действието, което оказва споразумение за избор на съд с изключителна компетентност върху прехвърлянето на дело от щатски към федерален съд, когато страните по спора подлежат на различни юрисдикции, в съответствие с правото на Съединените щати преди влизането в сила на Конвенцията, вж. *Dixon/ TSE*

International Inc., 330 F. 3d 396 (5th Cir. 2003); *Roberts & Schaefer Co./ Merit Contracting, Inc.*, 99 F. 3d 248 (7th Cir. 1996).

¹⁷⁵ Вж. по-горе точка 136.

¹⁷⁶ Както се използва в член 5, параграф 3 и член 8, параграф 5, „прехвърляне“ има общо значение: то не отразява терминологията, която се използва в която и да е национална правна система. То се прилага, когато дело пред един съд се прехвърля в друг съд. Това може да настъпи вследствие на постановление на съда, който е сезиран пръв (например „прехвърляне“ съгласно терминологията на федералното производство в Съединените щати) или вследствие на постановление на съда, към който се прехвърля делото (например „предаване“ съгласно терминологията на федералното производство в Съединените щати).

¹⁷⁷ По-долу е разгледан ефектът от прехвърлянето върху прилагането на членове 6 и 8; вж. точки 156—158 и 175—181 по-долу.

¹⁷⁸ То следва от определеното на „споразумение за избор на съд с изключителна компетентност“ в член 3, буква а).

задължение е от решаващо значение за зачитането на изключителния характер на споразумението за избор на съд.

142. Член 6 се прилага само когато страните по производството са обвързани от споразумението за избор на съд. Обикновено те трябва да бъдат страни по споразумението, но както видяхме по-горе¹⁷⁹, съществуват обстоятелства, при които лице, което не е страна по споразумението, все пак ще бъде обвързан от него.

143. Следният пример¹⁸⁰ показва как Конвенцията може да се прилага при дела с множество страни. Нека приемем, че А, който пребивава в Германия, продаде стоки на Б, който пребивава в Квебек (Канада). Договорът съдържа клауза за избор на съд в полза на съдилищата на Германия. Стоките са доставени в Квебек и Б ги продава на В, който също пребивава в Квебек. Договорът между Б и В не съдържа клауза за избор на съд. Ако В заяви, че стоките са дефектни, той може да съди Б в Квебек. Той също така може да съди А (за непозволено увреждане) в Квебек (ако съдилищата на Квебек са компетентни съгласно националното право), тъй като споразумението за избор на съд не е обвързващо за А и В. Ако обаче В съди само Б в Квебек и Б пожелае да присъедини А като трета страна, Б няма да може да направи това: споразумението за избор на съд е обвързващо за А и Б. Съгласно член 6 от Конвенцията съдът в Квебек ще бъде длъжен да спре или прекрати производството, което Б е завел срещу А¹⁸¹. По този начин Конвенцията ще има предимство пред разпоредбите на националното право, които в отсъствие на Конвенцията евентуално могат да позволят присъединяването на А в Квебек или да предоставят на съда изключителна компетентност по иска срещу А.

144. Съгласно член 6 съдът е длъжен да спре или прекрати „производството на основание липса на компетентност, ако бъде сезиран по спор, спрямо който се прилага споразумение за избор на съд с изключителна компетентност“. За да определи дали спрямо производството се прилага такова споразумение, съдът трябва да тълкува споразумението. Съгласно член 3, буква а) от Конвенцията споразумението се прилага по отношение на споровете, „които са възникнали или могат да възникнат във връзка с определено правоотношение“. При тълкуването на споразумението съдът трябва да определи какво е правоотношението и към какви спорове се прилага споразумението. Той трябва да определи например дали клауза за избор на съд в споразумение за заем се прилага към иск за непозволено увреждане, предявен от заемополучателя срещу заемотателя за това, че последният предполагаемо злоупотребява при изпълнението на споразумението.

¹⁷⁹ Точка 97.

¹⁸⁰ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

¹⁸¹ Вж. Протокол № 2 от двадесетата сесия, комисия II, точки 11 и 12.

145. Ако производството е обхванато от споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, съдът трябва да спре или прекрати производството, освен ако не се прилага едно от изключенията.

146. **Пет изключения.** В член 6 се определят пет изключения от правилото, че производството трябва да се спре или прекрати. Когато се прилага едно от изключенията, се отменя забраната за разглеждане на спора. В такъв случай Конвенцията не препятства съда да упражни компетентността си, както може да го направи съгласно своето право. С член 6 обаче не се поражда основание за компетентност въз основа на Конвенцията и от сезирания съд не се *изисква* да упражни компетентност, която съществува съгласно неговото право: дали съдът е компетентен¹⁸² и дали може да упражни тази компетентност се определя съгласно правото на сезирания съд¹⁸³.

147. Член 6, букви а) и б) отговарят на разпоредбата за нищожност в член II, параграф 3 от *Конвенцията за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения*, съставена през 1958 г. в Ню Йорк, докато букви г) и д) обхващат същото основание като „загубил сила или не може да бъде приложен“ в същата разпоредба от Конвенцията от Ню Йорк. Член 6, буква в) е необходима, тъй като съгласно Конвенцията съдът, който е сезиран, но не е бил избран, обикновено няма да може да приложи своето право, за да определи действителността на споразумението за избор на съд; поради това трябва да се предвиди изключение за случаите, в които придаването на правно действие на споразумението би довело до очевидна несправедливост или очевидно би противоречало на обществения ред на държавата на сезирания съд. Тези изключения могат да изглеждат по-сложни от изключенията в Конвенцията от Ню Йорк, но при по-задълбочен преглед става ясно, че те са сходни и не по-широкообхватни от тези в Конвенцията от Ню Йорк. Такова беше и ясното намерение на дипломатическата сесия. Привидната сложност на разпоредбите се дължи на факта, че дипломатическата сесия целеше да постигне по-голяма яснота и прецизност в сравнение с доста пестеливите разпоредби на член II, параграф 3 от Конвенцията от Ню Йорк. Независимо от това съдебната практика съгласно Конвенцията от Ню Йорк може да осигури ценни насоки за тълкуването на Конвенцията.

148. Първите две изключения — в букви а) и б) — са доста стандартни, но идеята на третото и четвъртото — в букви в) и г) — е да се прилагат само при изключителни обстоятелства. Ако последните две изключения се прилагат твърде широко, това би подронило целта на Конвенцията като цяло.

149. **Първото изключение: нищожност.** Първото изключение се прилага, когато споразумението е

¹⁸² Ако съдът така или иначе не е компетентен съгласно своето право, той не е длъжен да проучва дали се прилага някое от изключенията съгласно член 6.

¹⁸³ Например прилагането от съда право може да не позволява той да упражни компетентността си поради правилото *lis pendens*.

нищожно съгласно каквото и да е основание, включително липса на правоспособност съгласно правото на държавата на избрания съд¹⁸⁴. Тази разпоредба е противоположна на разпоредбата в член 5, параграф 1¹⁸⁵. При все това, докато съгласно член 5, параграф 1 сезираният съд ще бъде избраният съд съгласно споразумението на страните и ще прилага своето право, съгласно член 6, буква а) сезираният съд (който обаче не е избран) няма да прилага своето право¹⁸⁶. Тази разпоредба се различава от Конвенцията от Ню Йорк от 1958 г., в която не се посочва кое право трябва да се приложи, за да се определи действителността на арбитражно споразумение¹⁸⁷. Като определя приложимото право, член 6, буква а) от Конвенцията спомага да се гарантира последователност в решенията на сезирания съд и избрания съд по действителността на споразумението за избор на съд.

150. Второто изключение: липса на правоспособност. Второто изключение се прилага, когато една от страните е била неспособна да сключи споразумението съгласно правото на държавата на сезирания съд¹⁸⁸. И в този случай „право“ включва правилата за избор на съд на тази държава¹⁸⁹. Когато се определя дали споразумението за избор на съд е нищожно, правото на избрания съд трябва да се прилага от съдилищата във всички договарящи държави съгласно членове 5, 6 и 9. По отношение на правоспособността обаче беше заключено, че е твърде амбициозно да се определя общо правило за избор на съд за всички договарящи държави; поради това съгласно член 6, буква б) сезираният съд ще прилага към въпроса за правоспособността и правото, посочено в неговите собствени правила за избор на съд¹⁹⁰. Тъй като липсата на правоспособност ще доведе и до нищожност на споразумението с оглед на член 6, буква а), това означава, че правоспособността се определя *както* от правото на избрания съд, *така и* от правото на сезирания съд¹⁹¹. Ако страната е била неспособна да сключи споразумението съгласно едно от тези две права, сезираният съд няма да е длъжен да спре или прекрати производството.

151. Третото изключение (първа част): очевидна несправедливост. Третото изключение се прилага, когато придаването на правно действие на споразумението би довело до „очевидна несправедливост“ или „очевидно би противоречало на общественния ред на държавата на сезирания съд“. В някои правни системи се счита, че първият израз се обхваща от втория. Юристите от тези системи считат за очевидно, че споразумение, което би довело до очевидна несправедливост, по подразбиране би

противоречало на общественния ред. В такива правни системи първият израз може да е ненужен. В други правни системи обаче концепцията за общественния ред е свързана с обществените интереси — интересите на обществеността като цяло — а не с интересите на конкретно лице, включително страна. Двата израза са необходими именно поради тази причина.

152. Изразът „очевидна несправедливост“ може да обхване изключителните случаи, в които делото в чуждестранната държава няма да е справедливо за една от страните, евентуално поради предубеждение или корупция, или в случаи, в които са налице други конкретни причини за тази страна, които не й позволяват да заведе или да се защити по дело в избрания съд. Той може да е свързан и с конкретните обстоятелства, при които е сключено споразумението — например ако то е резултат на измама. Целта е стандартът да бъде завишен: разпоредбата не позволява на съда да не вземе под внимание споразумение за избор на съд само защото то не е обвързващо съгласно националното право.

153. Третото изключение (втора част): обществен ред. Целта е с израза „очевидно би противоречало на общественния ред на държавата на сезирания съд“ да се определи завишен праг. Този израз е свързан с основните норми или принципи на тази държава; той не позволява на сезирания съд да разгледа спора само защото избраният съд може по технически причини да наруши задължително правило на държавата на сезирания съд¹⁹². Както и при очевидната несправедливост, целта е стандартът да бъде завишен: разпоредбата не позволява на съда да не вземе под внимание споразумение за избор на съд само защото то не е обвързващо съгласно националното право.

154. Четвъртото изключение: невъзможност за изпълнение. Четвъртото изключение се прилага, когато поради извънредни причини, които са извън контрола на страните, споразумението не може да бъде разумно изпълнено. Целта на това изключение е да се прилага към дела, в които е невъзможно да се образува производство пред избрания съд. Образуването на производство не трябва непременно да е абсолютно невъзможно, но ситуацията трябва да е извънредна. Един пример е когато в съответната държава се води война и съдилищата ѝ не работят. Друг пример е когато избраният съд вече не съществува или е бил променен толкова сериозно, че вече не може да се счита за същия съд. Това изключение може да се приеме като прилагане на принципа на обезсилване (или сходни принципи), съгласно които договорът отпада, ако поради неочаквана и съществена промяна в

¹⁸⁴ Следва да се напомни, че „правото на държавата на избрания съд“ включва правилата за избор на съд на тази държава.

¹⁸⁵ Обсъдено по-горе в точка 125 и следващите.

¹⁸⁶ Вж. бележка под линия 159 по-горе.

¹⁸⁷ Вж. член II, параграф 3.

¹⁸⁸ В член 6, буква б) и член 9, буква б) „страна“ означава една от първоначалните страни по споразумението за избор на съд, а не друго лице, което е страна по производство.

¹⁸⁹ Вж. точка 125 по-горе.

¹⁹⁰ В рамките на производства за признаване или изпълнение сезираният съд също така ще прилага своите собствени правила за

избор на съд, когато се произнася по въпроси, свързани с правоспособността, съгласно член 9, буква б): вж. по-долу точка 184.

¹⁹¹ Вж. Протокол № 8 от двадесетата сесия, комисия II, точки 50—59.

¹⁹² Тук „обществен ред“ включва международния обществен ред на съответната държава: вж. Протокол № 9 на специалната комисия по компетентността, признаването и изпълнението на чуждестранни съдебни решения по граждански и търговски дела (21—27 април 2004 г.) стр. 1—3.

обстоятелствата след сключването му той не може да бъде изпълнен¹⁹³.

155. Петото изключение: спорът не е разгледан. Петото изключение се прилага, когато избраният съд реши да не разглежда спора. Може да се приеме, че тази ситуация е обхваната от четвъртото изключение, но разликите са достатъчно големи и заслужават отделно разглеждане. Целта на изключението е да се избегне отказ от правосъдие: трябва да е възможно *някой* съд да разгледа спора.

156. Прехвърляне на делото. По-горе беше обяснено¹⁹⁴, че член 5 не засяга правилата относно вътрешното разпределяне на компетентността между съдилищата на договаряща държава. Следователно съгласно член 5, параграф 3, буква б) съдилищата на договаряща държава могат да прехвърлят делото от съда, пред който е било заведено, на друг съд в същата договаряща държава. Ако в споразумение за избор на съд се посочват общо съдилищата на въпросната държава (например „съдилищата на Швеция“), прехвърлянето на делото на друг съд в същата държава няма да доведе до последствия във връзка с член 6. Съдебното решение пак ще бъде постановено от избрания съд; така че член 6, буква д) няма да се прилага. От друга страна, ако в споразумението за избор на съд се посочва определен съд в тази държава (например „районният съд на Стокхолм“), прехвърлянето на делото на друг съд в същата държава ще задейства прилагането на член 6, буква д), тъй като избраният съд (районният съд на Стокхолм) ще реши да не разглежда спора.

157. Първи пример. Това разграничение ще стане по-ясно с помощта на два примера¹⁹⁵. В първия пример страните избират „съдилищата на Швеция“. Една от страните предявява иск пред районния съд на Стокхолм и този съд прехвърля делото към районния съд на Гьотеборг. Тъй като последният също е съд на Швеция, той се зачита като избран съд. В съответствие с това не може да се твърди, че избраният съд е решил да не разглежда спора. Член 6, буква д) не се прилага. Поради това, ако впоследствие една от страните предяви същия иск пред съд в Русия, руският съд ще бъде длъжен съгласно член 6 да спре или прекрати производството.

158. Втори пример. От друга страна, ако страните са избрали „районния съд на Стокхолм“ и при предявяването на иск пред този съд той го прехвърли на районния съд на Гьотеборг, това ще означава, че избраният съд е решил да не разглежда спора. Член 6, буква д) ще се прилага: районният съд на Гьотеборг не е избраният съд. Поради това, ако една от страните предяви иск в Русия, член 6 няма да препятства руския съд да разгледа спора¹⁹⁶.

159. Когато съдът, към който е прехвърлено делото, постанови съдебното решение, членове 8 и 9 определят дали това съдебно решение трябва да бъде признато и изпълнено в други договарящи държави. Когато по силата на член 8, параграф 5, второ изречение даден съд има право да откаже да признае или изпълни съдебното решение на съд, на който избраният съд е прехвърлил делото, член 6 няма да го препятства сам да разгледа спора, ако член 6, буква д) се прилага.

Член 7 Привременни и обезпечителни мерки

160. Член 7 гласи, че Конвенцията не урежда привременните и обезпечителните мерки. Тя нито изисква, нито препятства налагането, отказа за налагане или прекратяването на такива мерки от съд на договаряща държава и също така не засяга правото на дадена страна да поиска налагането на такива мерки. Разпоредбата е свързана най-вече с привременни (временни) мерки за обезпечаване на позицията на една от страните до постановяване на решението на избрания съд¹⁹⁷, но може да включва и мерки, наложени след постановяването на съдебното решение, ако тяхната цел е да улеснят неговото изпълнение. Разпореждане за замразяване на активите на ответника е един очевиден пример. Друг пример е налагането на привременни мерки, забраняващо на ответника да извърши действие, което предполагаемо ще представлява нарушение на правата на ищеца. Трети пример е разпореждане за събиране на доказателства, които да бъдат използвани в производството пред избрания съд. Всички тези мерки са предназначени да подкрепят споразумението за избор на съд чрез повишаване на неговата ефективност. По този начин те спомагат за постигане на целта на Конвенцията. Независимо от това те остават извън нейното приложно поле.

161. Съд, който разпорежда привременни и обезпечителни мерки, прави това съгласно своето право. Конвенцията не изисква налагането на мярката, но и не препятства съда да я разпорежи. Съдилищата в други договарящи държави не са длъжни да я признаят или изпълнят; Конвенцията обаче не ги препятства да го направят. Всичко зависи от националното право.

162. Естествено, съдът, посочен в споразумението за избор на съд, може да наложи всякакви привременни мерки, които счита за подходящи. Ако привременна мярка — например забрана — която е наложена от този съд, впоследствие стане постоянна, съгласно Конвенцията тя ще подлежи на изпълнение в други договарящи държави¹⁹⁸. Ако е само временна, тя няма да представлява „съдебно решение“ съгласно член 4, параграф 1¹⁹⁹. В такъв случай съдилищата в други договарящи държави могат да я изпълнят съгласно

¹⁹³ Съгласно германското право например изключението ще бъде обхванато от принципа за *Wegfall der Geschäftsgrundlage*.

¹⁹⁴ Вж. по-горе точка 139 и следващите.

¹⁹⁵ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

¹⁹⁶ Той може да постанови, че съгласно своето право е длъжен да откаже да упражни компетентността си (принципа на *lis pendens*).

¹⁹⁷ Мярката може да бъде наложена преди или след образуване на производство в избрания съд.

¹⁹⁸ Член 8.

¹⁹⁹ Вж. точка 116 по-горе.

своето национално право, но Конвенцията не ги задължава да го направят.

163. Ако след като избраният съд е постановил съдебно решение²⁰⁰ бъде образувано производство за признаване и изпълнение на това съдебно решение в договаряща държава, в която са били наложени привременни мерки, замолената държава ще бъде длъжна съгласно член 8 да отмени тези привременни мерки (ако продължават да бъдат в сила) до степента, в която са несъвместими със задълженията на замолената държава съгласно Конвенцията. Например ако съд, различен от избрания съд, разпреди замразяване на активи с цел обезпечение на претендирано от ищеца право, но избраният съд постанови, че ищецът няма такова право, разпоредилият замразяването съд трябва да го отмени, когато съдебното решение на избрания съд подлежи на признаване съгласно Конвенцията, и когато разпоредилият замразяването съд бъде замолен да признае съдебното решение.

Член 8 Признание и изпълнение

164. Член 8 съдържа третата от основните разпоредби на Конвенцията. Той гласи, че съдебно решение, постановено от съд на договаряща държава, посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, трябва да се признава и изпълнява в другите договарящи държави²⁰¹. Поради това първото и най-важно условие за признаването и изпълнението е наличието на споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, в което се посочва съд по произход, който трябва да се намира в договаряща държава²⁰². Не е необходимо съдът реално да определя своята компетентност на основата на споразумението. Член 8 също така обхваща ситуации, в които съдът по произход, макар и посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, определя своята отговорност на друга основа, например местоживеенето на ответника.

165. **Révision au fond.** Член 8, параграф 2 забранява преразглеждане на съдебното решение по същество (макар че позволява да бъде извършено такова ограничено преразглеждане, доколкото това е необходимо за прилагането на разпоредбите на глава III от Конвенцията). Това представлява стандартна разпоредба в конвенции от този вид. Без нея в някои държави може да се осъществява преразглеждане на чуждестранни съдебни решения от страна на сезирания съд, все едно че той е апелативен съд, сезиран с жалба от съда по произход.

²⁰⁰ Следва да се напомни, че съгласно член 4, параграф 1 от Конвенцията „съдебно решение“ означава решение по същество.

²⁰¹ При все това съгласно разбирането на дипломатическата сесия дадена договаряща държава не е длъжна да изпълнява съдебно решение за непарично обезщетение, ако това е невъзможно съгласно нейната правна система. Независимо от това тя следва да придаде на чуждестранното съдебно решение максималното правно действие, което е възможно съгласно националното законодателство. Вж. точка 89 по-горе.

166. **Фактически констатации.** Второто изречение от член 8, параграф 2 гласи, че сезираният съд е обвързан от фактическите констатации, въз основа на които съдът по произход е основал своята компетентност, освен ако решението не е постановено неприсъствено. В рамките на тази разпоредба „компетентност“ означава компетентност съгласно Конвенцията; поради това член 8, параграф 2 не се прилага, когато съдът по произход е основал своята компетентност на основание, различно от споразумението за избор на съд. От друга страна, когато съдът по произход е основал своята компетентност на споразумението за избор на съд, разпоредбата се прилага към фактически констатации, свързани с формалната или материалноправната действителност на споразумението, включително правоспособността на страните да го сключат. Следователно, когато сезираният съд прилага например член 8, параграф 1 и трябва да определи дали съдът по произход е „посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност“, той ще трябва да приеме фактическите констатации на съда по произход. Той обаче не е длъжен да приеме правната квалификация на тези факти от страна на съда по произход. Например, ако съдът по произход констатира, че споразумението за избор на съд е сключено с помощта на електронни средства, които отговарят на изискванията на член 3, буква в), подточка ii), сезираният съд е обвързан от констатацията, че споразумението е сключено с помощта на електронни средства. Независимо от това той може да постанови, че член 3, буква в), подточка ii) не е спазен, тъй като степента на достъпност не отговаря на изискванията на член 3, буква в), подточка ii). Същото правило се прилага и към въпроса за правоспособността съгласно член 9, буква б): сезираният съд ще бъде обвързан от фактическите констатации на съда по произход по този въпрос, но ще оцени тези факти съгласно своето право²⁰³.

167. Позицията е различна по отношение на основанията за отказ от признаване, определени в член 9, букви в), г) и д). Те не са свързани с компетентността съгласно Конвенцията, а с обществения ред и процесуалната справедливост. Следователно сезираният съд трябва да може сам да прецени, в съответствие с тези букви, дали ответникът е бил уведомен; дали е налице измама; или дали процесът е бил справедлив: констатация от съдията от съда по произход, че не е взел подкуп, например не може да обвързва сезирания съд²⁰⁴.

168. Това важи и по отношение на процесуалната справедливост съгласно буква д). Нека приемем, че ответникът възрази срещу признаването и

²⁰² Позицията по отношение на ситуацията, при която избраният съд прехвърля делото на друг съд в същата договаряща държава, е разгледана в член 8, параграф 5.

²⁰³ Когато прилага член 9, буква а) обаче, сезираният съд не само ще бъде обвързан от фактическите констатации съгласно член 8, параграф 2, но и от (положителната) правна квалификация на съда по произход по отношение на действителността на споразумението за избор на съд, вж. по-долу точка 182.

²⁰⁴ Същото се прилага към констатация от апелативен съд, че съдията от първоинстанционния съд не е обвинен в корупция.

изпълнението на съдебното решение на основание, че производството е несъвместимо с основните принципи на процесуална справедливост на замолената държава. Той твърди, че не е бил в състояние да отиде до държавата по произход и да се защити по делото, тъй като е щял да бъде изложен на опасност от лишаване от свобода по политически причини. Констатацията на съда по произход, че това не е вярно, не може да обвързва сезирания съд. Когато става въпрос за процесуална справедливост, сезираният съд трябва да може сам да прецени фактите.

169. Резултатът е следният: решения по същество на съда по произход не могат да се преразглеждат от сезирания съд, независимо дали се отнасят за фактически или правни въпроси; решения на съда по произход относно действителността и приложното поле на споразумението за избор на съд не могат да се преразглеждат, доколкото се отнасят за фактически въпроси²⁰⁵; решения на съда по произход относно основанията за отказ съгласно букви в), з) и д) не обвързват сезирания съд, независимо дали се отнасят за фактически или правни въпроси.

170. **„Признаване“ и „изпълнение“.** Член 8, параграф 3 гласи, че съдебно решение се признава, единствено ако то поражда действие в държавата по произход и се изпълнява, единствено ако подлежи на изпълнение в държавата по произход. Това повдига въпроса за разграничението между признаване и изпълнение. „Признаване“ означава, че сезираният съд придава правно действие на определянето на законните права и задължения, посочени от съда по произход. Например, ако съдът по произход постанови, че ищецът е имал или не е имал определено право, сезираният съд приема, че това е така²⁰⁶. „Изпълнение“ означава прилагане на правните процедури на сезирания съд с цел да се гарантира, че ответникът се подчинява на съдебното решение, постановено от съда по произход. Следователно, ако съдът по произход постанови, че ответникът трябва да заплати 1000 EUR на ищеца, сезираният съд ще гарантира, че парите се предават на ищеца. Тъй като това би било незащитимо от правна гледна точка, ако ответникът не дължеше 1000 EUR на ищеца, решението за изпълнение на съдебното решение логично трябва да се предхожда или придружава от

признаване на съдебното решение. От друга страна, признаването не трябва непременно да се придружава или следва от изпълнение. Например, ако съдът по произход постанови, че ответникът не дължи никакви пари на ищеца, сезираният съд може просто да признае тази констатация. Поради това, ако ищецът предяви отново същия иск срещу ответника пред сезирания съд, признаването на чуждестранното съдебно решение ще е достатъчно за прекратяване на делото.

171. В контекста на това разграничение е лесно да се разбере защо член 8, параграф 3 гласи, че съдебното решение ще се признава единствено ако поражда действие в държавата по произход. Пораждането на действие означава, че то е правно валидно и приложимо. Ако не поражда действие, то няма да представлява надлежно определяне на правата и задълженията на страните. Следователно, ако не поражда действие в държавата по произход, то не би трябвало да се признава съгласно Конвенцията в която и да е друга договаряща държава. Освен това, ако съдебното решение спре да поражда действие в държавата по произход, съгласно Конвенцията то не би трябвало да се признава впоследствие в която и да е друга договаряща държава²⁰⁷.

172. По подобен начин, ако съдебното решение не подлежи на изпълнение в държавата по произход, то не би трябвало да подлежи на изпълнение където и да е другаде съгласно Конвенцията. Разбира се, възможно е съдебното решение да поражда действие в държавата по произход, без да подлежи на изпълнение в нея. Изпълняемостта може да бъде спряна поради обжалване (автоматично или по разпореждане на съда). В такъв случай не е възможно изпълнение в други договарящи държави до решаване на спора в държавата по произход. Освен това, ако съдебното решение спре да подлежи на изпълнение в държавата по произход, съгласно Конвенцията то не би трябвало да подлежи на изпълнение впоследствие където и да е другаде²⁰⁸.

173. **Съдебни решения, подлежащи на преразглеждане.** В член 8, параграф 4 се предвижда, че признаването или изпълнението може да бъдат отложени или отказани, ако съдебното решение се обжалва в държавата по произход или ако срокът за обжалване по общия ред²⁰⁹ не е изтекъл²¹⁰. Това

²⁰⁵ Когато прилага член 9, буква а) обаче, сезираният съд не само ще бъде обвързан от фактическите констатации съгласно член 8, параграф 2, но и от (положителната) правна квалификация на съда по произход по отношение на действителността на споразумението за избор на съд, вж. по-долу точка 182.

²⁰⁶ Ако съдът по произход постанови установително решение относно наличието или липсата на определено правоотношение между страните, сезираният съд приема, че в това съдебно решение се определят поставените пред него въпроси.

²⁰⁷ На деветнадесетата дипломатическа сесия, проведена през юни 2001 г., в член 25 от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. беше вмъкнат следният текст в квадратни скоби: „Съдебно решение, както е посочено в параграф 1, се признава от момента, в който и докато поражда действие в държавата по произход.“ Намерението на двадесетата дипломатическа сесия, проведена през юни 2005 г., е настоящият текст да има същото значение.

²⁰⁸ На деветнадесетата дипломатическа сесия, проведена през юни 2001 г., в член 25 от предварителния проект на конвенцията от

1999 г. беше вмъкнат следният текст в квадратни скоби: „Съдебно решение, както е посочено в предходните параграфи, подлежи на изпълнение от момента, в който и докато подлежи на изпълнение в държавата по произход.“ Намерението на двадесетата дипломатическа сесия, проведена през юни 2005 г., е настоящият текст да има същото значение.

²⁰⁹ „Обжалване по общия ред“ е концепция, която не се употребява в повечето системи на общото право. То обхваща всички форми на обжалване по общия ред. За дискусия вж. доклада на Peter Schlosser относно *Конвенцията от 9 октомври 1978 г. относно присъединяването на Кралство Дания, на Ирландия и на Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право* (ОВ С 59, 1979 г., стр. 71, точки 195—204).

²¹⁰ В рамките на дела относно изпълнение това правило ще се прилага само ако изпълнението на съдебното решение не е било спряно в държавата по произход поради обжалване. Ако

означава, че сезираният съд може да отложи или да окаже да признае или изпълни съдебното решение ако и докато то може да бъде отменено или изменено от друг съд в държавата по произход. Той обаче не е длъжен да направи това²¹¹. Някои съдилища могат да предпочетат да изпълнят съдебното решение²¹². Ако впоследствие то бъде отменено в държавата по произход, сезираният съд ще отмени изпълнението. Вискателят в изпълнителното производство може да е длъжен да предостави обезпечение, за да се гарантира, че не е нарушено правото на длъжника, срещу когото е произнесено съдебно решение, да предяви насрещен иск.

174. Член 8, параграф 4 дава на сезирания съд възможност да спре процеса по изпълнение или да откаже да изпълни съдебното решение. По-нататък в този член обаче се посочва, че ако сезираният съд избере втория вариант, това няма да попречи да се предяви нов иск за изпълнение след като бъде изяснена ситуацията в държавата по произход. Следователно в този член отказ означава прекратяване на производството при запазване за ищеца на правото да предяви повторен иск на същото основание.

175. **Прехвърлени производства.** В член 8, параграф 1 се предвижда, че съдебното решение трябва да бъде постановено от съд, посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност. Следва да се напомним, че член 5, параграф 3, буква б) позволява прехвърляне на делото от съда, пред който е предявен искът, на друг съд в същата договаряща държава. Както беше обяснено по-горе²¹³, това не поражда проблем, ако в споразумението за избор на съд са посочени съдилищата на договаряща държава като цяло (например „съдилищата на Швеция“). Ако обаче е посочен определен съд (например „районният съд на Стокхолм“) и този съд прехвърли делото на друг съд (например на районния съд на Гьотеборг), съдебното решение на последния няма да се счита за съдебно решение, постановено от посочения съд: то не изпълнява условията на член 8, параграф 1.

176. В член 8, параграф 5 обаче се предвижда, че член 8 се прилага и по отношение на съдебно решение,

изпълнението е било спряно, се прилага правилото в член 8, параграф 3: вж. точка 171 по-горе. По отношение на признаването вж. точка 171 по-горе.

²¹¹ Това се указва от използването на думата „може“ вместо „ще“ в член 8, параграф 4. В някои правни системи това е достатъчно, за да се позволи на съдилищата да упражняват своето право на преценка дали да отложат или откажат да признаят съдебно решение. В останалите правни системи може да бъдат приети законодателни разпоредби, които да позволят на съдилищата да упражняват своето право на преценка в това отношение. Правото на преценка, което се позволява съгласно член 8, параграф 4, също така може да се упражнява от законодателя, в който случай в самото законодателство ще се посочва дали и при какви обстоятелства съдилищата следва да отлагат или отказват да признаят съдебно решение.

²¹² Това предполага, че съдебното решение продължава да бъде изпълняемо в държавата по произход.

²¹³ Точки 156—158.

²¹⁴ Както се използва в членове 5 и 8, „прехвърляне“ е термин с общо значение и не е свързан с терминологията на която и да е национална правна система. То се прилага, когато дело пред един съд се прехвърля на друг съд. Това може да настъпи вследствие на постановление на съда, който е сезиран пръв (например

постановено от съд на договаряща държава в съответствие с прехвърляне²¹⁴ на делото, което се позволява съгласно член 5, параграф 3. По този начин се разширява прилагането на член 8, така че да обхване такива дела. По-нататък в член 8, параграф 5 обаче се посочва, че когато избраният съд има право на преценка дали да прехвърли делото на друг съд, може да бъде отказано признаването или изпълнението на съдебно решение срещу страна, която своевременно се е противопоставила на прехвърлянето в държавата по произход. Когато се прилага това условие, разширеното приложно поле на член 8 не важи.

177. Условието се прилага само когато избраният съд има право на преценка дали да прехвърли делото. В някои държави делото трябва да се прехвърли при определени обстоятелства и съответният съд няма право на преценка. Условието не се прилага по отношение на такива дела. В други държави обаче съдът, пред който е предявен искът, има право на преценка дали следва да прехвърли делото или не. Това често се прави за удобство на страните и свидетелите и в интерес на правосъдието²¹⁵. В такъв случай страните обикновено имат право да повдигнат възражение срещу прехвърлянето на делото и съдилищата на други договарящи държави не са длъжни да признаят или изпълнят съдебното решение срещу страна, която е внесла възражение в съответния срок²¹⁶. От друга страна, Конвенцията, естествено, не задължава други договарящи държави да откажат да признаят или да изпълнят съдебното решение.

178. **Първи пример.** Ищецът завежда дело в избрания съд и ответникът отправя искане за прехвърляне на делото на съд, който не е бил избран. Ищецът възражава, но прехвърлянето се осъществява. Съдът, на който е прехвърлено делото, отсъжда в полза на ответника и присъжда разноските да се платят от ищеца. Конвенцията не изисква това разпореждане да бъде признато или изпълнено срещу ищеца.

179. **Втори пример.** Ищецът завежда дело в избрания съд и ответникът отправя искане за прехвърляне на съд, който не е бил избран. Ищецът възражава, но прехвърлянето се осъществява. Съдът, на

„прехвърляне“ съгласно терминологията на федералното производство в Съединените щати) или вследствие на постановление на съда, на който се прехвърля делото (например „предаване“ съгласно терминологията на федералното производство в Съединените щати).

²¹⁵ Вж. например разпоредбата, с която се позволява прехвърляне на дело от един федерален районен съд на друг в Съединените щати: 28 Кодекс на Съединените щати, член 1404, буква а.

²¹⁶ Ако една от страните повдигне възражение, а другата — не, няма да е задължително съдебното решение да бъде признато и изпълнено срещу първата страна, но ще е задължително да бъде признато и изпълнено срещу втората. Така че всичко може да зависи от това дали възражението е подадено от спечелилата или загубилата делото страна. В рамките на дипломатическата сесия беше постигнато съгласие, че ако по силата на правото на някои държави действието на съдебното решение, което следва да се признае или изпълни, не може да бъде разделено на едно действие срещу страна А (страната, която повдига възражение срещу прехвърлянето и иска признаване и изпълнение) и едно действие срещу страна Б (страната, която не повдига възражение срещу прехвърлянето и срещу която се иска признаване и изпълнение), съдебното решение може да се признае или изпълни в своята цялост съгласно член 8, параграф 5.

който е прехвърлено делото, отсъжда в полза на ищеца и постановява обезщетяване на ищеца. Съдебното решение подлежи на признаване и изпълнение съгласно Конвенцията.

180. Трети пример. Ищецът завежда дело в избрания съд и съдът прехвърля делото по своя инициатива на съд, който не е бил избран. Ответникът повдига възражение, но ищецът не го прави. Съдът, на който е прехвърлено делото, отсъжда в полза на ищеца и постановява обезщетяване на ищеца. Конвенцията не изисква съдебното решение срещу ответника да бъде признато или изпълнено.

181. На последно място следва да се подчертае, че условието в член 8, параграф 5 се прилага само когато съдебното решение не е постановено от посочения съд. Ако съдът, на който е прехвърлено делото, също се счита за посочен съд — например когато в споразумението за избор на съд са посочени съдилищата на държавата по произход като цяло („съдилищата на Швеция“), без да се посочва определен съд — член 8, параграф 5 не се прилага: съдебното решение е постановено от посочения съд и случаят попада в приложното поле на член 8, параграф 1. В такъв случай съдебното решение няма как да не бъде признато или изпълнено на основание, че делото е било прехвърлено.

Член 9 Отказ за признаване или изпълнение

182. Седем изключения. Докато в член 8 се определят принципите за признаване и изпълнение, в член 9 се посочват изключенията от този член. Определят се седем изключения в букви а) — е)²¹⁷. Когато се прилагат тези изключения, Конвенцията не задължава сезирания съд да признае или изпълни съдебното решение, нито го пречатства да направи това²¹⁸.

183. Първото изключение: нищожност. Първите две изключения са същите като изключенията в член 6, букви а) и б). Буква а) гласи, че може да бъде отказано признаване или изпълнение, ако споразумението е нищожно на каквото и да е основание, включително

липса на правоспособност съгласно правото на държавата на избрания съд²¹⁹. При все това в него се добавя „освен ако избраният съд не е постановил, че споразумението е действително“, с което се посочва, че сезираният съд не може да замени своето решение с решението на избрания съд²²⁰. Целта на това допълнение е да се избегнат противоречащи си решения относно действителността на споразумението сред отделните договарящи държави: всички те са длъжни да прилагат правото на държавата на избрания съд и трябва да зачитат всяко решение по този въпрос от този съд.

184. Второто изключение: липса на правоспособност. Второто изключение, посочено в буква б), следва формулировката на член 6, буква б). Както в член 9, буква б), така и в член 6, буква б), правоспособността се определя от правото на сезирания съд (включително от неговите правила за избор на съд). В двата случая обаче съдът е различен: в член 6, буква б) това е съд, пред който се предявява иск, несъвместим със споразумението; в член 9, буква б) това е съд, сезиран с искане за признаване или изпълнение на съдебното решение на избрания съд. Както беше посочено по-горе, беше заключено, че е твърде амбициозно да се прави опит за унифициране на правилата относно правоспособността за избор на съд. Аргументът, изтъкнат в точка 150 по-горе, се прилага и тук: тъй като липсата на правоспособност също така води до нищожност на споразумението съгласно член 9, буква а), правоспособността се определя както от правото на избрания съд, така и от правото на сезирания съд: споразумението за избор на съд е нищожно, ако една от страните²²¹ е била неспособна съгласно което и да е от двете права²²².

185. Третото изключение: уведомяване. Третото изключение, описано в буква в), позволява да се откаже признаване, ако ответникът не е бил уведомен по надлежния ред²²³. Това включва две правила: първото, определено в буква в), подточка i), е свързано с интересите на ответника; второто, определено в буква в), подточка ii), е свързано с интересите на държавата на уведомяване²²⁴.

²¹⁷ За други изключения вж. член 8, параграф 5 и членове 10 и 11; вж. също така член 20.

²¹⁸ Това се указва от използването на думата „може“ вместо „ще“ в уводната част на член 9. В някои правни системи това е достатъчно, за да се позволи на съдилищата да упражняват своето право на преценка дали да откажат да признаят съдебно решение или не. В останалите случаи съответната държава може да приеме законодателни разпоредби, в които се определят правила дали и при какви обстоятелства следва да се признават и изпълняват такива съдебни решения — разбира се, в позволените граници съгласно член 9. При обсъждането на член 9 следва да се помни, че настоящият доклад е свързан единствено с признаване и изпълнение съгласно Конвенцията, а не с признаване или изпълнение съгласно националното право.

²¹⁹ Правото на държавата на избрания съд включва правилата за избор на съд на тази държава, вж. точка 125 по-горе.

²²⁰ Фактът, че съдът по произход е постановил съдебното решение, не означава непременно, че той счита споразумението за избор на съд за действително: неговата компетентност може да е била установена на друго основание, което се позволява от националното право.

²²¹ В член 6, буква б) и член 9, буква б) „страна“ означава една от първоначалните страни по споразумението за избор на съд, а не друго лице, което е страна по производството.

²²² Вж. Протокол № 8 от двадесетата сесия, комисия II, точки 50—59.

²²³ Концепцията за „уведомяване“, както се използва в член 9, буква в), е от общо, фактическо естество. То няма технически правен характер.

²²⁴ Член 9, буква в) се отнася само за въпроса дали сезираният съд може или не може да откаже да признае или изпълни съдебното решение. Съдът по произход ще следва своето процесуално право, включително международните конвенции за връчване на документи, които са в сила за въпросната държава и са приложими към фактите по делото. Тези правила, които е възможно да изискват връчването да бъде извършено в съответствие с правото на държавата, в която се осъществява, не се засягат от член 9, буква в). При все това сезираният съд не може да откаже да признае или изпълни съдебното решение на основание, че връчването не отговаря на правото на държавата, в която се осъществява, правото на държавата по произход или международните конвенции за връчване на документи, освен до ограничената степен, предвидена в член 9, буква в), подточка ii).

186. **Защита на ответника.** В буква *в*), подточка *і*) се определя едно изцяло фактическо обстоятелство²²⁵, с което се гарантира, че ответникът е бил уведомен по надлежния ред. В него се посочва, че сезираният съд може да откаже да признае или изпълни съдебното решение, ако документът за образуване на производството или равностоен документ, съдържащ основните елементи на иска, не е бил връчен на ответника в необходимия срок и по начин, който би му позволил да организира своята защита. При все това, тъй като клаузата в член 9, буква *в*), подточка *і*) започва с „освен ако“, това правило не се прилага, ако ответникът се е явил и е представил своята защита, без да оспорва уведомяването, дори ако не е разполагал с достатъчно време да организира своята защита по подходящ начин. Целта е ответникът да не представя на етапа на изпълнение възражения, които е могъл да представи в рамките на първоначалното производство. В такава ситуация очевидното средство за правна защита би било да поиска отлагане. Ако не направи това, той не следва да има право да представи отсъствието на правилно уведомяване като основание за отказ за признаване на съдебното решение²²⁶.

187. **Защита на държавата на уведомяване.** Много държави, включително основните държави, чиито системи са основани на общото право, не възразяват срещу връчването на чуждестранен иск на тяхната територия без участието на техните органи. За тях това е просто предаване на информация. Следователно, ако чуждестранен юрист желае да връчи чуждестранен иск в Англия, той може да отиде със самолет до Лондон, да вземе такси до дома на ответника, да почука на вратата и да му го връчи. По този начин няма да е направил нищо незаконно. Някои държави са на друго мнение. Те смятат връчването на иск за суверенно (официално) действие и считат, че суверенитетът им е нарушен, ако чуждестранен иск бъде връчен на тяхната територия без тяхно разрешение. Разрешението обикновено се предоставя чрез международно споразумение, в което се определя приложимата процедура²²⁷. Такива държави не биха желали да признаят чуждестранно съдебно решение, ако искът е бил връчен по начин, който считат за нарушение на техния суверенитет. Тази гледна точка се взема предвид в буква *в*), подточка *іі*), като се предвижда, че сезираният съд може да откаже да признае или изпълни съдебното решение, ако искът е бил връчен на ответника в замолената държава по начин, несъвместим с основните принципи за връчването на документи в тази държава. За разлика от други основания за отказ за признаване, буква *в*), подточка *іі*) се прилага само

към признаване или изпълнение в държавата, в която е извършено връчването.

188. **Четвъртото изключение: измама.** Четвъртото изключение, определено в буква *з*), се прилага, когато съдебното решение е постановено вследствие на измама, свързана с производството²²⁸. Измама означава умишлена непочтеност или умишлено нарушение. Примерите включват случаи, в които ищецът умишлено връчва или иска да бъде връчен иск на грешен адрес; ищецът умишлено дава на ответника невярна информация за времето и мястото на разглеждането на делото; или една от страните прави опит да подкупи съдия, член на жури или свидетел или умишлено да прикрие доказателство от решаващо значение.

189. **Петото изключение: обществен ред.** Петото изключение, определено в буква *д*), се прилага, когато признаването или изпълнението би било очевидно несъвместимо с обществения ред на замолената държава, по-специално в случаите, в които конкретното производство, по което е постановено съдебното решение, е несъвместимо с основните принципи на процесуална справедливост на тази държава. Целта на първата част от тази разпоредба е да се определи висок стандарт в съответствие с разпоредбите на член 6. Целта на втората част е да се обърне внимание на сериозни процесуални пропуски в конкретното разглеждано дело²²⁹.

190. Видно е, че последните три изключения се припокриват в значителна степен, тъй като всички те са свързани отчасти или изцяло с процесуалната справедливост. Така например ако поради измама от страна на ищеца искът не е бил връчен на ответника и той не е разбрал за производството, потенциално ще бъде приложимо всяко от изключенията, определени в букви *в*), *з*) и *д*). Причината да се наблегне на процесуалната справедливост е, че в някои държави основните принципи на процесуалната справедливост (известни и като спазване на законосъобразността, естествена справедливост или право на справедлив съдебен процес) са определени в конституцията²³⁰. В такива държави признаването на чуждестранно съдебно решение, постановено по производство, в чиито рамки е извършено основно нарушение на тези принципи, може да бъде счетено за противоконституционно.

191. **Шестото изключение: несъвместими съдебни решения.** Букви *е*) и *ж*) са свързани със ситуация, в която е налице противоречие между съдебното решение, чието признаване и изпълнение се иска

²²⁵ Вж. протокола от двадесетата сесия, комисия II: Протокол № 9, точка 98, Протокол № 11, точка 27 и Протокол № 24, точка 28.

²²⁶ Това правило не се прилага, ако уведомяването не може да се оспори в съда по произход.

²²⁷ *Хасгката конвенция от 15 ноември 1965 г. за връчване в чужбина на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела* представлява най-важният пример. Вж. също така Регламент (ЕО) № 1348/2000 на Съвета от 29 май 2000 г. за връчване на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела в държавите членки (ОВ L 160, 2000 г., стр. 37).

²²⁸ Измама по иска по същество може да бъде обхваната от свързаното с обществения ред изключение в член 9, буква *д*).

Конвенцията третира измамата, свързана с производството, като отделно основание за отказ за признаване, тъй като е възможно да съществуват правни системи, които да не позволяват позоваване на обществения ред при измама, свързана с производството.

²²⁹ Втората част не цели да ограничи първата: общественият ред, както се разбира в Конвенцията, не е ограничен до процесуални аспекти. Разглежданите въпроси обаче трябва да бъдат от решаващо значение за замолената държава.

²³⁰ За Европа вж. член 6 от Европейската конвенция за правата на човека; за Съединените американски щати вж. петата и четиринадесетата поправка към Конституцията на Съединените щати. Много други държави са приели подобни разпоредби.

съгласно Конвенцията, и друго съдебно решение, постановено между същите страни. Тези букви се прилагат, когато двете съдебни решения са несъвместими. При все това съществува разлика в начина, по който се прилагат букви е) и ж).

192. Буква е) се отнася за случай, в който несъвместимото съдебно решение е постановено от съд в замолената държава. В тази ситуация съдебното решение има предимство, независимо дали е постановено първо или не: сезираният съд има право да даде предимство на съдебно решение от съд от неговата държава, дори ако това съдебно решение е постановено след съдебното решение съгласно споразумението за избор на съд. За да се прилага тази разпоредба, страните трябва да бъдат същите, но не е необходимо предметът да бъде същият.

193. Буква ж) се отнася за ситуация, в която и двете съдебни решения са постановени от чуждестранни съдилища. В този случай може да се откаже признаване и изпълнение на съдебното решение, постановено съгласно споразумението за избор на съд, само ако са изпълнени следните изисквания: първо, съдебното решение съгласно споразумението за избор на съд трябва да е постановено след несъвместимото съдебно решение; второ, страните трябва да бъдат същите²³¹; трето, предметът трябва да бъде същият; и четвърто, противоречащото съдебно решение трябва да отговаря на условията, необходими за неговото признаване в замолената държава.

Член 10 Предварителни въпроси

194. **Принцип на Estoppel и чуждестранни съдебни решения.** Съдилищата често трябва да се произнесат по различни фактически или правни въпроси под формата на предварителни въпроси преди да се произнесат по иска на ищеца. Например при иск съгласно споразумение за лицензиране на патент може да се наложи съдът да се произнесе по действителността на патента. Това представлява преюдициално заключение. То проправя пътя за окончателното съдебно решение дали ответникът трябва или не трябва да плати обезщетение на ищеца. Ясно е, че сезираният съд трябва да признае това окончателно съдебно решение и, ако бъде разпоредено заплащането на парична сума (например лицензионна такса или обезщетение), да изпълни решението (доколкото то е постановено съгласно споразумение за избор на съд, обхванато от Конвенцията); но длъжен ли е съгласно Конвенцията да признае преюдициалното заключение?

195. В държавите, чиито системи са основани на римското право, съдебното решение обикновено поражда действие само по отношение на

окончателното разпореждане — т. нар. *dispositif* във Франция и равностойните му документи в други правни системи, например *Tenor* или *Spruch* в Германия и Австрия. От друга страна, в системите по общото право съществува принцип, известен като недопускане на възражение, противоречащо на предишно изявление (issue estoppel)²³², обстоятелство, установено по предходно дело (collateral estoppel), или преюдиция (issue preclusion)²³³, съгласно който при определени обстоятелства съдът е длъжен да признае преюдициални заключения, постановени по предходно съдебно решение. Принципът може да се прилага както когато първоначалното съдебно решение е постановено от съд в същата държава членка, така и когато то е постановено от съд в друга държава²³⁴. Конвенцията обаче в никакъв случай не изисква признаването или изпълнението на такива актове, въпреки че не пречи договарящите държави да ги признават съгласно своето право.

196. **Преюдициални заключения.** Член 10 е свързан с въпроси, решени под формата на предварителни въпроси²³⁵. Първият параграф гласи, че когато даден въпрос, посочен в член 2, параграф 2 или член 21, се поставя като предварителен въпрос, постановеният по този въпрос акт не се признава или изпълнява съгласно настоящата Конвенция. С оглед на посоченото в предходния параграф тази разпоредба може да бъде ненужна; при актове по въпроси извън обхвата на Конвенцията обаче — по-специално действителността на определени права върху интелектуална собственост — въпросът е толкова важен, че беше сметнато за желателно да се включи изрична разпоредба. По този начин член 10, параграф 1 допълва член 2, параграф 3, в който се предвижда, че от Конвенцията не се изключват спорове само защото съдът постановява преюдициално заключение по изключен въпрос, който е поставен като предварителен въпрос.

197. **Съдебни решения, основани на предварителен въпрос.** Член 10, параграф 2 не се отнася за отказа за признаване на преюдициални заключения, а за отказа за признаване на определени съдебни решения или части от тях, които са основани на такива преюдициални заключения. Това, което се постига с тази разпоредба, е да се определи още едно основание за отказ за признаване в допълнение към посочените в член 9. Разпоредбата гласи, че може да бъде отказано признаване или изпълнение на съдебно решение, ако и доколкото това съдебно решение се основава на въпрос, изключен съгласно член 2, параграф 2²³⁶. Разбира се, това изключение следва да се използва само когато сезираният съд би се произнесъл по предварителния въпрос по различен начин. Дори с това ограничение изключението

²³¹ Това важи и за буква е). Изискването страните да бъдат същите се счита за изпълнено, ако страните, обвързани от съдебното решение, са същите, дори ако страните по производството са различни, например когато едното съдебно решение е срещу конкретно лице, а другото е срещу наследника на това лице.

²³² Терминология на Британия и Британската общност съгласно общото право.

²³³ Последните два израза са терминология на Съединените щати.

²³⁴ Относно последния вж. P. Barnett, *Res Judicata, Estoppel and Foreign Judgments*, Oxford University Press 2001.

²³⁵ За това какво се има предвид под предварителен въпрос вж. точки 194—195 по-горе; вж. също така бележка под линия 77 по-горе.

²³⁶ Относно позицията в ситуация, в която съдебното решение се основава на въпрос, изключен съгласно член 21, вж. член 10, параграф 4 и точка 202 по-долу.

изглежда широкообхватно; при все това в областта, в която е най-вероятно да се прилага — интелектуалната собственост — то подлежи на едно важно условие, определено в параграф 3.

198. Преюдициални заключения относно действителността на права върху интелектуална собственост. Без специалните правила в член 10, параграф 3, сам по себе си член 10, параграф 2 ще се прилага, когато съдебното решение на съда по произход се основава на преюдициално заключение относно действителността. При все това, след като заинтересованите страни в областта на интелектуалната собственост отправиха искане за максимална яснота и тъй като въпросът за несъвместимостта може да се определи ясно по отношение на интелектуалната собственост, дипломатическата сесия реши да разгледа този конкретен въпрос в отделна точка. В съответствие с това, когато съдебно решение е основано на преюдициално заключение относно действителността на право върху интелектуална собственост, различно от авторското право или сродните му права, прилагането на член 10, параграф 2 се ограничава допълнително от член 10, параграф 3. Освен основанията, посочени в членове 9 и 11, признаването или изпълнението на такова съдебно решение може да бъде отказано или отложено съгласно член 10, параграф 2 само когато са изпълнени условията на член 10, параграф 3.

199. Буква а). Съгласно член 10, параграф 3, буква а) признаването или изпълнението на съдебното решение може да бъде отказано ако и доколкото актът относно действителността на правото върху интелектуална собственост е несъвместим със съдебно решение (или решение на компетентен по този въпрос орган, например патентно ведомство), постановено в държавата, съобразно правото на която е възникнало правото на интелектуална собственост²³⁷. По този начин се признава предимството на съдилищата (или други органи) на тази държави, която може да бъде замолената държава или трета държава. Другите държави имат право да откажат да признаят или изпълнят съдебното решение съгласно член 10, параграф 2, само ако преюдициалното заключение на съда по произход противоречи на съдебно или друго решение на тази държава.

200. Начинът на действие на член 10, параграф 3, буква а) ще бъде разбран по-лесно, ако дадем пример²³⁸. Нека приемем, че А съди Б в държава Х, като целта му е Б да бъде задължен да плати лицензионно възнаграждение съгласно споразумение за лицензиране на патент, съдържащо клауза за избор на съд с изключителна компетентност, с която се

определя компетентност на съдилищата на държава Х. На свой ред Б претендира, че патентът е недействителен. Ако приемем, че А има право да поиска лицензионно възнаграждение само ако патентът е действителен, твърдението на Б ще бъде добра защита, ако може да го докаже; така съдът трябва да се произнесе по действителността на патента като предварителен въпрос. Нека приемем, че съдът го прави и постановява, че патентът е действителен. Той отсъжда в полза на А и му присъжда 1 млн. долара. След това А предявява иск съгласно Конвенцията за изпълнение на това съдебно решение в държава У. В този случай, ако имаше съдебно решение от държавата на регистрация на патента (която може да е държава У или трета държава Z), съгласно което патентът е недействителен, това съдебно решение би било в противоречие не със самото решение по делото съгласно Конвенцията — в което просто се заявява, че Б трябва да изплати на А 1 млн. долара — а с преюдициалното заключение, че патентът е действителен. Тъй като обаче това преюдициално заключение представлява логическото основание за съдебното решение, двете съдебни решения ще бъдат несъвместими, макар че несъвместимостта ще бъде от вторично естество. Целта на член 10, параграф 3 е да позволи на (но не и да задължи) съдилищата на държава У да откажат да признаят или изпълнят съдебното решение съгласно Конвенцията при тези обстоятелства.

201. Буква б). Съгласно член 10, параграф 3, буква б) признаването или изпълнението на съдебното решение може да бъде отложено²³⁹, когато в държавата, съобразно правото на която е породено правото на интелектуална собственост, има висящо производство относно действителността на това право върху интелектуална собственост²⁴⁰. Това дава право на сезирания съд да спре производството за признаване или изпълнение, за да изчака решението от производството по действителността. Ако съдебното решение относно действителността е съвместимо с това на съда по произход, признаването или изпълнението не може да бъде отказано съгласно член 10; ако е несъвместимо, тогава се прилага член 10, параграф 3, буква а).

202. Преюдициални заключения относно въпрос, изключен съгласно член 21. Параграф 4 е съвсем същият като параграф 2 с изключение на това, че той се отнася за съдебни решения, които са основани на преюдициално заключение относно въпрос, изключен по силата на декларация, която е направена от замолената държава съгласно член 21. Този параграф обаче не подлежи на условието, определено в параграф 3: няма специално правило по отношение на

²³⁷ В случай на регистрирано право това ще бъде държавата на регистрация или държавата, в която се счита, че е извършена регистрацията съгласно условията на международна конвенция.

²³⁸ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

²³⁹ Уводната част на член 10, параграф 3 се отнася както за отказ, така и за отлагане. Отказът нормално се прилага съгласно буква а), а

отлагането съгласно буква б). Дори съгласно буква б) обаче сезираният съд би могъл да прекрати производството, ако няма правомощие да го спре, при условие че вискателят в изпълнителното производство може да предяви нов иск след като бъде постановено решение относно действителността.

²⁴⁰ Новият иск може да бъде предявен или пред подходящия съд, или пред патентно ведомство или сходен орган.

преюдициалните заключения относно действителността на право върху интелектуална собственост.

Член 11 Обезщетения

203. Член 11 се отнася за обезщетенията. Той позволява на сезирания съд да откаже да признае или изпълни съдебно решение, ако и доколкото присъждането на обезщетение не обезщетява ищеца за действително претърпените щети или понесените болки и страдание. Съответната разпоредба в проекта на конвенцията от 2004 г. беше член 15, чийто текст е по-подробен и сложен²⁴¹. В рамките на дипломатическата сесия от 2005 г. беше постигнато съгласие тази разпоредба да бъде заличена и заменена с по-опростените разпоредби на член 11. По-долу са обяснени причините в изявлението, договорено от работната група, която изготви текста.

204. Член 11 се отнася за обезщетения с наказателен и назидателен характер. Тези две понятия означават едно и също нещо: те са свързани с обезщетения, чиято цел е да накажат ответника и да препятстват него и други лица от извършването на подобно действие в бъдеще. Те могат да бъдат противопоставени на компенсационните обезщетения, чиято цел да е обезщетят ищеца за претърпените щети, тоест, да го поставят в позицията, в която щеше да се намира, ако нарушението не беше извършено.

205. В рамките на дипломатическата сесия от 2005 г. членовете на работната група, която изготви член 11, беше договорено следното изявление, което беше прието на сесията²⁴²:

„а) Нека започнем с един основен и безспорен принцип: съдебните решения, с които се присъждат обезщетения, попадат в приложното поле на Конвенцията. Така съдебно решение, постановено от съд, който е посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, с което изцяло или отчасти се присъжда обезщетение на ищеца, ще бъде признато и изпълнено във всички договарящи държави съгласно Конвенцията. Сами по себе си съдебните решения не се различават от други решения, които попадат в приложното поле на Конвенцията, като член

8 се прилага без ограничения. Това означава както задължението за признаване и изпълнение, така и всички основания за отказ.

б) По време на преговорите стана ясно, че някои делегации възразяват срещу съдебни решения, с които се присъждат обезщетения, надхвърлящи значително действително претърпените от ищеца щети. Обезщетенията с наказателен или назидателен характер представляват важен пример. Някои делегации заключиха, че изключението за обществен ред в член 9, буква д) би могло да реши тези проблеми, докато други ясно заявиха, че това е невъзможно съгласно ограничената им концепция за обществен ред. Поради това беше постигнато съгласие, че следва да бъде включено допълнително основание за отказ за решения във връзка с присъждане на обезщетения. Това е новият член 11. Както и при всички други основания за отказ, тази разпоредба следва да се тълкува и прилага по възможно най-ограничителен начин.

в) Член 11 се основава на *безспорната основна функция на обезщетенията*: те следва да обезщетяват за действително претърпени щети. Поради това новият член 11, параграф 1 гласи, че може да бъде отказано признаване или изпълнение на съдебно решение, ако и доколкото *обезщетението не обезщетява страната за действително претърпените щети или понесените болки и страдание*. Следва да се посочи, че английската дума „actual“ (действителен) има различно значение от френската дума „actuel“ (която не се използва във френския текст); така че са обхванати и бъдещи щети.

г) Това не означава, че сезираният съд има право да проучи дали би могъл да присъди обезщетение в същия размер или не. *Прагът е много по-висок*. Член 11 само прилага само когато от съдебното решение е очевидно, че присъденото обезщетение надхвърля действително претърпените щети или понесените болки и страдание. Това се прилага по-специално към обезщетения с наказателен или назидателен характер. Поради това тези видове обезщетения се посочват изрично. В изключителни случаи обезщетения, които съдът по произход окачествява като компенсационни, също

²⁴¹ Член 15 от проекта на конвенцията от 2004 г., посочен в точка 205 по-долу, гласи следното:

„Член 15 Обезщетения

1. Съдебно решение, с което се присъжда некомпенсационно обезщетение, включително обезщетение с наказателен или назидателен характер, се признава и изпълнява доколкото съд в замолената държава би могъл да присъди сходно или съпоставимо обезщетение. Никаква разпоредба на настоящия параграф не възпрепятства сезирания съд да признае и изпълни съдебното решение съгласно своето право за сума до пълния размер на обезщетението, присъдено от съда по произход.

2. а) Когато след производството, в което кредиторът е получил възможност да бъде изслушан, длъжникът убеди сезирания съд, че в конкретните обстоятелства, включително обстоятелствата налице в държавата по произход, е било присъдено необосновано голямо обезщетение, признаването и изпълнението може да

бъде ограничено до по-малка сума.

б) Сезираният съд в никакъв случай не признава или изпълнява съдебното решение за сума, по-малка от сумата, която би могла да бъде присъдена в замолената държава при същите обстоятелства, включително съществуващите обстоятелства в държавата по произход. 3. При прилагане на предходните параграфи сезираният съд отчита дали и доколко присъденото от съда по произход обезщетение за вреди покрива съдебните разходи.“

²⁴² Вж. Протокол № 19 от двадесетата сесия, комисия II, точки 13 и 14. Членовете на работната група бяха делегати и представители на: Австралия, Австрия, Германия, Европейската общност, Канада, Китай, Нова Зеландия, Обединеното кралство, Руската федерация, Съединените американски щати, Швейцария и Япония. Председател беше г-н Gottfried Musger (Австрия). В текста по-долу препратките към отделни членове (които поначало бяха основани на проекта на конвенцията от 2004 г.) бяха променени, така че да съответстват на номерацията в окончателния текст.

биха могли да попаднат в приложното поле на тази разпоредба.

д) В тази разпоредба като компенсация за действително претърпени щети или понесени болки и страдание се третират и обезщетения, присъдени въз основа на споразумение между страните (обезщетения за загуби и пропуснати ползи) или на нормативна разпоредба (законоустановени обезщетения). Що се отнася до такива обезщетения, сезираният съд може да откаже да признае и изпълни съдебното решение само ако и доколкото целта на тези обезщетения е да се накаже ответникът, а не да се направи справедливо изчисление на подходящия размер на компенсацията.

е) Би било неправилно да се иска от сезирания съд да прилага правото на държавата по произход или правото на замолената държава. Член 11 съдържа концепция за самостоятелност. Разбира се, именно *сезираният* съд *прилага* тази разпоредба, но нейното прилагане *не* води до просто прилагане на правото на замолената държава в областта на обезщетенията.

ж) Признаването и изпълнението може да бъде отказано само *доколкото* съдебното решение надхвърля действително претърпените щети или понесените болки и страдание. Възможно е за повечето делегации това така или иначе да е логично следствие от ограничената цел на тази разпоредба. При все това е от полза тя да бъде посочена изрично. По този начин се избягва евентуалното следване на подход от типа „всичко или нищо“, който се прилага от някои правни системи към изключението за обществения ред.

з) Както параграф 1, така и параграф 2 от стария член 15 съдържат изключително *прецизно разработени правила* за това каква част от присъдените от съда по произход обезщетения трябва да бъдат признати и изпълнени *във всеки случай*. Работната група заключи, че това може да бъде изтъкнато по грешен начин. В член 11 се предвижда преразглеждане единствено на въпроса дали със съдебното решение се присъжда обезщетение, което не обезщетява за действително претърпените щети; той не позволява друго преразглеждане на делото по същество. Като всички други основания за отказ, той се прилага само в извънредни случаи. Ако тези случаи подлежат на прекомерни разпоредби, това би им придало твърде голяма политическа тежест.

и) Член 11 не *задължава* съда да откаже да признае и изпълни съдебното решение. Това е очевидно от неговия текст — *съдът може да откаже* — и е съгласувано със съдържащия се в член 9 общ подход. Така разпоредбата по никакъв начин не ограничава признаването и изпълнението на решение за обезщетение съгласно националното право или други международни инструменти и позволява (но не изисква) признаване и изпълнение съгласно Конвенцията. И в този случай работната група

заключи, че приемането на изрична разпоредба би било прекомерно и би придало твърде голяма тежест на въпроса за обезщетенията.

й) Член 11, параграф 2 е старият член 15, параграф 3. Съгласно член 11, параграф 1 би могъл да се изтъкне доводът, че обезщетение, чиято цел е да покрие разходите по производството, не обезщетява за действително претърпените щети. Това, естествено, би било грешно в сравнителна перспектива. Независимо от това обаче е разумно този проблем да се посочи изрично в рамките на разпоредбата. Посочването му не съдържа строго правило; фактът, че обезщетението има за цел да покрие разходи и разноски, трябва само да се вземе предвид.

к) Да обобщим: новият член 11 е по-кратък от стария член 15, съгласуван е в по-голяма степен с изготвянето на Конвенцията като цяло и е насочен към реални въпроси, без да добавя сложни и прецизно разработени правила, които могат да се изтъкват погрешно. Поради това работната група предлага тази разпоредба да бъде приета.“

Член 12 Съдебни спогодби

206. В член 12 се предвижда, че спогодби, които по време на производството са одобрени от или сключени пред съд на договаряща държава, посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, и които подлежат на изпълнение по същия ред като съдебно решение в тази държава, трябва да се изпълняват в други договарящи държави по същия ред като съдебно решение²⁴³. Когато бъде образувано изпълнително производство, образувалото го лице трябва да представи необходимите документи, за да бъде установено, че съдебната спогодба подлежи на изпълнение в държавата по произход по същия ред като съдебно решение²⁴⁴.

207. Тази спогодба понякога се нарича „съдебна спогодба“ — превод на френския израз „*transaction judiciaire*“. Съдебните спогодби не са известни в системите на общото право в смисъла, в който терминът се използва в настоящия текст²⁴⁵. Във Франция и други държави, чиито системи са основани на римското право, това са сключени пред съдия договори, с които страните поставят край на спора, обикновено чрез взаимни отстъпки. Страните представят своето споразумение на съдията, който го отбелязва в официален документ. Такива споразумения обикновено пораждат някои или дори всички действия на окончателно съдебно решение. Съдебната спогодба се различава от нареждане, постановено по взаимно съгласие на страните (*consent order*) по смисъла на общото право (нареждане, което се издава от съда със съгласието на двете страни), тъй като нареждането по взаимно съгласие представлява съдебно решение и може да се признае и изпълни като

²⁴³ Съответстващата разпоредба в предварителния проект на конвенцията от 1999 г. е член 36. Коментарът се намира на стр. 116 и 117 от доклада на Nygh/Pocar. Вж. също така *Хагска конвенция от 1 февруари 1971 г. относно признаването и привеждането в*

изпълнение на чуждестранни решения в гражданските и търговски дела, член 19.

²⁴⁴ Член 13, параграф 1, буква д).

²⁴⁵ Както се използва в член 12, „спогодба“ не означава споразумение по смисъла на общото право.

такова съгласно член 8 от Конвенцията. От друга страна, съдебната спогодба се различава и от извънсъдебно споразумение, тъй като то се прави пред съдия, слага край на производството и обикновено подлежи на изпълнение по същия ред като съдебно решение. Поради тези причини в Конвенцията е включена специална разпоредба за съдебните спогодби.

208. В член 12 не се предвижда признаване на съдебни спогодби, а само тяхното изпълнение²⁴⁶. Значението на тази разпоредба се демонстрира най-добре чрез пример²⁴⁷. Нека приемем, че А и Б сключват договор с клауза за избор на съд с изключителна компетентност в полза на съдилищата на държава Х. Впоследствие А съди Б пред съд в тази държава за 1000 EUR — сума, която твърди, че е дължима съгласно договора. След това страните сключват съдебна спогодба, съгласно която Б се съгласява да заплати на А 800 EUR, като държава Х е държавата, в която това може да бъде направено.

209. Ако Б не плати, А може да предяви иск за изпълнение на спогодбата в държава У, друга договаряща държава. Това производство ще бъде обхванато от член 12 от Конвенцията. Нека обаче приемем, че Б заплати тази сума в съответствие със спогодбата, без да е необходимо изпълнително производство. Ако въпреки това А предяви нов иск за остатъка от 200 EUR пред съдилищата на държава У, Б не може да поиска от съда да признае спогодбата съгласно Конвенцията като процесуална защита срещу иска (което би направило иска недопустим в някои правни системи). В Конвенцията не се предвижда такъв вариант, най-вече тъй като ефектите от спогодбите се различават съществено в отделните правни системи. Конвенцията обаче не препяства даден съд да третира спогодбата като договорна защита срещу иска по същество.

Член 13 Документи, които трябва да бъдат представени

210. В член 13, параграф 1 се изброяват документите, които трябва да бъдат представени от страната, която иска да бъде признато или изпълнено съдебно решение съгласно Конвенцията²⁴⁸. Фактът, че признаването се посочва в уводната част на член 13, не означава, че трябва да бъде въведена специална процедура²⁴⁹. При все това дори в правни системи, в които не е въведена специална процедура, желаещата признаване страна трябва да представи документите, които се изискват съгласно член 13, ако другата страна оспори признаването на съдебното решение.

211. Член 13, параграф 1, буква а) изисква да бъде представено пълно и заверено копие от съдебното решение. Това означава цялото съдебно решение

(включително, по целесъобразност, мотивите на съда), а не само окончателното разпореждане (*dispositif*). Член 13, параграф 1, буква б) изисква да се представи споразумението за избор на съд с изключителна компетентност, заверено копие от него или друго доказателство за неговото съществуване. Изразът „или доказателство за неговото съществуване“ беше добавен най-вече във връзка със споразумения, сключени в електронна форма. При такива споразумения обикновено е невъзможно да се представи самото „споразумение“. Член 13, параграф 1, буква в) изисква документални доказателства, че ответникът е бил уведомен, но това се прилага само ако съдебното решение е постановено неприсъствено. В други случаи се приема, че ответникът е бил уведомен, освен ако той представи доказателства за противното. Последниците от непредставянето на изискваните документи се определят от правото на замолената държава. Следва обаче да се избягва прекомерен формализъм: ако длъжникът, срещу когото е произнесено съдебно решение, може да предяви насрещен иск, вискателят в изпълнителното производство следва да има право да отстрани пропуските.

212. В член 13, параграф 2 се предвижда, че сезираният съд може да изиска да бъдат представени допълнителни документи, доколкото това е необходимо, за да се провери дали са спазени условията на глава III. По този начин ясно се посочва, че списъкът в параграф 1 не е изчерпателен. Следва обаче да се избягва ненужна тежест за страните.

213. Член 13, параграф 3 позволява на лице, което желае признаване или изпълнение на съдебно решение съгласно Конвенцията, да използва формуляра, препоръчан и публикуван от Хагската конференция по международно частно право. Формулярът е посочен в приложение към Конвенцията. Той може да бъде променен от специална комисия към Хагската конференция²⁵⁰. Използването на формуляра не е задължително. Сезираният съд може да разчита на съдържащата се във формуляра информация, ако не бъдат повдигнати възражения. Но дори и да не бъдат повдигнати възражения, информацията не е от решаващо значение: сезираният съд може да се произнесе по спора в контекста на всички представени доказателства.

214. В член 13, параграф 4 се предвижда, че ако посочените в член 13 документи не са съставени на официалния език на държавата, до която е отправена молбата, те трябва да се придружават от легализиран превод на официалния език, освен ако правото на замолената държава не предвижда друго. Следователно държавите могат да предвидят в своите подзаконови разпоредби или в процесуалното право,

²⁴⁶ По отношение на разликата между признаване и изпълнение вж. точка 170 по-горе.

²⁴⁷ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

²⁴⁸ Тази разпоредба е сходна с член 29, параграф 1, букви а)–в) от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. Коментарът по него се намира на стр. 109 и 110 от доклада на Nygh/Pocar.

²⁴⁹ Вж. точка 215 по-долу.

²⁵⁰ Вж. също така член 24 и коментарите в точка 257 по-долу.

че изобщо не е необходим превод или че е достатъчен неофициален превод, дори да не е легализиран.

Член 14 Процедура²⁵¹

215. В член 14 се предвижда, че процедурата за признаване, декларацията за изпълняемост или регистрацията за изпълнение, както и изпълнението на съдебното решение, се уреждат от законодателството на замолената държава, освен ако Конвенцията не предвижда друго²⁵². Когато правото на замолената държава не съдържа разпоредба за специална процедура за признаването (различно от изпълнението) на чуждестранно съдебно решение, решението ще бъде признато автоматично по уреден от закона ред въз основа на член 8 от Конвенцията. Разбира се, националното процесуално право не покрива основанията за отказ за признаване или изпълнение. Те се уреждат изключително от Конвенцията: вж. член 8, параграф 1 (второ изречение).

216. Във всички производства, обхванати от член 14, сезираният съд трябва да действа без забавяне. Това означава, че съдът трябва да използва най-бързата процедура, до която може да прибегне. Договарящите държави следва да проучат какви разпоредби могат да се предвидят, за да се гарантира избягване на ненужно забавяне.

Член 15 Делимост

217. В член 15 се предвижда признаване или изпълнение на обособяема част от съдебно решение, когато се иска признаването или изпълнението на тази част или когато само част от съдебното решение може да бъде призната или изпълнена съгласно Конвенцията²⁵³. Например, ако присъждането на обезщетение с наказателен характер не бъде изпълнено на основание член 11, остатъкът от присъдената сума трябва да бъде изплатен, ако отговаря на изискванията на член 8. За да бъде обособяема, въпросната част трябва да може да бъде самостоятелна: това обикновено зависи от факта дали изпълнението само на тази част от съдебното решение би променило съществено задълженията на страните²⁵⁴. Доколкото това зависи от правна норма, трябва да се прилага правото на сезирания съд²⁵⁵.

Член 16 Преходни разпоредби

218. **Основно правило.** Член 16 съдържа преходни разпоредби²⁵⁶. Основното правило, определено в член 16, параграф 1, е, че Конвенцията се прилага за споразумения за избор на съд с изключителна компетентност, сключени след нейното влизане в сила за държавата на избора съд. Съгласно това правило

е без значение датата, на която е образувано производството.

219. Допълнително правило. Когато производството е образувано в държавата на избора съд, основното правило от член 16, параграф 1 е единственото приложимо правило. Когато обаче производството е образувано в друга държава (съгласно член 6 или съгласно разпоредбите относно признаването и изпълнението, посочени в глава III), трябва да се изпълни и допълнително правило, определено в член 16, параграф 2. Съгласно това правило Конвенцията не се прилага, ако производството е започнало преди нейното влизане в сила за държавата на сезирания съд. Това означава, че когато бъде предявен иск пред съд, различен от избора съд, Конвенцията не се прилага, освен ако а) споразумението за избор на съд е сключено преди влизането в сила на Конвенцията за държавата на избора съд и също така б) производството е започнало след влизането на Конвенцията в сила за държавата, в която е образувано производството.

220. Действието на тези две правила може да се илюстрира чрез следните примери. В тях приемаме, че Конвенцията влиза в сила за държава П на 1 януари 2008 г. и за държава Р на 1 юли 2008 г. Х и У сключват споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, в което посочват съдилищата на държава П.

- **Пример 1.** Споразумението за избор на съд е сключено на 1 декември 2007 г. и на 1 юли 2008 г. Х предявява иск в съдилищата на държава П. Конвенцията не се прилага, тъй като споразумението за избор на съд е сключено преди нейното влизане в сила за държава П — държавата на избора съд, въпреки че производството е започнало след тази дата. Съгласно член 5 съдилищата на държава П не са длъжни да разгледат спора.
- **Пример 2.** Споразумението за избор на съд е сключено на 15 януари 2008 г. На 1 март 2008 г. У предявява иск, по отношение на който споразумението се прилага в съдилищата на държава П. На 1 април 2008 г. съдът постановява неприсъствено решение, което подлежи на изпълнение в държава П. На 1 август 2008 г. У предявява изпълнителен иск в държава Р. Тъй като споразумението за избор на съд е сключено след влизането в сила на Конвенцията за държава П (държавата на избора съд) и

²⁵¹ По отношение на други процедурни въпроси вж. точки 88—92 и точка 138.

²⁵² Тази разпоредба е същата като член 30 от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. с изключение на някои разлики в словесната формулировка. Коментарът по този член се намира на стр. 100 от доклада на Nygh/Pocar.

²⁵³ Съответстващата разпоредба в предварителния проект на конвенцията от 1999 г. е член 34. Коментарът по тази разпоредба се намира на стр. 115 от доклада на Nygh/Pocar.

²⁵⁴ Доклад на Nygh/Pocar, стр. 115.

²⁵⁵ *Пак там.*

²⁵⁶ Правилата в член 16 не се прилагат към декларации относно споразумения за избор на съд без изключителна отговорност съгласно член 22: вж. точки 253 и 254 по-долу.

Конвенцията е в сила за държава Р (замолената държава) при образуването на изпълнителното производство, изпълнението попада в приложното поле на Конвенцията.

- **Пример 3.** Споразумението за избор на съд е сключено на 15 януари 2008 г. На 1 юни 2008 г. У предявява иск, по отношение на който споразумението се прилага, в съдилищата на държава Р. Въпреки че Конвенцията влиза в сила за държава Р на 1 юли 2008 г., член 6 от Конвенцията не пречи съдилищата на държава Р да разгледат спора, тъй като искът е предявен преди влизането в сила на Конвенцията за държава Р, макар че споразумението е сключено след нейното влизане в сила за държава П — държавата на избора съд.

*Член 17 Застрахователни и
презастрахователни договори²⁵⁷*

221. Застраховането не е сред въпросите, изключени от приложното поле на Конвенцията съгласно член 2: то е обхванато напълно от Конвенцията²⁵⁸. Това е така дори ако застрахованият риск е свързан с въпрос, който е изключен от приложното поле на Конвенцията по силата на член 2 или поради направена декларация съгласно член 21. Това се пояснява в член 17, параграф 1. В него се предвижда, че производствата, свързани със застрахователен или презастрахователен договор, не се изключват от приложното поле на Конвенцията само защото застрахователният или презастрахователният договор е свързан с въпрос, по отношение на който Конвенцията не се прилага²⁵⁹. Така например, въпреки че превозът на стоки по море попада извън приложното поле на Конвенцията²⁶⁰, застрахователният договор за превозвани по море стоки попада в нейното приложно поле.

222. **Пример²⁶¹.** Нека приемем, че застрахователно дружество, установено във Франция, сключи застрахователен договор с дружество У, установено в Канада, съгласно което застрахователното дружество ще обезщети У за всякакви щети по неговите стоки, които могат да възникнат при превоза им от Ротердам до Ню Йорк. Застрахователният договор съдържа споразумение за избор на съд, съгласно което съдилищата на Франция имат изключителна компетентност. Стоките са повредени при превоза; застрахователното дружество обаче отказва да изплати сумата. Всеки иск, предявен от У (застрахованото дружество) срещу застрахователното дружество съгласно застрахователния договор, ще подлежи на

изключителната компетентност на съдилищата на Франция. Въпреки че превозът на стоки е изключен от приложното поле на Конвенцията съгласно член 2, параграф 2, буква е), производството съгласно застрахователен договор за такива стоки не е изключено от Конвенцията: член 17, параграф 1.

223. Вторият параграф от член 17 е свързан с признаването и изпълнението на съдебни решения, с които се установява отговорността или липсата на отговорност, произтичаща от застрахователен или презастрахователен договор. В него се предвижда, че признаването или изпълнението на съдебно решение във връзка с отговорност, произтичаща от застрахователен или презастрахователен договор, не може да бъде ограничено или отказано на основание, че отговорността включва отговорност за обезщетяване на застрахованото или презастрахованото лице по отношение на а) въпрос, по отношение на който Конвенцията не се прилага; или б) акт, с който се присъжда обезщетение за вреди, към което би могъл да се приложи член 11.

224. Член 17, параграф 2, буква а) обхваща ситуации, в които застрахователният договор е свързан с риск, който е изключен от приложното поле на Конвенцията по силата на член 2 или поради направена декларация съгласно член 21. Следователно той като цяло повтаря правилото от параграф 1.

225. Член 17, параграф 2, буква б) е свързан със съдебни решения относно задължението на застрахователното дружество да обезщети застрахованото или презастрахованото лице по отношение на акт, с който се присъжда обезщетение за вреди, към което би могъл да се приложи член 11. Както беше обяснено по-горе²⁶², член 11 е свързан с признаването или изпълнението на съдебно решение за некомпенсационни обезщетения; той позволява на сезирания съд при определени обстоятелства да откаже да признае или изпълни част от или целия некомпенсационен дял от такова съдебно решение. Такова съдебно решение трябва да бъде разграничено от съдебно решение относно застрахователен договор, съгласно който застрахователното дружество се ангажира да обезщети застрахованото лице за отговорност да изплати некомпенсационно обезщетение. Фактът, че е възможно съдебното решение за обезщетение, постановено по производство между трета страна и застрахованото лице, да не бъде признато (изцяло или отчасти) съгласно член 11 (тъй като обезщетението е некомпенсационно) не означава, че може да бъде отказано признаването на съдебно решение, постановено по производство между застрахованото лице и неговото застрахователно дружество, съгласно което застрахователното

²⁵⁷ Посочването на застраховане в точки 221—227 включва и презастраховане.

²⁵⁸ За едно дребно изключение вж. бележка под линия 75 по-горе (пряк иск от пострадал служител срещу застрахователя на работодателя).

²⁵⁹ От друга страна, Конвенцията не се прилага към искове съгласно застрахователен договор, ако съответната държава е направила

декларация съгласно член 21, с която изключва „застрахователните дела“ от Конвенцията.

²⁶⁰ Член 2, параграф 2, буква е).

²⁶¹ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

²⁶² Вж. по-горе точки 203—205.

дружество е длъжно да обезщети застрахованото лице за изплащането на такова обезщетение.

226. **Пример**²⁶³. Нека приемем, че застрахователно дружество, установено в Канада, сключи застрахователен договор с лице, пребиваващо в Англия („застрахованото лице“), съгласно който застрахователното дружество ще обезщети застрахованото лице за отговорност на трета страна за нанесени телесни повреди, включително отговорност за изплащане на обезщетение с наказателен характер²⁶⁴. Договорът съдържа клауза за избор на съд в полза на съдилищата на Англия. Впоследствие трета страна съди застрахованото лице за нанесени телесни повреди в Англия и съдът присъжда на третата страна компенсационно обезщетение в размер на 1 млн. паунда плюс обезщетение с наказателен характер в размер на още 1 млн. паунда. Застрахователното дружество отказва да обезщети застрахованото лице. Застрахованото лице съди застрахователното дружество в Англия, като се позовава на клаузата за избор на съд. Съдът постановява съдебно решение срещу застрахователното дружество за 2 млн. паунда. Застрахованото дружество има право да изпълни това съдебно решение срещу застрахователното дружество за пълния размер в Канада. Без значение е, че съгласно член 2, параграф 2, буква й) от приложното поле на Конвенцията са изключени искове, свързани с телесни повреди и произтичащите от тях неимуществени вреди, предявени от физически лица или от тяхно име (член 17, параграф 2, буква а)), или че съгласно член 11 съд в Канада може да не е длъжен да изпълни елемента с наказателен характер от съдебното решение между третата страна и застрахованото лице (ако компетентността на съда е била установена съгласно споразумение за избор на съд) (член 17, параграф 2, буква б)).

227. **Обезщетения с наказателен характер, присъдени срещу застраховател.** Ако обаче в образуваното в Англия производство между застрахованото лице и застрахователното дружество в горепосочения пример съдът е разпоредил не само застрахователното дружество да изплати на застрахованото лице 2 млн. паунда, но в допълнение е присъдил на застрахованото лице обезщетение с наказателен характер в размер на 1 млн. паунда (тъй като застрахователното дружество неоснователно не е изплатило дължимата сума на застрахованото лице при поискване), тези допълнителни 1 млн. паунда не са обхванати от член 17, параграф 2, буква б). Ако

изискванията на член 11 са изпълнени, съдилищата на Канада не са длъжни съгласно Конвенцията да изпълнят допълнително присъденото обезщетение.

Член 18 Освобождаване от изискването за легализация

228. В член 18 се предвижда, че всички документи, изпратени или връчени в съответствие с настоящата Конвенция, се освобождават от изискването за легализация или друга подобна формалност, включително *апостил*²⁶⁵.

Член 19 Декларации за ограничаване на компетентността

229. Заложена в Конвенцията политика е от нейното приложно поле да се изключват всички ситуации с изцяло национален характер. Тази политика се прилага посредством член 1. Член 19 е насочен към прилагане на обратната политика: той позволява на дадена държава да направи декларация, че нейните съдилища няма да прилагат член 5 от Конвенцията по отношение на спорове с изцяло *чуждестранен* характер. В него се предвижда, че дадена държава може да декларира, че нейните съдилища могат да откажат да разгледат спорове, за които се прилага споразумение за избор на съд с изключителна компетентност, ако между тази държава и страните или спора няма друга връзка освен местонахождението на избора на съд²⁶⁶.

230. На практика понякога страните избират съдилищата на държава, с която нито те, нито фактите по делото имат връзка. Причината е, че никоя от страните не желае да се обърне към съдилищата на държавата на другата страна; затова се споразумяват да изберат съдилищата на неутрална държава. Някои държави приветстват този вариант²⁶⁷. Други считат, че той поражда ненужна тежест за съдебните им системи. Целта на член 19 е да се обърне внимание на държавите от втората категория.

Член 20 Декларации за ограничаване на признаването и изпълнението

231. В член 20 се предвижда, че държава може да декларира, че нейните съдилища могат да откажат да признаят или да изпълнят съдебно решение, постановено от съд на друга договаряща държава, ако

²⁶³ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

²⁶⁴ Дали политиката обхваща такива обезщетения зависи от нейните условия съгласно тълкуването на правото, с което се урежда тя.

²⁶⁵ Тази разпоредба е идентична с член 29, параграф 2 от предварителния проект на конвенцията от 1999 г. Коментарът по нея се намира на стр. 110 от доклада на Nygh/Rosag, където се посочва, че това е добре установена практика в контекста на Хагските конвенции.

²⁶⁶ Тъй като в Конвенцията се използва изразът „могат да откажат“, съдилищата на държава, която е направила такава декларация, имат право на преценка дали да упражняват компетентността си или не. Това не води до затруднения в правни системи, в които съдилищата

като цяло упражняват право на преценка в определена степен, когато решават дали да упражняват компетентността си или не. В останалите правни системи могат да бъдат приети законодателни разпоредби, които да позволят на съдилищата да упражняват право на преценка съгласно член 19. Правото на преценка, което се позволява съгласно член 19, също така може да се упражнява от законодателя, в който случай в самото законодателство ще се посочва сделката и при какви обстоятелства съдилищата следва да откажат да разгледат спора.

²⁶⁷ Например английските съдилища от дълги години изразяват готовност да разглеждат такива дела и през 1984 г. Ню Йорк прие специални разпоредби, за да ги улесни, когато сделката е за поне 1 млн. щатски долара: вж. New York Civil Practice Law and Rules (Закон и правилник на Ню Йорк относно практиката в гражданското право), член 327, буква б), и New York General Obligations Law (Закон на Ню Йорк относно общите задължения), член 5-1402.

страните пребивават в държавата, до която е отправена молбата, и отношенията между страните, както и всички други отнасящи се до спора елементи, различни от местонахождението на избрания съд, са свързани единствено с държавата, до която е отправена молбата²⁶⁸. Тази разпоредба е насочена към разглежданата по-горе политика на изключване на случаи с изцяло национален характер от приложното поле на Конвенцията.

232. За да се разбере целта на член 20, следва да се напомни, че Конвенцията се прилага само към международни спорове²⁶⁹. Определението на „международен“ за тази цел обаче варира в зависимост от това дали се разглеждат компетентността²⁷⁰ или признаването и изпълнението на съдебно решение²⁷¹. За целите на компетентността даден спор не е с международен характер, ако страните пребивават в една и съща договаряща държава и ако всички други елементи, които се отнасят до спора (независимо от местонахождението на избрания съд), са свързани единствено с тази държава. От друга страна, за целите на признаването и изпълнението спорът винаги е с международен елемент, ако съдебното решение е постановено от съд на държава, различна от държавата, в която се иска признаване или изпълнение. Това означава, че спор, който при разглеждането му е с национален характер, може да стане с международен характер, ако се предяви иск за изпълнение на съдебното решение в друга държава. Целта на член 20 е да се позволи на договаряща държава да декларира, че няма да признае или изпълни такова съдебно решение, ако, в случай че първоначалният иск е бил предявен пред нейните съдилища, спорът е щял да бъде изцяло с национален характер.

233. **Пример**²⁷². Нека приемем, че страните пребивават в държава А и всички други отнасящи се до спора елементи са свързани единствено с тази държава. Те се споразумяват, че съд в държава Б ще упражнява изключителна компетентност. Ако една от страните предяви иск пред съд в държава А, този съд няма да бъде длъжен да откаже да упражни компетентността си съгласно член 6: Конвенцията няма да бъде приложима, тъй като спорът не е с международен елемент съгласно член 1, параграф 2. Ако обаче бъде предявен иск в държава Б, член 8 ще задължи държава А да признае произтичащото съдебно решение: спорът ще придобие международен елемент съгласно член 1, параграф 3. Това, което се предвижда в член 20, е да се позволи на държавите да променят тази ситуация, като направят подходяща декларация. Ако държава А е

направила това, тя не би била длъжна да признае съдебното решение.

Член 21 Декларации по отношение на конкретни въпроси

234. Следва да се напомни, че член 2, параграф 2 изключва определени въпроси от приложното поле на Конвенцията. Член 21 позволява на отделни договарящи държави да разширят този списък по отношение на своите задължения, като направят декларация. В този член се предвижда, че когато една държава има значителен интерес Конвенцията да не се прилага към конкретен въпрос, тя може да декларира, че няма да прилага Конвенцията към този въпрос²⁷³. Когато прави такава декларация, тя трябва да гарантира, че обхватът на декларацията не надхвърля необходимото, както и че конкретният въпрос, който се изключва, е ясно и точно определен²⁷⁴. Когато бъде направена такава декларация, Конвенцията няма да се прилага по отношение на този въпрос в договарящата държава, подала декларацията.

235. Намерението на дипломатическата сесия беше тази разпоредба да се прилага към обособени правни области като тези, изключени съгласно член 2, параграф 2. Декларацията не може да използва друг критерий освен предмета. Например тя може да изключи „договори за морско застраховане“, но не и „договори за морско застраховане, при които избраният съд се намира в друга държава“.

236. **Предпазни мерки.** Ако не бяха предвидени такива клаузи за неучастие, някои държави може да не са в състояние да станат Страни по конвенцията. Държавите обаче не следва да правят такива декларации без наложителни причини. Интересите на страните също трябва да бъдат защитени. За да постигне тези цели, Конвенцията прилага три принципа: прозрачност, забрана на обратното действие и реципрочност.

237. **Прозрачност и забрана на обратното действие** Съгласно член 32 всяка декларация по член 21 трябва да се нотифицира на депозитаря (Министерството на външните работи на Кралство Нидерландия), който информира другите държави. Така се гарантира прозрачност. Освен това се предвижда декларациите да се публикуват на уебсайта на Хагската конференция по международно частно право²⁷⁵. Ако декларацията бъде направена след като Конвенцията влезе в сила за държавата, която подава декларацията, тя няма да започне да поражда действие

²⁶⁸ Тъй като в Конвенцията се използва изразът „могат да откажат“, съдилищата на държава, която е направила такава декларация, имат право на преценка дали да признаят и изпълнят такива съдебни решения съгласно Конвенцията. При все това, с подзаконовите разпоредби може да се въведе задължение при такива обстоятелства да не се признават или изпълняват чуждестранни съдебни решения.

²⁶⁹ Член 1, параграф 1.

²⁷⁰ Член 1, параграф 2.

²⁷¹ Член 1, параграф 3.

²⁷² Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е

в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

²⁷³ Такава декларация може да бъде направена по отношение на въпроси, които не са обхванати от разпоредбите за изключване в член 2, параграф 2 — например „авторско право и сродните му права“ в член 2, параграф 2, буква н).

²⁷⁴ По желание договарящата държава, подала декларацията, проект на тази декларация може първо да бъде изпратен до генералния секретар на Хагската конференция, за да я разпространи сред другите договарящи държави за коментари.

²⁷⁵ Уебсайтът е < www.hcch.net >.

в продължение на поне три месеца²⁷⁶. Тъй като тя няма да се прилага към договори, сключени преди да породи действие²⁷⁷, при сключването на договор страните ще могат да разберат дали той ще бъде засегнат. По този начин се защитава правната сигурност.

238. Реципрочност. В член 21, параграф 2 се предвижда, че когато една държава направи такава декларация, другите държави няма да бъдат длъжни да прилагат Конвенцията по отношение на този въпрос, когато избраният съд се намира в държавата, направила декларацията. Това означава, че ако договаряща държава няма готовност да позволи на други договарящи държави да се ползват от Конвенцията, самата тя не може да очаква да се ползва от Конвенцията.

239. Преглед на декларации. Предвижда се периодично да се извършва преглед на действието на декларациите по член 21 в рамките на заседания за преглед, които ще бъдат свиквани от генералния секретар на Хагската конференция съгласно член 24, или, като подготвителна стъпка, на заседания по общите въпроси и политика на Хагската конференция²⁷⁸.

Член 22 Реципрочни декларации по отношения на споразумения за избор на съд без изключителна компетентност

240. Съгласно член 1, параграф 1 Конвенцията се прилага само по отношение на споразумения за избор на съд с изключителна компетентност. При все това споразуменията за избор на съд без изключителна компетентност са често срещани, особено в областта на международното банкиране. Поради това член 22 дава възможност на договарящите държави да разширят приложното поле на Конвенцията, така че да обхваща такива споразумения. Това обаче се отнася само за разпоредбите от глава III от Конвенцията относно признаването и изпълнението на съдебни решения (членове 8—15)²⁷⁹. Други разпоредби, по-специално членове 5 и 6, не се прилагат към такива споразумения.

241. За да се прилага член 22, както държавата по произход, така и държавата, в която се иска признаване или изпълнение, трябва да бъдат договарящи държави и освен това и двете трябва да са направили декларация съгласно член 22. В допълнение към това трябва да бъдат изпълнени следните изисквания:

- съдът по произход трябва да е бил посочен в споразумение за избор на съд без изключителна компетентност;
- не трябва да има съдебно решение между същите страни по същия предмет, постановено от друг съд, пред който е

било възможно да бъде предявен иск в съответствие със споразумението за избор на съд без изключителна компетентност²⁸⁰;

- не трябва да има висящо производство между същите страни по същия предмет пред друг такъв съд;
- съдът по произход трябва да е бил сезиран пръв.

242. За да представлява споразумение за избор на съд без изключителна компетентност за целите на член 22, споразумението трябва да отговаря на следните условия²⁸¹:

- то трябва да бъде във формата, определена в член 3, буква в)²⁸²;
- страните трябва да са дали своето съгласие по него²⁸³;
- избраният съд трябва да бъде посочен за целите на решаването на спорове, които са възникнали или могат да възникнат във връзка с определено правоотношение²⁸⁴;
- в споразумението трябва да се посочва съд или съдилищата на една или повече договарящи държави.

243. Приложно поле. С изключение на факта, че се прилага към споразумения за избор на съд без изключителна компетентност, приложното поле на член 22 е абсолютно същото като това на Конвенцията като цяло: в съответствие с това единствено изключение, то не се прилага към споразумение за избор на съд, което не се обхваща от другите разпоредби на Конвенцията. По този начин ограниченията, определени в членове 2 и 21, се прилагат и съгласно член 22.

244. Декларацията съгласно член 22 не може да засяга друга държава, различна от подалата я държава, освен доколкото с нея се установява реципрочност.

245. Член 22, параграф 2, буква б). Член 22, параграф 2, буква б) изменя изискването за признаване и изпълнение на съдебни решения, като гласи, че такава признаване или изпълнение не е задължително, когато съществува съдебно решение, постановено от друг съд, в който може да започне производство в съответствие със споразумение за избор на съд без изключителна компетентност, нито висящо производство между същите страни пред друг такъв съд със същия предмет и на същото основание, независимо дали това производство е започнало преди или след производството пред избрания съд или дали това съдебно решение е постановено преди или след

²⁷⁶ Член 32, параграф 4.

²⁷⁷ Член 32, параграф 5.

²⁷⁸ Вж. по-долу точка 257.

²⁷⁹ Тук се включват основанията за отказ за признаване или изпълнение — например съгласно член 9.

²⁸⁰ Това може да бъде всеки съд, който не е изключен съгласно споразумението; вж. по-долу точка 245 и следващите.

²⁸¹ На практика трябва да бъдат изпълнени всички изисквания, определени в член 3, освен това за изключителна компетентност. Тези изисквания са изброени в точка 93 по-горе.

²⁸² Вж. точки 110—114 по-горе.

²⁸³ Вж. точки 94—97 по-горе.

²⁸⁴ Вж. точка 101 по-горе.

решението на избрания съд. За да се разбере прилагането на тази разпоредба, е необходимо да се проучи кога може да бъде предявен иск пред съд, различен от избрания съд, в съответствие със споразумение за избор на съд без изключителна компетентност. Това зависи от въпроса дали споразумението за избор на съд е споразумение за избор на съд без изключителна компетентност без ограничения или е споразумение за избор на съд без изключителна компетентност с ограничения.

246. Споразумения за избор на съд без изключителна компетентност без ограничения²⁸⁵. Ако споразумението представлява споразумение за избор на съд без изключителна компетентност без ограничения, то не налага никакви ограничения на съдилищата, пред които може да бъде предявен иск. В него просто се посочва(т) съд или съдилищата на една или повече договарящи държави, без да се предоставя изключителна компетентност — например „производства съгласно настоящия договор могат да се образуват пред съдилищата на Корея, но това не изключва възможността да се образуват производства във всеки друг съд, който е компетентен съгласно правото на държавата, в която се намира“. Когато споразумението за избор на съд е в тази форма, производствата във *всеки* съд — дори да не е в Корея — ще отговарят на споразумението за избор на съд и така ще съществува основание съгласно член 22, параграф 2, буква б) да не се признае съдебното решение на корейски съд съгласно Конвенцията.

247. Споразумения за избор на съд без изключителна компетентност с ограничения²⁸⁶. Различна позиция е възприета по отношение на споразумения за избор на съд без изключителна компетентност с ограничения. Такова споразумение налага ограничения на съдилищата, пред които може да бъде предявен иск, но независимо от това не представлява споразумение за избор на съд с изключителна компетентност съгласно определението в член 3 от Конвенцията. Една възможна форма е споразумение, в което се посочва(т) съд или съдилищата на две или повече договарящи държави *и се изключват всички други* — например „искове съгласно настоящия договор могат да се предявяват само в съдилищата на Корея или съдилищата на Китай“ или „искове съгласно настоящия договор могат да се предявяват само в районния съд на Сеул или районния съд на Пекин“. Споразумение в такава форма предоставя компетентност на посочените съдилища и същевременно не позволява на други съдилища да упражнят компетентност: такова споразумение би представлявало споразумение за избор на съд с изключителна компетентност съгласно член 3 от

Конвенцията, ако посочените съдилища не се намираха в различни договарящи държави. Ако А съди Б в Сеул и спечели делото, всеки иск по същия предмет, предявен от Б в Пекин (или съдебно решение, постановено там), ще представлява пречка по смисъла на член 22, параграф 2, буква б) за признаването и изпълнението на съдебното решение от Сеул.

248. В друг пример²⁸⁷ достъпните съдилища за страните са още по-ограничени, но ефектът е същият: ако А и Б сключат споразумение, съгласно което А може да съди Б *само* в районния съд на Сеул, а Б може да съди А *само* в районния съд на Пекин, всяка страна може да се обърне само към един съд, а не към два, както в предходния пример. Ако А съди Б в Сеул и спечели делото, всеки иск по същия предмет, предявен от Б в Пекин (или съдебно решение, постановено там), ще представлява пречка по смисъла на член 22, параграф 2, буква б) за признаването и изпълнението съгласно Конвенцията на съдебното решение от Сеул²⁸⁸.

249. Асиметрични споразумения. Асиметричните споразумения бяха разгледани по-горе²⁸⁹. Това са споразумения, съгласно които една от страните може да предяви иск само в избрания съд, докато другата страна може да предяви иск и в други съдилища. Такива споразумения се считат за споразумения за избор на съд без изключителна компетентност за целите на Конвенцията, тъй като те не позволяват предявяването на искове в други съдилища само за една от страните.

250. Пример²⁹⁰. Нека приемем, че заемодател и заемополучател сключат споразумение за отпускане на заем. Споразумението съдържа клауза за избор на съд, която гласи: „Заемополучателят може да предявява искове срещу заемодателя само в районния съд на Сеул, докато заемодателят може да предявява искове срещу заемополучателя в този или във всеки друг съд, компетентен съгласно правото на държавата, в която се намира.“ Районният съд на Сеул постановява съдебно решение и в Китай се образува производство за изпълнението му, като и двете държави са направили декларации съгласно член 22. Освен това има висящо производство съгласно споразумението за отпускане на заем пред съд в Австралия. Ако последното производство е образувано от заемодателя срещу заемополучателя, то би препятствало изпълнението на корейското съдебно решение в Китай съгласно член 22, тъй като то е в съответствие със споразумението за избор на съд без изключителна компетентност²⁹¹. От друга страна, ако то е образувано от заемополучателя срещу заемодателя, случаят няма да бъде такъв; в съответствие с това то не би препятствало

²⁸⁵ В този параграф се приема, че всички посочени държави са Страни по конвенцията и че са направили декларация съгласно член 22.

²⁸⁶ В този параграф се приема, че всички посочени държави са Страни по конвенцията и че са направили декларация съгласно член 22.

²⁸⁷ В този параграф се приема, че всички посочени държави са Страни по конвенцията и че са направили декларация съгласно член 22.

²⁸⁸ Вж. точка 104 по-горе.

²⁸⁹ Вж. точка 105 по-горе.

²⁹⁰ В този параграф се приема, че всички посочени държави са Страни по конвенцията и че са направили декларация съгласно член 22.

²⁹¹ Това би било така, дори ако производството започне след започване на производството в Корея и Китай.

изпълнението на корейското съдебно решение в Китай²⁹².

251. Член 22, параграф 2, буква в). Предназначението на тази разпоредба е да се прилага, когато е образувано производство пред другия съд, но то не е довело до постановяване на окончателно съдебно решение и продължава да е висящо — например когато е прекратено съгласно принципа *forum non conveniens*. Ако производството е довело до постановяване на окончателно съдебно решение или ако продължава да е висящо, тогава се прилага член 22, параграф 2, буква б). Ако това не е така, съгласно член 22, параграф 2, буква в) се изисква допълнително съдът по произход да е бил сезиран пръв. Ако друг съд, който не е изключен съгласно споразумението за избор на съд, е бил сезиран пръв по производство между същите страни по същия предмет, съдебното решение не може да бъде признато или изпълнено съгласно Конвенцията²⁹³.

252. Намерението на дипломатическата сесия беше член 22, параграф 2, буква в) да не се прилага, когато съдът, който е сезиран пръв, упражни компетентността си в разрез със споразумението за избор на съд. С други думи, член 22, параграф 2, буква в) е обхванат от същото ограничение като член 22, параграф 2, буква б) и самият факт, че е бил сезиран пръв съд, който няма право да упражни компетентността си съгласно споразумението, не изключва признаване и изпълнение съгласно системата на декларациите.

253. Влизане в сила. Влизането в сила на декларации съгласно член 22 се урежда от член 32, параграфи 3 и 4. Влизането в сила е от значение и когато е „направена“ декларация съгласно член 22. Декларация, която не е влязла в сила, не може да породи правно действие.

254. Преходните разпоредби, определени в член 16, не се прилагат към декларации съгласно член 22. Според разбирането на дипломатическата сесия договарящите държави, които правят такава декларация, могат да посочат в нея до каква степен (и дали изобщо) декларацията поражда обратно действие²⁹⁴. По този начин държавата, която прави декларацията, може да определи дали декларацията обхваща сключени споразумения за избор на съд, започнали производства или съдебни решения, постановени в държавата по произход преди декларацията да влезе в сила за замолената държава. В отсъствието на такова заявление може да бъде предявен иск за признаване или изпълнение на съдебно решение в замолената държава веднага след като декларацията породи действие за тази държава. Впоследствие може да бъде постановено признаване или изпълнение съгласно член 22, дори ако споразумението за избор на съд е сключено, производството в съда по произход е започнало или

първоначалното съдебно решение е постановено преди тази дата.

255. Реципрочност. Дори в държавата на признаване да има влязла в сила декларация, която се прилага към въпросното съдебно решение, такава декларация трябва да бъде в сила и в държавата по произход. Двете декларации трябва да бъдат в сила, когато се иска признаване; в противен случай липсва реципрочност. Нито в член 22, нито в член 32 се посочва изрично изискване, съгласно което декларацията в сила в държавата по произход задължително би се прилагала към съдебно решение от държавата на признаване, постановено на същата дата като въпросното съдебно решение. За да се гарантира яснота по този въпрос, държава, подала декларация съгласно член 22, може да уточни дали трябва да се прилага и т. нар. „реципрочност във времето“ съгласно член 22.

Член 23 Еднакво тълкуване

256. Член 23 гласи, че при тълкуването на Конвенцията се държи сметка за нейния международен характер и за необходимостта да се насърчава еднаквото ѝ прилагане. Тази разпоредба е насочена към съдилища, които прилагат конвенцията. Тя изисква от тях да я тълкуват с оглед на вложения в нея международен смисъл, за да се насърчи еднаквото прилагане. Поради това, когато е налице разумна възможност, чуждестранните решения и научни трудове следва да се вземат под внимание. Освен това следва да се има предвид, че концепциите и принципите, считани за очевидни в една правна система, могат да бъдат неизвестни във или да се отхвърлят от друга. Целите на Конвенцията могат да бъдат постигнати само ако всички съдилища я прилагат по непредубеден начин²⁹⁵.

Член 24 Преглед на действието на Конвенцията

257. Съгласно член 24 генералният секретар на Хагската конференция по международно частно право взема периодично мерки за преглед на действието на Конвенцията на практика, включително на всички декларации по нея, и за проучване на въпроса дали са желателни изменения по нея. Една от основните цели на тези заседания за преглед е да се проучи действието на декларациите съгласно член 21 и да се обмисли дали всяка от тях продължава да е необходима.

Член 25 Неединни правни системи

258. Член 25 се отнася за проблеми, които възникват от факта, че някои държави са съставени от две или повече териториални единици, всяка със своя собствена правна система. Това се среща най-често при

²⁹² Ако обаче австралийското съдебно решение е постановено първо, китайският съд може да има право да откаже да изпълни корейското съдебно решение съгласно член 9, буква ж).

²⁹³ Конвенцията не пречи на неговото признаване или изпълнение съгласно националното право.

²⁹⁴ Вж. протокола от двадесетата сесия, комисия II: Протокол № 24, точки 56—63, Протокол № 22, точки 74—97.

²⁹⁵ Съответстващата разпоредба в предварителния проект на конвенцията от 1999 г. е член 38, параграф 1. Коментарът по нея се намира на стр. 118 и 119 от доклада на Nygh/Pocar.

федерации — например Канада или Съединените американски щати — но може да съществува и в други държави, например Китай или Обединеното кралство. Това може да създаде проблем, тъй като във всеки отделен случай трябва да се преценява дали позоваването е свързано с държавата като цяло (държава в международен смисъл) или с обособена териториална единица в рамките на тази държава.

259. Член 25, параграф 1 решава този проблем, като предвижда, че когато в териториалните единици се прилагат различни правни системи във връзка с какъвто и да е въпрос, уреден от Конвенцията²⁹⁶, следва да се счита, че Конвенцията се прилага към държавата в международен смисъл или към съответната териториална единица, в зависимост кое от двете е уместно.

260. Най-важните ситуации, в които възниква този въпрос, са свързани с определянето на споразумение за избор на съд с изключителна компетентност (член 3) и задължението на избрания съд да разгледа спора (член 5). Начинът, по който се прилага член 25 към тези случаи, вече беше обсъден²⁹⁷.

261. Член 25, параграф 2 придава допълнителен ефект на политиката, съгласно която Конвенцията не се прилага към случаи с изцяло национален характер. Той гласи, че независимо от разпоредбите на член 25, параграф 1, договаряща държава, съставена от две или повече териториални единици, в които се прилагат различни правни системи, не е обвързана от прилагането на Конвенцията към случаи, които засягат единствено такива различни териториални единици. За да се прилага тази разпоредба, избраният съд трябва също така да се намира във въпросната държава; ако той се намира в друга договаряща държава, се прилага член 20 (ако е направена подходяща декларация).

262. Смисълът на член 25, параграф 2 е, че ако например избраният съд е в Англия, а случаят е с изцяло с национален характер за Обединеното кралство, Обединеното кралство не е длъжно да прилага Конвенцията по силата на факта, че една от страните пребивава в Шотландия.

²⁹⁶ Фактът, че някои или всички териториални единици в договаряща държава прилагат системи съгласно общото право, не означава непременно, че те не прилагат различни правни системи. Те правят това, ако са приели различно законодателство — например както е при австралийските щати или канадските провинции, които прилагат системи съгласно общото право.

²⁹⁷ Вж. точки 107 и 128—131 по-горе.

²⁹⁸ Той, естествено, може да признае съдебното решение съгласно своето национално право.

²⁹⁹ Регионалните организации за икономическа интеграция се уреждат от член 29.

³⁰⁰ Конвенция от 27 септември 1968 г. относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право (ОВ С 27, 1998 г., стр. 1, вж. по-горе бележка под линия 9).

³⁰¹ Конвенция от 16 септември 1988 г. относно компетентността и изпълнението на съдебни решения по гражданските и търговски дела (ОВ L 319, 1988 г., стр. 9, вж. по-горе бележка под линия 10).

³⁰² Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни

263. В член 25, параграф 3 се предвижда, че съд в териториална единица на договаряща държава няма да бъде обвързан от признаването или изпълнението на съдебно решение на друга договаряща държава единствено въз основа на обстоятелството, че съдебното решение е било признато или изпълнено съгласно Конвенцията от съд в друга териториална единица на първата договаряща държава. Това означава например, че съд в Пекин няма да бъде задължен съгласно Конвенцията да признае съдебно решение от Япония само защото съд в Хонконг го е признал²⁹⁸. Пекинският съд трябва сам да прецени дали са спазени условията за признаване или изпълнение съгласно Конвенцията.

264. В параграф 4 се посочва изрично, че член 25 не се прилага към регионални организации за икономическа интеграция. С други думи, той се отнася само за държави (в международния смисъл) и териториални единици в рамките на държава, в които се прилагат различни правни системи²⁹⁹.

Член 26 *Отношение с други международни инструменти*

265. Член 26 се отнася за отношението на Конвенцията с други международни инструменти, свързани с компетентност, както и признаване и изпълнение на съдебни решения. Инструментите от този вид включват Брюкселската конвенция³⁰⁰, Конвенцията от Лугано³⁰¹, Брюкселския регламент³⁰², Конвенцията от Минск³⁰³ и различни инструменти в Северна и Южна Америка³⁰⁴.

266. Параграфи 1—5 от член 26 се отнасят за противоречия между Конвенцията и други международни споразумения; параграф 6 се отнася за противоречия между Конвенцията и правилата на регионална организация за икономическа интеграция. Като начало ще разгледаме първия въпрос.

267. Проблемът с противоречащите си договори възниква само ако са изпълнени две условия. Първото е, че трябва да е налице действителна несъвместимост между двата договора. С други думи, прилагането на двата договора в конкретна ситуация трябва да води до

решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1, вж. по-горе бележка под линия 50).

³⁰³ Конвенция от Минск относно правно сътрудничество и правни отношения по граждански, трудови и наказателни дела от 1993 г. Настоящата версия с измененията от 28 март 1997 г. може да бъде намерена в превод на английски и френски език в приложение II към предварителен документ № 27, „The Relationship between the Judgments Project and certain Regional Instruments in the Arena of the Commonwealth of Independent States“ („Отношението между проекта относно съдебните решения и някои регионални инструменти в структурата на Общността на независимите държави“), изготвен от Е. Gerasimchuk за Постоянното бюро, достъпен на < www.hcch.net >.

³⁰⁴ Вж. А. Schulz, А. Muriá Tuñón и R. Villanueva Meza, „The American instruments on private international law. A paper on their relation to a future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements“ („Американските инструменти за международно частно право. Документ относно тяхното отношение към бъдеща Хагска конвенция относно споразуменията за избор на съд с изключителна компетентност“), предварителен документ № 31 от юни 2005 г., на вниманието на двадесетата сесия от юни 2005 г., достъпен на < www.hcch.net >.

различни резултати. Когато това не е така, и двата договора могат да се прилагат. В някои случаи привидна несъвместимост може да бъде решена чрез подходящо тълкуване. Когато това е възможно, проблемът се решава. Както ще видим, член 26, параграф 1 е предвиден да реши точно този проблем.

268. Второто условие е, че държавата на сезирания съд трябва да е страна и по двата договора. Ако тази държава е страна само по един от договорите, нейните съдилища просто ще го прилагат. Следователно член 26 е насочен към държави, които са страни както по Конвенцията, така и по друг договор, който е в противоречие с нея.

269. **Виенската конвенция.** Членове 30 и 41 от *Виенската конвенция за правото на договорите*, 1969 г., кодифицират правилата на международното публично право по отношение на договори със същия предмет³⁰⁵. Правилата на член 26 от Конвенцията трябва да се разглеждат в този контекст³⁰⁶. В самата Конвенция не може да бъде разписано, че тя има предимство пред други инструменти в по-голяма степен от позволената съгласно международното право. При все това международното право позволява в даден договор да бъде предвидено, че друг договор ще има предимство пред него. Поради това целта на член 26 е да предвиди, че в посочените случаи Конвенцията ще отстъпи пред другия инструмент, доколкото двата инструмента си противоречат. Когато не се прилага нито едно от тези правила за отстъпване на предимство, Конвенцията поражда действие в пълната степен, позволена от международното право.

270. **Тълкуване.** Първият параграф от член 26 съдържа правило относно тълкуването. Той гласи, че Конвенцията трябва да се тълкува, доколкото е възможно, в съответствие с други договори, които са в сила за договарящите държави. Това се прилага независимо дали другият договор е сключен преди или след Конвенцията. Следователно, когато разпоредба от Конвенцията разумно може да се разбира по два различни начина, следва да се отдаде предпочитание на значението, което е в съответствие с другия договор. Това обаче не означава, че следва да се приема ограничително тълкуване с цел постигане на съответствие.

271. **Първо правило за отстъпване на предимство.** Параграф 2 от член 26 съдържа първото правило за отстъпване на предимство. То се прилага независимо дали договорът е сключен преди или след Конвенцията. В него се предвижда, че противоречащият договор ще има предимство, когато никоя от страните не пребивава в договаряща държава,

която не е страна по противоречащия договор. Това правило не се прилага, ако една от страните пребивава в държава, която е Страна по конвенцията, но не и по противоречащия договор.

272. Когато една от страните пребивава в повече от една държава (вж. член 4, параграф 2), Конвенцията ще отстъпи право пред другия договор (доколкото съществува противоречие), ако всички страни пребивават *само* в държави, които са страни по противоречащия договор, или в недоговарящи държави.

273. Замисълът на това правило е, че Конвенцията не следва да има предимство по даден спор, ако нито една от държавите, които са Страни по конвенцията, „няма интерес“³⁰⁷ от това. Приема се, че ако дадена държава е Страна както по Конвенцията, така и страна по договора, тя няма да възрази последният да има предимство. Ако дадена държава не е Страна по конвенцията, тя няма „интерес“ Конвенцията да има предимство. В съответствие с това в член 26, параграф 2 се приема, че само държавите, които са Страни по конвенцията, но не и страни по договора, имат „интерес“ Конвенцията да има предимство. Ако нито една такава държава не е засегната по даден спор, няма основание Конвенцията да има предимство в този спор.

274. Следващият въпрос е: *кога* държава има „интерес“ по даден спор? Отговорът в Конвенцията е, че държавата има интерес, ако и само ако една от страните пребивава на нейната територия. Ако една от страните пребивава както на нейната територия, така и на територията на друга държава — например дружество, учредено в една държава и с основно място на дейност в друга — тя продължава да има интерес. Това е причината, поради която правилото се прилага само когато всички страни пребивават *само* в държави, които са страни по противоречащия договор, или в недоговарящи държави.

275. **Страни.** Кои лица се считат за „страни“ за целите на това правило? Тъй като целта на правилото е да се определи кога дадена държава има интерес по спора, „страна“ трябва да означава лице, което е страна по споразумение за избор на съд или което е обвързано от такова споразумение или има право да се позове на него³⁰⁸. Само такива лица имат интерес от прилагането на Конвенцията и само по отношение на такива лица държавата има интерес по спора. В допълнение към това лицето трябва да бъде страна по производството, тъй като някой, който не е страна по производството, няма интерес от това дали Конвенцията се прилага или не. Поради това „страна“ е страна по производството,

³⁰⁵ По принцип се счита, че в членове 30 и 41 се посочват правилата на международното обичайно право по този въпрос; така че дори държавите, които не са страни по Виенската конвенция, приемат, че правното положение е определено прецизно в тези членове.

³⁰⁶ За пълно описание вж. A. Schulz, „The Relationship between the Judgments Project and other International Instruments“ („Отношението между проекта относно съдебните решения и някои регионални инструменти в структурата на Общността на независимите държави“), предварителен документ № 24 от декември 2003 г., на вниманието на специалната комисия от декември 2003 г., достъпен на < www.hcch.net >.

³⁰⁷ За целите на настоящия доклад думата „интерес“ не е свързана с юридическо понятие от националното право като „държавен интерес“ или „правителствени интереси“, а означава разумното очакване на държава — Страна по конвенцията, че Конвенцията ще има предимство в дадена фактическа ситуация. Както е обяснено в точка 274, използваният от Конвенцията фактор за определяне на този въпрос е пребиваването на страните.

³⁰⁸ По въпроса кога лице, което не е страна по споразумение за избор на съд, все пак е обвързано от него, вж. точка 97 по-горе.

която е обвързана от споразумението за избор на съд или има право да се позове на него. От друга страна, няма значение дали такова лице е една от първоначалните страни по производството или се е присъединило на по-късен етап.

276. Нека дадем някои примери. Ще използваме Конвенцията от Лугано като пример, макар че противоречията на практика вероятно ще бъдат редки, тъй като между нея и Конвенцията съществуват много малко несъответствия. Най-важните изключения са свързани с правилото *lis pendens* и със застраховането³⁰⁹. Ще използваме първото като пример³¹⁰. Правилото в Конвенцията от Лугано е, че избраният съд няма право да разгледа спор, ако съд в друга договаряща държава е сезиран пръв³¹¹. От друга страна, съгласно Конвенцията избраният съд трябва да разгледа спора, дори ако друг съд е бил сезиран пръв³¹².

277. **Първи пример.** Установено в Норвегия дружество сключва договор с дружество, установено в Швейцария, като Норвегия и Швейцария са страни по Конвенцията от Лугано и Хагската конвенция. Договорът съдържа клауза за избор на съд в полза на съдилищата на Швейцария. Норвежкото дружество съди швейцарското дружество в Норвегия. Впоследствие швейцарското дружество съди норвежкото дружество в Швейцария. Както швейцарският съд, така и норвежкият съд ще трябва да преценят дали да прилагат Хагската конвенция или Конвенцията от Лугано. Тъй като никоя от страните не пребивава в договаряща държава, която не е страна по Конвенцията от Лугано, Конвенцията от Лугано има предимство. Швейцарският съд не може да разгледа спора, освен ако и до момента, в който норвежкият съд постанови, че не е компетентен.

278. **Втори пример.** Канадско дружество сключва договор с норвежко дружество. Договорът съдържа клауза за избор на съд в полза на съдилищата на Швейцария. Норвежкото дружество съди канадското дружество в Норвегия. Впоследствие канадското дружество съди норвежкото дружество в Швейцария. И в този случай както швейцарският съд, така и норвежкият съд ще трябва да преценят дали да прилагат Хагската конвенция или Конвенцията от Лугано. Тъй като една от страните (канадското дружество) пребивава в държава, която е страна по Хагската конвенция, но не и по Конвенцията от Лугано, Конвенцията от Лугано няма предимство въз основа на член 26, параграф 2³¹³. Това означава, че швейцарският съд трябва да разгледа спора (член 5); той не може да изчака решението на норвежкия съд относно неговата компетентност (това би било

задължително съгласно член 21 от Конвенцията от Лугано).

279. **Второ правило за отстъпване на предимство.** Второто правило за отстъпване на предимство се посочва в третия параграф от член 26. Целта е да се помогне на държави, които са Страни както по Конвенцията, така и страни по несъвместим договор, когато не всички страни по последния се присъединяват към Конвенцията. В този параграф се предвижда, че Конвенцията няма да засяга прилагането от договаряща държава на международен договор, сключен³¹⁴ преди влизането в сила на Конвенцията за тази договаряща държава, ако прилагането на Конвенцията би било несъвместимо със задълженията на тази договаряща държава към която и да е друга недоговаряща държава. Ако не беше въведено такова правило, някои държави може да не са в състояние да станат Страни по конвенцията.

280. Второто правило за отстъпване на предимство се прилага само доколкото прилагането на Конвенцията е несъвместимо със задълженията на съответната държава спрямо недоговаряща държава. Това означава, че трябва да има поне една държава, която е страна по другия договор, но не и по Конвенцията. Освен това Конвенцията отстъпва предимство пред другия договор само ако в противен случай на въпросната държава ще се наложи да наруши своите задължения спрямо другата държава.

281. Първото правило за отстъпване на предимство включва тест, с който се определя кога дадена държава има интерес по спор, така че да има право да настоява за прилагането на другия договор. Второто правило за отстъпване на предимство не включва такъв тест. Поради това не е лесно да се каже кога прилагането на Конвенцията би било несъвместимо със задълженията на договаряща държава спрямо държава, която е страна по другия договор, но не и по Конвенцията. Това ще зависи от условията на другия договор и от международното право.

282. **Пример.** Нека приемем, че Руритания (въображаема държава) е страна по Конвенцията от Лугано, но не и по Хагската конвенция. Швейцария е страна по Конвенцията от Лугано и се присъединява към Хагската конвенция. Канада е страна по Хагската конвенция. Канадско дружество сключва договор с руританско дружество. Договорът съдържа клауза за избор на съд в полза на съдилищата на Швейцария. Руританското дружество съди канадското дружество в Руритания. Впоследствие канадското дружество съди руританското дружество в Швейцария. Тъй като една от страните (канадското дружество) пребивава в държава, която е страна по Хагската конвенция, но не и по Конвенцията от Лугано, член 26, параграф 2 не се

³⁰⁹ Друго изключение е, че, както е посочено понастоящем във версията на Конвенцията от Лугано от 1988 г., в нея не се предвижда вариант на електронна форма.

³¹⁰ Застраховането е обсъдено в точки 302—304 по-долу във връзка с Брюкселския регламент.

³¹¹ Това следва от тълкуването, постановено от Съда на Европейските общности във връзка с член 17 от Брюкселската конвенция по дело *Gasser/MISAT*, C-116/02, *Rescueil*, стр. I-14721

(достъпно на <<http://curia.europa.eu/>>), тълкуване, което почти със сигурност ще се прилага и към Конвенцията от Лугано.

³¹² Член 5.

³¹³ Ако Канада, Норвегия и Швейцария са страни по Конвенцията, изглежда няма да има основание за предимство на Конвенцията от Лугано.

³¹⁴ Вж. точки 283—285.

прилага. Следователно Конвенцията няма да отстъпи предимство пред Конвенцията от Лугано в Швейцария. Това ще означава, че швейцарският съд няма да е длъжен да прилага Хагската конвенция; следователно той няма да може да изчака решението на руританския съд относно неговата компетентност. Швейцарският съд обаче ще бъде длъжен да направи това съгласно член 21 от Конвенцията от Лугано. За да се реши този проблем, в член 26, параграф 3 се предвижда, че Конвенцията отстъпва предимство пред задължението на Швейцария спрямо Руритания съгласно по-ранния договор.

283. По-ранни договори. Второто правило за отстъпване на предимство се прилага само по отношение на противоречия с *по-ранен* договор. Определянето кога един договор е по-ранен от друг създава значителни затруднения в международното право. Общата гледна точка е, че от решаващо значение е кога се сключват съответните договори, а не кога влизат в сила³¹⁵. С член 26, параграф 3 от Конвенцията обаче се прилага различно правило, при което тези два подхода се обединяват: второто правило за отстъпване на предимство е приложимо, ако другият договор е *сключен*³¹⁶ преди Конвенцията да *влезе в сила* за съответната държава. Освен това, ако другият договор отговаря на това правило, второто правило за отстъпване на предимство също така ще се прилага към нов договор, с който се преразглежда или заменя предходният, освен доколкото с преразглеждането или замяната се създават нови несъответствия с Конвенцията.

284. Първи пример. Нека приемем, че след сключването на Конвенцията група държави (някои от които не стават Страни по Конвенцията) сключват друг договор със същия предмет. Впоследствие Руритания ратифицира Конвенцията и тя влиза в сила за тази държава. След това Руритания ратифицира и другия договор и той също влиза в сила за нея. Тъй като другият договор е сключен преди влизането в сила на Конвенцията за Руритания, Конвенцията ще отстъпи предимство пред другия договор, доколкото прилагането ѝ е несъвместимо със задълженията на Руритания спрямо държава, която е страна по другия договор, но не и по Конвенцията.

285. Втори пример. Нека приемем, че Руритания е страна по Конвенцията от Лугано, но не и по

Конвенцията. Норвегия и Швейцария са страни по нея. Конвенцията влиза в сила за тях след сключването на Конвенцията от Лугано. Нека освен това приемем, че, след влизането в сила на Конвенцията за тези държави, Конвенцията от Лугано е заменена от нова конвенция³¹⁷. Член 26, параграф 3 се прилага към тази нова конвенция, доколкото тя запазва същите несъответствия между Конвенцията от Лугано и Конвенцията, но няма да се прилага към нововъведени чрез нея несъответствия.

286. Трето правило за отстъпване на предимство. Третото правило за отстъпване на предимство (определено в четвъртия параграф от член 26) е свързано само с договори за признаване и изпълнение на съдебни решения. То се прилага към такива договори без значение дали са сключени преди или след Конвенцията. Когато се иска признаването или изпълнението на съдебно решение, постановено от държава, която е страна по такъв договор, в друга такава държава, Конвенцията не засяга прилагането на договора, при условие че съдебното решение не се признава или изпълнява в по-малка степен, отколкото съгласно Конвенцията.

287. Това правило е от значение само когато и двете засегнати държави са Страни както по Конвенцията, така и страни по другия договор: Конвенцията няма да се прилага, освен ако и двете държави са страни по нея, а другият договор няма да се прилага, освен ако и двете държави са страни по него. Целта на правилото е да се насърчи признаването и изпълнението на съдебните решения. Ако другият договор постига това по по-ефективен начин или в по-голяма степен, ще е по-добре да се позволи неговото прилагане. Конвенцията следва да се прилага единствено когато съдебното решение би било признато или изпълнено в по-малка степен съгласно другия договор. Освен ако в правото на замолената държава не се предвижда друго, възискателят в изпълнителното производство може да избира дали съдебното решение да бъде изпълнено съгласно Конвенцията или съгласно другия договор.

288. Четвърто правило за отстъпване на предимство. Четвъртото правило за отстъпване на предимство (определено в петия параграф от член 26) е свързано с договори относно компетентността или признаването или относно изпълнението на съдебно решение, но само по отношение на „конкретен

³¹⁵ I. Sinclair, *The Vienna Convention on the Law of Treaties*, 2-по издание, Manchester University Press 1984 г., стр. 98; A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge University Press 2000 г., стр. 183; J.B. Mus, „Conflicts Between Treaties in International Law“, 45 *Netherlands International Law Review* 1998 г., стр. 208, стр. 220—222. В E.W. Vierdag, „The Time of the ‘Conclusion’ of a Multilateral Treaty: Article 30 of the Vienna Convention on the Law of Treaties and Related Provisions“, 59 *British Yearbook of International Law* 1988 г., стр. 75, се представя друг вариант, но той изглежда неправилен поради причините, изтъкнати от J.B. Mus, по-горе.

³¹⁶ Освен ако в него не се предвижда друго, двустранните договори като цяло се считат за сключени при подписването им; многостранните договори като цяло се считат за сключени при подписване (или приемане по друг начин) на окончателния акт или при откриването му за подписване, като се взема по-късната от двете дати. Вж. A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge University Press 2000 г., стр. 74. В този контекст е добре да се посочи, че настоящата Конвенция доведе до промяна за Хагската конвенция:

досега Хагските конвенции бяха считани за сключени към датата на първия подпис, а не към датата на тяхното приемане (подписването на окончателния акт на церемонията по закриването на дипломатическата сесия) или датата на откриването им за подписване (което обикновено е в същия ден). До полагането на първия подпис тя беше наричана „проект на конвенция“, без дата. *Конвенцията за споразуменията относно избор на съд от 30 юни 2005 г.* е първата Хагска конвенция, следваща новото правило, която се счита за сключена към датата на нейното приемане, когато окончателният акт беше подписан и Конвенцията беше открита за подписване, независимо дали която и да е държава действително се подписва под Конвенцията в този ден.

³¹⁷ Към момента на съставяне на настоящия текст се работи по изготвяне на преработена Конвенция от Лугано с цел нейното съдържание да бъде в съответствие с Брюкселския регламент. Договарящите страни ще бъдат Европейската общност, Исландия, Норвегия и Швейцария.

въпрос“. Под „конкретен въпрос“ се има предвид отделна област от правото, както е посочено в член 2, параграф 2 или параграф 21. Примерите за конкретни въпроси включват търговско представителство, морско застраховане или лицензиране на патент. Конвенцията отстъпва предимство пред такива договори, доколкото съществува противоречие, независимо дали договорите са сключени преди или след Конвенцията и независимо дали всички страни по договора са също така Страни по конвенцията.

289. Декларация. Има обаче едно условие. За да се прилага това правило, въпросната договаряща държава трябва да е направила декларация по отношение на договора съгласно член 26, параграф 5³¹⁸. Когато е направена такава декларация, другите договарящи държави не са длъжни да прилагат Конвенцията, доколкото съществува противоречие по отношение на въпроса, посочен в декларацията, ако избраният съд е в държавата, направила декларацията. Това означава, че ако поради подаването на декларацията съответните държави вече не са обвързани с реципрочни задължения съгласно Конвенцията, другите договарящи държави не са длъжни да прилагат Конвенцията, когато избраният съд е в държава, направила декларацията³¹⁹. Това обаче се прилага само „доколкото съществува противоречие“; с други думи, прилага се само в обстоятелства, в които реципрочността не е гарантирана³²⁰.

290. Пример. Нека приемем, че група от държави, които са станали Страни по Конвенцията (държавите „с морски залози“), впоследствие сключат договор относно налагането на морски налози (въпрос, който е обхванат и от Конвенцията), съдържащ разпоредби относно компетентността и относно признаването и изпълнението на съдебни решения. Ако те направят подходящи декларации, техните съдилища ще имат право да прилагат новия договор, а не Конвенцията, доколкото съществува противоречие. Нека приемем, че в договора относно налагането на морски налози се предвижда, че споразуменията за избор на съд са недействителни по отношение на залози от категория „А“; че те са действителни по отношение на залози от категория „Б“ само ако са сключени пред нотариус; че са действителни по отношение на залози от категория „В“ само ако избраният съд е в държавата на регистрацията на плавателния съд; и че са действителни по отношение на залози от категория „Г“ само ако избраният съд е в държава „с морски залози“. Ако при тези обстоятелства избраният съд е в държава „с морски залози“, държавите „без морски залози“³²¹ няма да бъдат длъжни да прилагат Конвенцията по

спорове, отнасящи се до залози от категория „А“ или „Г“; те няма да бъдат длъжни да я прилагат по спорове, отнасящи се до залози от категория „Б“, ако споразумението за избор на съд не е сключено пред нотариус; и няма да бъдат длъжни да я прилагат по спорове, отнасящи се до залози от категория „В“, ако избраният съд не е в държавата на регистрацията.

291. Регионални организации за икономическа интеграция. В член 26, параграф 6 се разглежда ситуацията, в която регионална организация за икономическа интеграция (РОИИ) става Страна по конвенцията. В този случай е възможно правилата (законодателството), приети от регионалната организация за икономическа интеграция, да противоречат на Конвенцията. Член 26, параграф 6 съдържа две правила за отстъпване на предимство, които се прилагат в такъв случай. Те се прилагат независимо дали правилото на регионална организация за икономическа интеграция е прието преди или след Конвенцията. Основният принцип е, че когато даден спор е изцяло „регионален“ от гледна точка на пребиваването на страните, Конвенцията отстъпва предимство пред регионалния инструмент.

292. Първо правило на РОИИ за отстъпване на предимство. Първото правило за отстъпване на предимство при противоречия със законодателството на регионална организация за икономическа интеграция е идентично с първото правило за отстъпване на предимство във връзка с противоречащи договори. То е посочено в член 26, параграф 6, буква а) и гласи, че когато никоя от страните не пребивава в договаряща държава, която не е държава — членка на регионалната организация за икономическа интеграция, Конвенцията ще отстъпи предимство пред законодателството на регионалната организация за икономическа интеграция.

293. Когато една от страните пребивава в повече от една държава (вж. член 4, параграф 2), Конвенцията ще отстъпи предимство пред законодателството на регионалната организация за икономическа интеграция (доколкото съществува противоречие), ако всички страни пребивават *само* в държави — членки на регионалната организация за икономическа интеграция, или в недоговарящи държави³²².

294. Страни. Думата „страна“ има същото значение в член 26, параграф 6 като в предходните параграфи: тя означава лице, което е страна по споразумение за избор на съд или което е обвързано от такова

³¹⁸ Член 32 ще се прилага към такава декларация.

³¹⁹ В примера относно налагането на морски залози (точка 290 по-долу) това означава, ако избраният съд е в държава „с морски залози“ (държава, която е страна по договора за налагане на морски залози), съдилищата в държави „без морски залози“ (държави, които не са страни по договора за налагане на морски залози) няма да бъдат длъжни да спрат или прекратят производството съгласно член 6 и няма да бъдат длъжни да признаят или изпълнят съдебните решения съгласно член 8.

³²⁰ Декларациите съгласно член 26, параграф 5 се различават от декларациите съгласно член 21, тъй като съгласно последния член Конвенцията не се прилага към производства по конкретни

разглеждан въпрос; от друга страна, съгласно член 26, параграф 5 Конвенцията продължава да се прилага, когато няма несъвместимост — с други думи, в случаи, когато тези задължения съгласно Конвенцията, които продължават да се прилагат (тъй като не са несъвместими с договора) към подателите декларацията държави, гарантират реципрочност.

³²¹ Под държави „без морски залози“ се имат предвид договарящи държави, които не са страни по договора относно налагането на морски залози.

³²² Това се основава на обясненията, посочени в точки 273 и 274 по-горе.

споразумение или има право да се позове на него³²³. В допълнение лицето трябва да бъде страна по производството. Поради това „страна“ е страна по производството, която е обвързана от споразумението за избор на съд или има право да се позове на него.

295. Европейската общност. Тук можем да посочим някои примери. Европейската общност е регионална организация за икономическа интеграция. Брюкселският регламент представлява законодателен акт на Европейската общност, в който е обхваната приблизително същата област като тази в Конвенцията. Най-важните противоречия, които могат да възникнат между Брюкселския регламент и Конвенцията, са свързани с правилото *lis pendens* и със застраховането. Ще използваме тези различия, за да посочим примери за прилагането на член 26, параграф 6.

296. Всящ процес (*Lis pendens*). Съгласно Брюкселския регламент съд на държава — членка на Европейската общност, не може да разглежда спор, когато съд на друга държава членка е сезиран пръв по производство по същия предмет и между същите страни (освен ако и докато другият съд откаже да упражни компетентността си). Това е в сила дори когато съдът, който е сезиран втори, е посочен в споразумение за избор на съд с изключителна компетентност³²⁴. Първата група от примери ще се основава на тази точка.

297. Първи пример³²⁵. Установено в Австрия дружество сключва договор с дружество, установено във Финландия. Договорът съдържа клауза за избор на съд, в която се посочва районният съд в Ротердам, Нидерландия. Австрийското дружество предявява иск в Австрия. Впоследствие финландското дружество завежда дело в Ротердам. Съдът в Ротердам не може да разгледа спора, освен ако и до момента, в който австрийският съд постанови, че не е компетентен³²⁶. Причината за това е, че никоя от страните не е установена в договаряща държава, която не е държава — членка на Европейската общност; поради това съгласно член 26, параграф 6, буква а), правилата на Европейската общност не се засягат от Конвенцията.

298. Втори пример³²⁷. Установено в Австрия дружество сключва договор с дружество, установено в държава Х, която не е Страна по конвенцията. Договорът съдържа клауза за избор на съд, в която се посочва районният съд в Ротердам. Австрийското дружество предявява иск в Австрия. Впоследствие

дружеството от държава Х завежда дело в Ротердам³²⁸. Съдът в Ротердам не може да разгледа спора, освен ако и до момента, в който австрийският съд постанови, че не е компетентен³²⁹. Причината за това е, че никоя от страните не е установена в договаряща държава, която не е държава — членка на Европейската общност; поради това съгласно член 26, параграф 6, буква а), правилата на Европейската общност не се засягат от Конвенцията.

299. Трети пример³³⁰. Дружество, установено в Австрия, и дружество, установено в Бразилия, сключват договор. Договорът съдържа клауза за избор на съд, в която се посочва районният съд в Ротердам. Австрийското дружество съди бразилското дружество в Австрия. В отговор бразилското дружество предявява иск срещу австрийското дружество пред съда в Ротердам. Съдът в Ротердам трябва да разгледа спора в съответствие с член 5 от Конвенцията, тъй като една от страните (бразилското дружество) е установена в договаряща държава, която не е държава — членка на Европейската общност; поради това член 26, параграф 6, буква а) не е пречка правилата на Общността да бъдат засегнати от Конвенцията. В съответствие с това съдът в Ротердам не може да приложи правилото *lis pendens* съгласно член 27 от Брюкселския регламент. От друга страна, австрийският съд е длъжен да прекрати производството както съгласно член 23 от Брюкселския регламент, така и съгласно член 6 от Конвенцията.

300. Четвърти пример³³¹. Във връзка с фактите, изложени в предходната точка, нека приемем, че австрийският съд не е длъжен да прекрати производството съгласно член 6 от Конвенцията, тъй като се прилага едно от изключенията по тази разпоредба. Нека обаче приемем, че продължава да се прилага задължението да се уважи споразумението за избор на съд съгласно член 23 от Брюкселския регламент — и съответно да се прекрати производството. В този случай австрийският съд е длъжен да прекрати производството съгласно член 23 от Брюкселския регламент. Член 26, параграф 6 от Конвенцията не се прилага, тъй като няма несъответствие между Конвенцията и Регламента: изключенията по член 6 от Конвенцията единствено *позволяват* на австрийския съд да разгледа спора; те не го *задължават* да го направи. Ако сравним третия и четвъртия пример, става ясно, че няма разлика дали се прилага едно от основанията, посочени в член 6, букви

³²³ По въпроса кога лице, което не е страна по споразумението за избор на съд, все пак е обвързано от него, вж. точка 97 по-горе.

³²⁴ Gasser/MISAT, C-116/02, Recueil, стр. I-14721 (достъпно на < <http://curia.europa.eu/> >), (Съд на Европейските общности). Този случай е свързан с равностойната разпоредба от Брюкселската конвенция, но ще се прилага и съгласно Брюкселския регламент.

³²⁵ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

³²⁶ Член 27 от Брюкселския регламент.

³²⁷ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

³²⁸ Член 23 от Брюкселския регламент (правилото на регламента по отношение на споразуменията за избор на съд) също така обхваща спорове, в които само една от страните е установена в държава — членка на Европейската общност.

³²⁹ Член 27 от Брюкселския регламент.

³³⁰ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

³³¹ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

а)—д); съдът, който е сезиран, но не е избран (т.е. съдът, който е сезиран пръв) винаги ще трябва да прекрати производството съгласно член 23 от Брюкселския регламент.

301. Пети пример³³². Дружество, установено в Австрия, и дружество, установено в Бразилия, сключват договор. Договорът съдържа клауза за избор на съд, в която се посочва районният съд в Ротердам. Съдът в Ротердам е сезиран пръв. Впоследствие австрийското дружество съди бразилското дружество пред съд в Австрия. Австрийският съд е длъжен да спре или прекрати³³³ производството съгласно член 27 от Брюкселския регламент (*lis pendens*)³³⁴. Той няма да е длъжен да проучи дали се прилага едно от изключенията по член 6 от Конвенцията, тъй като дори и да се прилага, член 6 няма да задължи австрийския съд да разгледа спора³³⁵. В съответствие с това член 26, параграф 6, буква а) от Конвенцията няма да засяга прилагането на Брюкселския регламент от страна на австрийския съд.

302. Застраховане. В членове 8—14 от Брюкселския регламент се определят правила относно компетентността по производства, свързани със застраховане. Член 13 забранява споразумения за избор на съд, които се отклоняват от тези правила, освен в определени ограничени случаи³³⁶. Забраната за споразумения за избор на съд обаче не се прилага към различни видове морско и авиационно застраховане³³⁷ и не се прилага към „големи рискове“, както са определени в правото на Общността³³⁸. Ако не отговаря на тези изключения, споразумение за избор на съд, което се отклонява от правилата относно компетентността в застрахователната област, е недействително съгласно Регламента. От друга страна, Конвенцията се прилага към всички видове застраховане освен към тези, по които страна е физическо лице, чиито действия са насочени основно за постигане на цели от личен, семеен или битов характер (потребител)³³⁹. Между тези две крайности съществуват редица застрахователни договори, които са обхванати от Конвенцията, но по отношение на които се прилага забрана относно споразумения за

избор на съд съгласно Регламента. Противоречие може да възникне именно в тези случаи.

303. Първи пример³⁴⁰. Нидерландско застрахователно дружество сключва договор за търговска застраховка с дружество Х, установено в Испания. Договорът съдържа клауза за избор на съд, в която се посочва районният съд в Ротердам. Договорът е обхванат от забраната за споразумения за избор на съд съгласно член 13 от Регламента. Застрахователното дружество съди Х пред избрания съд. Избраният съд не може да разгледа спора: Брюкселският регламент има предимство пред Конвенцията по силата на член 26, параграф 6, буква а) от Конвенцията.

304. Втори пример³⁴¹. Канадско застрахователно дружество разкрива клон (който не е учреден отделно) в Испания³⁴². То сключва договор за търговска застраховка с дружество Х, установено в Испания. Договорът съдържа клауза за избор на съд, в която се посочва районният съд в Ротердам. Договорът е обхванат от забраната за споразумения за избор на съд съгласно член 13 от Регламента. Застрахователното дружество съди Х пред избрания съд. Член 26, параграф 6, буква а) не се прилага, тъй като една от страните е установена в договаряща държава, която не е държава — членка на Европейската общност (Канада). Съдът в Ротердам трябва да разгледа спора.

305. Второ правило на РОИИ за отстъпване на предимство. Второто правило за отстъпване на предимство при противоречия със законодателството на регионална организация за икономическа интеграция е идентично с третото правило за отстъпване на предимство относно противоречащи договори. То е посочено в член 26, параграф 6, буква б) и гласи, че Конвенцията не засяга прилагането на правилата на регионална организация за икономическа интеграция по отношение на признаването и изпълнението на съдебни решения между държавите — членки на регионалната организация за икономическа интеграция. Има обаче една съществена разлика: не е приета разпоредба, че съдебното решение не може да бъде признато или изпълнено в по-малка степен отколкото съгласно Конвенцията.

³³² Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

³³³ Той е длъжен да спре производството съгласно член 27, параграф 1 до установяване на компетентността на съда в Ротердам; след това ще бъде длъжен да прекрати производството съгласно член 27, параграф 2.

³³⁴ Освен това той е длъжен да прекрати производството съгласно член 23 от Брюкселския регламент (споразумения за избор на съд), освен ако споразумението за избор на съд не отговаря на параграф 1 от тази разпоредба.

³³⁵ Вж. точка 145 по-горе.

³³⁶ Единствените позволени споразумения за избор на съд са тези, които: 1) са сключени след възникване на спора; 2) позволяват на притежателя на полицията, застрахованото лице или бенефициер (но не и застрахователя) да предяви иск в съдилища, различни от посочените в Регламента; 3) са сключени между притежател на полища и застраховател, които са установени или имат обичайно пребиваване в една и съща държава членка и предоставят компетентност на съдилищата на тази държава; 4) са сключени с

притежател на полища, който не е установен в държава членка (освен доколкото застраховането е задължително или е свързано с недвижимо имущество в държава членка) или 5) са свързани със застраховка, която покрива един от рисковете, посочени в член 14 от Регламента.

³³⁷ Член 13, параграф 5 и член 14, параграфи 1—4 от Регламента.

³³⁸ Член 14, параграф 5 от Регламента и член 5 от Директива № 88/357 (ОВ L 172, 1988 г., стр. 1), с който се изменя член 5 от Директива № 73/239 (ОВ L 228, 1973 г., стр. 3).

³³⁹ Член 2, параграф 1, буква а) от конвенцията.

³⁴⁰ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

³⁴¹ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

³⁴² Съгласно член 9, параграф 2 от Брюкселския регламент застрахователното дружество се счита за установено в Испания. Съгласно Конвенцията обаче то е установено в Канада.

306. **Брюкселски регламент.** Като цяло в Брюкселския регламент се предвижда *по-голяма* степен на признаване и изпълнение отколкото в Конвенцията. Признаването и изпълнението съгласно Регламента до голяма степен стават автоматично. Основанията за отказ, посочени в членове 33—37 от Регламента, са по-ограничени от основанията за отказ съгласно член 9 от Конвенцията. Поради това отсъствието на разпоредба, че съдебното решение не може да бъде признато или изпълнено в по-малка степен отколкото съгласно Конвенцията, не е от голямо значение що се отнася до Брюкселския регламент. Застраховането обаче представлява изключение.

307. **Застраховане.** В член 35, параграф 1 от Регламента се предвижда, че съдебното решение не се признава, ако то противоречи на раздел 3 от глава II. Този раздел съдържа членове 8—14, в които (както вече беше установено³⁴³) се определят правила относно компетентността по производства, свързани със застраховане. Член 13 от Регламента забранява споразумения за избор на съд, които се отклоняват от тези правила, освен в определени ограничени случаи³⁴⁴. Ако не отговаря на тези ограничени изключения, споразумение за избор на съд, което се отклонява от правилата относно компетентността в застрахователната област, е недействително съгласно Регламента³⁴⁵. Това означава, че когато членове 8—14 от Регламента имат предимство пред Конвенцията по силата на първото правило на РОИИ за отстъпване на предимство (член 26, параграф 6, буква а) от Конвенцията), съдебно решение, постановено в разрез с тези разпоредби от съд в държава — членка на Европейската общност, няма да бъде признато или изпълнено в никоя друга държава — членка на Европейската общност. В този единствен изключителен случай Брюкселският регламент е по-малко благоприятен по отношение на признаването и изпълнението в сравнение с Конвенцията.

308. От друга страна, когато Конвенцията има предимство пред Регламента (тъй като една от страните пребивава в договаряща държава извън Европейската общност), членове 8—14 от Регламента не са приложими; следователно не се прилага и член 35, параграф 1 от Регламента. В съответствие с това съдебното решение се признава и изпълнява съгласно Регламента³⁴⁶.

309. **Първи пример**³⁴⁷. Нидерландско застрахователно дружество сключва договор за търговска застраховка с дружество Х, установено в

Испания. Договорът съдържа клауза за избор на съд, в която се посочва районният съд в Ротердам. Договорът е обхванат от забраната за споразумения за избор на съд съгласно член 13 от Регламента. Застрахователното дружество съди Х пред избрания съд. Избраният съд не може да разгледа спора: Брюкселският регламент има предимство пред Конвенцията по силата на член 26, параграф 6, буква а) от Конвенцията. Ако съдът в Ротердам все пак разгледа спора, неговото съдебно решение няма да може да бъде признато или изпълнено в Испания съгласно Конвенцията. Съгласно член 26, параграф 6, буква б) от Конвенцията разпоредбите на Брюкселския регламент имат предимство пред Конвенцията, а съгласно член 35, параграф 1 от Регламента съдебното решение не се признава, тъй като противоречи на член 13 от Регламента (който се съдържа в раздел 3 от глава II).

310. **Втори пример**³⁴⁸. Канадско застрахователно дружество разкрива клон (който не е учреден отделно) в Испания³⁴⁹. То сключва договор за търговска застраховка с дружество Х, установено в Испания. Договорът съдържа клауза за избор на съд, в която се посочва районният съд в Ротердам. Договорът е обхванат от забраната за споразумения за избор на съд съгласно член 13 от Регламента. Застрахователното дружество съди Х пред избрания съд. Член 26, параграф 6, буква а) не се прилага, тъй като една от страните е установена в договаряща държава, която не е държава — членка на Европейската общност (Канада). Съдът в Ротердам трябва да разгледа спора. Неговото съдебно решение ще бъде признато и изпълнено в Испания съгласно Брюкселския регламент. Член 35, параграф 1 от Регламента не се прилага, тъй като разпоредбите, забраняващи споразумения за избор на съд в застрахователни договори, посочени в член 13 от Регламента, не са приложими към спора.

Член 27 Подписване, ратификация, приемане, утвърждаване или присъединяване

311. Член 27 се отнася за начина, по който дадена държава може да стане Страна по конвенцията. Всяка държава може да стане Страна по конвенцията или чрез подписването ѝ, последвано от ратификация, приемане или утвърждаване, или чрез присъединяване към нея. (В някои други Хагски конвенции присъединилите се към тях държави са в по-неблагоприятна позиция от ратифициралите ги държави, тъй като присъединяването към тези

съдебно решение ще бъде признато в рамките на Европейската общност.

³⁴⁷ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

³⁴⁸ Следва да се напомни, че във всички примери в настоящия доклад се приема, освен ако изрично не е посочено друго, че Конвенцията е в сила и че посочените държави са страни по нея: вж. декларацията на стр. 20 по-горе.

³⁴⁹ Съгласно член 9, параграф 2 от Брюкселския регламент застрахователното дружество се счита за установено в Испания. Съгласно Конвенцията обаче то е установено в Канада.

³⁴³ Точка 302 по-горе.

³⁴⁴ Вж. бележка под линия 336 по-горе.

³⁴⁵ Вж. точка 302 по-горе.

³⁴⁶ Всяко друго решение би довело до абсурдния резултат избраният съд да има право и да бъде длъжен да разгледа спора, но неговото съдебно решение да не бъде признато или изпълнено. Тъй като никой друг съд, различен от избрания съд, не може да разгледа спора, би било невъзможно да се постанови съдебно решение от съд в държава — членка на Европейската общност, което да бъде признато и изпълнено в други държави — членки на Европейската общност. В такъв случай застрахователите от държави извън Европейската общност ще бъдат принудени да посочат съд извън Европейската общност, за да се гарантира, че произтичащото

конвенции е обвързано със съгласието на държавите, които вече са страни по тях. Случаят с Конвенцията не е такъв.) Независимо от метода, възприет от държавата, която желае да стане Страна по конвенцията, придобитият статус е един и същ. С цел да се улесни широко разпространено спазване на Конвенцията, държавите сами следва да изберат кой метод е най-подходящ за тях. Съответните инструменти се депозират в Министерството на външните работи на Кралство Нидерландия, депозитар на Конвенцията.

Член 28 Декларации относно неединни правни системи

312. Член 28 се отнася за държави, които се състоят от две или повече териториални единици³⁵⁰. Той позволява на такава държава да декларира, че Конвенцията ще обхваща само някои от нейните териториални единици. Следователно Обединеното кралство може да подпише и ратифицира или да се присъедини към Конвенцията само за Англия, а Китай — само за Хонконг. Тези декларации могат да се изменят във всеки момент. Тази разпоредба е особено важна за държави, в които необходимото законодателство за влизането в сила на Конвенцията трябва да се приеме от законодателите на съответните единици (например от законодателите на провинциите и териториите на Канада).

Член 29 Регионални организации за икономическа интеграция

313. В членове 29 и 30 се предвиждат разпоредби за ситуацията, в която регионална организация за икономическа интеграция става Страна по конвенцията³⁵¹. Налице са две възможности. Първата е, когато както регионалната организация за икономическа интеграция, така и нейните държави членки, стават страни. Такъв случай може да възникне, ако те имат паралелна външна компетентност по предмета на Конвенцията (съвместна компетентност) или ако някои дела попадат в обхвата на външната компетентност на регионалната организация за икономическа интеграция, а други са обхванати от компетентността на държавите членки (което води до споделена или смесена компетентност по отношение на Конвенцията като цяло). Втората възможност е когато само регионалната организация за икономическа интеграция стане Страна по конвенцията. Такъв случай може да възникне, когато тя има изключителна външна компетентност по предмета на Конвенцията. В такъв случай държавите членки ще бъдат обвързани от Конвенцията по силата

на споразумението за регионалната организация за икономическа интеграция.

314. Член 29 се отнася за първата възможност. Той позволява на регионални организации за икономическа интеграция, съставени само от суверенни държави, да станат Страни по конвенцията, ако имат външна компетентност по някои или всички въпроси, обхванати от Конвенцията. Доколкото регионалната организация за икономическа интеграция има такава външна компетентност, тя има същите права и задължения като договаряща държава. Когато случаят е такъв, тя трябва да уведоми депозитаря относно въпросите, по които има външна компетентност, както и за всички промени в това отношение³⁵².

Член 30 Присъединяване на регионална организация за икономическа интеграция без нейните държави членки

315. Член 30 се отнася за втората възможност, когато само регионалната организация за икономическа интеграция стане Страна по конвенцията. В такъв случай регионалната организация за икономическа интеграция може да декларира, че нейните държави членки са обвързани от Конвенцията³⁵³.

316. **Значение на „държава“.** Когато регионална организация за икономическа интеграция стане Страна по конвенцията — независимо дали съгласно член 29 или член 30 — всяко позоваване в Конвенцията на „договаряща държава“ или „държава“ се отнася също така, когато е уместно, към регионалната организация за икономическа интеграция. Тази разпоредба е паралелна на разпоредбата в член 25, параграф 1. Нейното действие вече беше обсъдено³⁵⁴. Следва обаче да се отбележи, че член 26, параграф 6 е *lex specialis* по отношение на членове 29 и 30, доколкото става въпрос за прилагането на правни инструменти на регионална организация за икономическа интеграция. Когато Конвенцията не отстъпва предимство пред такъв инструмент съгласно член 26, параграф 6, членове 29 или 30 не могат да се използват, за да се обоснове прилагането на инструмента вместо на Конвенцията.

Член 31 Влизане в сила

317. В член 31 се посочва кога Конвенцията ще влезе в сила. Това е първият ден от месеца след изтичането на срок от три месеца от депозирането на втория инструмент за ратификация, приемане, утвърждаване или присъединяване. Сходни правила са определени за влизането ѝ в сила за дадена държава или регионална организация за икономическа интеграция, която впоследствие става страна по нея³⁵⁵, както и за териториална единица, по отношение на която

³⁵⁰ Този член не се прилага по отношение на регионални организации за икономическа интеграция.

³⁵¹ На дипломатическата сесия беше постигнато съгласие, че изразът „регионална организация за икономическа интеграция“ следва да има самостоятелно значение (което не зависи от правото на която и да е държава) и че той следва да се тълкува гъвкаво, като включва подрегионални и междурегионални организации, както и

организации, чийто мандат надхвърля икономическите въпроси: вж. Протокол № 21 от двадесетата сесия, комисия II, точки 49—61.

³⁵² Член 29, параграф 2.

³⁵³ Член 29, параграф 4. Такъв би бил случаят например съгласно член 300, параграф 7 от *Договора за създаване на Европейската общност*.

³⁵⁴ Вж. точки 258—260, 17, 107 и 128—131 по-горе.

³⁵⁵ Член 31, параграф 2, буква а).

прилагането на Конвенцията е разширено съгласно член 28, параграф 1³⁵⁶.

Резерви

318. Конвенцията не съдържа разпоредби, с които се забранява изразяването на резерви. Това означава, че се позволява изразяването на резерви съгласно обичайните правила на международното обичайно право (отразени в член 2, параграф 1, буква г) и членове 19—23 от *Виенската конвенция за правото на договорите* от 1969 г.).

319. Дипломатическата сесия обаче прие следното изявление:

„Съгласно разбирането на настоящата комисия изразяването на резерви не следва да се насърчава по никакъв начин и, когато дадена държава желае да изрази резерва, тя следва да го направи само ако има значителен интерес от това; резервата не следва да е по-широкообхватна от необходимото и следва да се определи ясно и точно; тя не следва да се отнася за конкретен въпрос, който може да бъде предмет на декларация; и не следва да бъде в ущърб на предмета и целта, както и на последователността на Конвенцията.

Тази позиция, изразена от настоящата комисия, се прилага само по отношение на настоящата Конвенция и по никакъв начин не следва да се счита за свързана с която и да е бъдеща конвенция на Хагската конференция.“³⁵⁷

Член 32 Декларации

320. Декларациите, посочени в членове 19, 20, 21, 22 и 26, могат да бъдат направени при подписването, ратификацията, приемането, утвърждаването или присъединяването или по всяко време след това и могат да бъдат изменени или оттеглени по всяко време. Те се връчват на депозитаря (Министерството на външните работи на Кралство Нидерландия).

321. Декларация, направена при подписването, ратификацията, приемането, утвърждаването или присъединяването, влиза в действие едновременно с влизането в сила на Конвенцията за съответната държава. Декларация, направена впоследствие, както и всяко изменение и оттегляне на декларация, влизат в действие на първия ден от месеца след изтичането на срок от три месеца след датата на получаването на нотификацията от депозитаря. Декларацията по членове 19, 20, 21 и 26 не се прилага към споразумения за избор на съд с изключителна компетентност, сключени преди тя да е породила действие³⁵⁸.

³⁵⁶ Член 31, параграф 2, буква б).

³⁵⁷ Вж. Протокол № 23 от двадесетата сесия, комисия II, точки 1—31, и по-специално точки 29—31.

Член 33 Денонсиране

322. В член 33 се предвижда, че договарящите държави могат да денонсират Конвенцията чрез писмено уведомление до депозитаря. Денонсирането може да бъде ограничено до някои териториални единици на неединна правна система, към които се прилага Конвенцията. Денонсирането влиза в действие на първия ден от месеца след изтичането на срок от дванадесет месеца след датата на получаване на нотификацията от депозитаря. Когато в нотификацията е посочен по-дълъг срок за пораждаване на действие на денонсирането, денонсирането поражда действие след изтичането на съответния по-дълъг срок след датата на получаване на нотификацията от депозитаря.

Член 34 Нотификации от страна на депозитаря

323. Съгласно член 34 депозитарят уведомява членовете на Хагската конференция по международно частно право и други държави и регионални организации за икономическа интеграция, които са подписали, ратифицирали, приели, утвърдили или са се присъединили към Конвенцията, относно различни въпроси от значение за Конвенцията, като например подписвания, ратификации, влизане в сила, декларации и денонсираня.

³⁵⁸ Тук не се посочва член 22; следователно декларация по член 22 може да обхваща и споразумения за избор на съд, сключени преди датата, на която декларацията е породила действие съгласно член 32, параграфи 3 или 4; вж. точка 253 и следващите по-горе.

Хагската конференция по международно частно право
Постоянно бюро
Churchillplein 6b
2517 JW Хага
Нидерландия
Телефон: +31 70 363 3303
Факс: +31 70 360 4867
Електронна поща: secretariat@hcch.net
Уебсайт: www.hcch.net

DS-02-16-367-BG-N

ISBN 978-92-79-58149-6

doi :10.2838/138198